

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANABİLİM DALI
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI BİLİM DALI

KONYA MERKEZ'DEKİ SELÇUKLU ÜSLUBUNDA
YAPILMIŞ ÇİNİ SANDUKALAR

Aybike Büşra ÇAKIR ÖZEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Zuhâl TÜRKTAT

Konya-2025

ÖNSÖZ

Türk kültüründe çini sanatının kökeni oldukça eskiye dayanmakta, özellikle Büyük Selçuklular döneminde gelişmiş ve Anadolu Selçuklu Devleti'nde önemli bir sanat dalı olarak mimari alanda yoğun şekilde kullanılmıştır. Anadolu Selçuklu döneminde verilen eserler, estetik anlayışın zirvesine ulaştığını göstermektedir. Bu bağlamda, Konya'da günümüze kadar ulaşan eserler dönemin sanat anlayışını gözler önüne sermektedir.

Her medeniyetin cenaze defin ve mezar kültürü kendine özgüdür. Müslüman Türk kültüründe ölüm, sonsuz hayata bir geçiş olarak algılanmakta, ölen kişinin Hak âşığı olduğuna inanılması durumunda, Tanrı'ya kavuşarak ölümsüzlük kazandığı düşünülmektedir. Bu anlayış, mezar yapımında estetik kaygılara yol açmış ve sandukaların sanatsal bir özenle hazırlanmasını sağlamıştır. Sandukalar, mezarları koruyan ve süsleyen önemli unsurlar olarak dönemin sanatsal özelliklerini yansıtmaktadır.

“Konya Merkez'deki Selçuklu Üslubunda Yapılmış Çini Sandukalar” başlıklı yüksek lisans tezinde, Anadolu Selçuklu dönemine ait çini sanatının özelliklerini taşıyan Konya'daki sandukalar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmada, sandukalar renk, motif, desen ve dönem özellikleri bakımından değerlendirilmiş; ölçümler alınarak fotoğraf ve teknik çizimler yapılmıştır.

Bu çalışma, konuya ilişkin literatürde eksik kalan detayların incelenmesini hedeflemiş ve bu alandaki kaynak ihtiyacına mütevazı bir katkı sunmayı amaçlamıştır.

Tezimi hazırlama sürecinin benim için aynı zamanda duygusal anaförler yaşadığım bir maceraya dönüştüğünü de belirtmek isterim. Emek ve alın terinin değerinin yeterince anlaşılmaması, üzüntü ve acı çekmenin, haksızlığa uğramanın iç dünyamda yarattığı hasarlar, hayatıma dair planlarımın ve takvimimin paramparça olması beni derin bir ümitsizliğin girdabına attı. Ancak, mesleğime duyduğum büyük sadakatten, ailemden başlamak üzere hocalarımdan bana verdiği emeklere duyduğum sorumluluktan dolayı o ümitsizliğe teslim olmadım. Yaşadıklarım bana taze bir güç verdi. Ülkemin hukuk sistemi, tezimle ilgili hak kaybımı oybirliği ile giderdi. Şimdi

tezimi, tez konumu daha çok önemişiyorum. Bu sürecin bana kazandırdığı büyük hayat dersinden dolayı ve mesleğimle ilgili hedeflerimi büyütmem konusunda ilham veren bir süreç oldu.

Yapmam gereken bir görev daha var: Tez araştırma sürecimin her aşamasında öneri, uyarı ve katkı desteğiyle yanımda olan, bana cesaret veren, yardımlarını esirgemeyen başta kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Zuhâl Türkteş'a(!); öğrencilik hayatımın başlangıcından sonuna kadar bilgi ve donanımlarıyla varlıklarını hep yanımda hissettiğim üstatlarım Öğretim Görevlisi Dr. Kazım Küçükköroğlu'na ve Öğretim Görevlisi Veli Tuna'ya; bilgi ve tecrübeleriyle yoluma ışık tutan sevgili ağabeyim, büyüğüm, 25. ve 26. dönem Milletvekili, baba dostum Hüseyin Kocabıyık'a; tezimle ilgili süreçte hukuki desteğini esirgemeyen sevgili avukatım Aycan Ceylan'a; sevgili arkadaşım Büşra Karaca'ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Ve tabii sevgili ailem; bu süreçte benim çekilmez nazlarıma katlanan kıymetli meslektaşım, eşim Dr. Mevlüt Özemi'e; canım annem Emet Çakır'a; her çıkmazımda bana sabır tavsiye eden, yüreklendirerek gerçek bir danışmanlık yapan, yol gösteren babasultanım Öğretim Görevlisi Ahmet Çakır'a; kıymetli kardeşlerime, ablama, enişteme ve yeğenlerime bana sevgi dolu bir ortam ve imkân sağladıkları için hepsine ayrı ayrı teşekkür etmeyi ödenmesi gereken zevkli bir borç telakki ediyorum.

Aybike Büşra ÇAKIR ÖZEMİR

Konya-2025

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Aybike Büşra ÇAKIR ÖZEMİR
	Numarası	184254001003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Geleneksel Türk Sanatları / Geleneksel Türk Sanatları
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Zuhâl TÜRKTÂŞ
	Tezin Adı	Konya Merkez'deki Selçuklu Üslubunda Yapılmış Çini Sandukalar

ÖZET

Konya 12. yy.'da Anadolu Selçukluların başkent olmuştur. Başkent olmasıyla birlikte yoğun bir imar faaliyetini beraberinde getirdiği gibi sanatı da önemli ölçüde etkilemiştir. Konya merkezde, Anadolu Selçukluları'na ait birçok mimari eser inşa edilmiştir. Bu araştırmada, Konya merkezde bulunan ve Anadolu Selçuklu dönemine tarihlenen Karaarslan Türbesi, Sırçalı Bedreddin Muslih Medresesi, II. Kılıç Arslan Türbesi, Mevlâna Manzumesi Dergâhı, Sahip Ata Türbesi'nde bulunan çini sandukalar ile yine Selçuklu üslubunda yapılmış Osmanlı dönemine tarihlenen Cemal Ali Dede Türbesi'ndeki çini sandukalar ele alınmıştır.

Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, “*Giriş*” ana başlığı altında “*konunun tanımı, amacı ve önemi*”, “*konunun sınırları*”, “*kullanılan materyal ve yöntem*” ve “*konu ile ilgili literatür özetleri*” üzerine genel bilgiler verilmiştir.

“*Anadolu Selçuklu Devletinde Çini Sanatı*” başlığını taşıyan ikinci bölümde “*Çininin Tarihçesi ve Anadolu Selçuklularında Kullanımı*” alt başlığı altında hammadde, teknik ve desen ile kullanım alanları üzerine bilgi verilmiştir. Ayrıca,

“*Sandukanın Tanımı*” başlığını taşıyan diğer alt başlıkta sanduka terimi üzerinde durulmuştur.

“*Konya Merkez’deki Selçuklu Üslubunda Yapılmış Çini Sandukalar*” başlığını taşıyan üçüncü bölüm, araştırma bulgularının yer aldığı, çalışmanın konusunu belirleyen katalog bölümüdür. Katalog bölümünde, 25 adet çini sanduka Örnek No, İnceleme Tarihi, Eserin Adresi, Eserin Bulunduğu Yer, Tarihi, Fotoğraf No, Çizim No, Tür-Cins, Ölçüleri, Kullanılan Renkler, Kullanılan Motifler, Kullanılan Teknikler, Desen Tasarımı, Günümüzdeki Durumu ve Kompozisyon şeklinde oluşturulan bir gözlem formuna göre oluşturulmuştur. Her bir katalogda, sandukalar bu ölçütlere göre incelenmiş; fotoğraflar ve çizimler ile desteklenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümü ise “*Değerlendirme ve Sonuç*” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde sandukalar; yeri, kime ait olduğu, tarihi, türü, formu, malzeme ve teknik, ölçüsü, yazı türü, yazı dili, kullanılan renk, kullanılan motif ve süsleme şeklinde oluşturulan başlıklarla tablolar halinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Selçuklu, Çini, Mevlâna, Sanduka.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Aybike Büşra ÇAKIR ÖZEMİR
	Numarası	184254001003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Geleneksel Türk Sanatları / Geleneksel Türk Sanatları
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Zuhâl TÜRKTÂŞ
	Tezin İngilizce Adı	Tile Sarcophagi Made in the Seljuk Style in Konya Center

ABSTRACT

The City of Konya became the capital of the Anatolian Seljuk Empire in the 12th century. Its designation as the capital initiated an intense period of urban development, bringing with it a flourishing of artistic endeavors. Numerous architectural works from the Anatolian Seljuk era were constructed in the city center of Konya. This study focuses on certain structures located in the city center, dated to the Anatolian Seljuk period, such as the Karaarslan Tomb, the Sırçalı Bedreddin Muslih Madrasa, the Tomb of Kiliç Arslan II, the Mevlana Complex and Dervish Lodge, and the Sahip Ata Tomb, examining the tile cenotaphs found within. Additionally, the study addresses the tile cenotaphs in the Cemal Ali Dede Tomb, dated to the Ottoman period but constructed in the Seljuk style.

The study consists of four main sections: The first section, titled “*Introduction*”, provides general information under the headings “*Definition, Purpose, and Importance of the Subject*”, “*Scope of the Study*”, “*Materials and Methods Used*” and “*Literature Review*”.

The second section, titled “*Ceramic Art in the Anatolian Seljuk State*”, contains a subsection titled “*The History of Tiles and Their Use in the Anatolian*

Seljuks”, which elaborates on raw materials, techniques, patterns, and areas of use. Another subsection, “*Definition of a Cenotaph*”, focuses on the term “*cenotaph*”.

The third section, titled “*Tile Sarcophagi Made in the Seljuk Style in Konya Center*”, presents the research findings and constitutes the catalog section, which is central to the study. The catalog section examines 25 tile cenotaphs based on a detailed observation form with criteria such as Sample No., Date of Examination, Address of the Artifact, Location, Historical Context, Photograph No., Drawing No., Type-Kind, Dimensions, Colors Used, Motifs Used, Techniques Used, Pattern Design, Current Condition, and Composition. Each cenotaph is analyzed according to these parameters and is supported with photographs and drawings.

The fourth section, titled “*Evaluation and Conclusion*”, assesses the cenotaphs based on their location, ownership, historical context, type, form, material, technique, dimensions, type of script, language of the inscriptions, colors used, motifs, and decorations. These evaluations are presented in tabular form under respective headings.

Keywords: Seljuk, Tile, Mevlâna, Ark.

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Tanımı Amacı ve Önemi	1
1.2. Konunun Sınırları	3
1.3. Kullanılan Materyal ve Yöntem	4
1.4. Konu ile İlgili Literatür Özetleri	6
2. ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİNDE ÇİNİ SANATI	8
2.1. Çininin Tarihçesi ve Anadolu Selçuklularında Kullanımı	8
2.1.1. Kullanılan Hammadde	11
2.1.2. Kullanılan Teknik ve Desen	12
2.1.3. Kullanım Alanları	15
2.2. Sanduka Tanımı	16
3. KONYA MERKEZ'DEKİ SELÇUKLU ÜSLUBUNDA YAPILMIŞ ÇİNİ SANDUKALAR	18
3.1. Karaaslan Türbesindeki Sanduka	18
3.1.1. Necmettin Karaarslan'ın Sandukası	18
3.2. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi'ndeki Sandukalar	22
3.2.1. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi'ndeki Sanduka	22
3.2.2. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi'ndeki Sanduka	23
3.3. II. Kılıç Arslan (Sultanlar) Türbesi'ndeki Sandukalar	30
3.3.1. II. Kılıç Arslan Türbesi'ndeki Sanduka	32
3.3.2. II. Kılıç Arslan Türbesi'ndeki Sanduka	36
3.3.3. II. Kılıç Arslan Türbesi'ndeki Sanduka	40
3.3.4. II. Kılıç Arslan Türbesi'ndeki Sanduka	43
3.3.5. II. Kılıç Arslan Türbesi'ndeki Sanduka	47
3.4. Cemal Ali Dede (Turut) Türbesi'ndeki Sandukalar	50
3.4.1. Cemal Ali Dede (Turut) Türbesi'ndeki Sanduka	50
3.5. Mevlâna Manzumesi Dergah'ındaki Çini Sandukalar	54
3.5.1. Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi Sandukası	54
3.5.2. Celale Hatun Sandukası	59
3.5.3. Melike Hatun Sandukası	64
3.5.4. Vacid Çelebi'nin Sandukası	68
4.6. Sahip Ata Türbesi Sandukaları	73

4.6.1. Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Sandukası	73
4.6.2. Taceddin Hüseyin Bey'in Sandukası	80
4.6.3. Nasreddin Hasan Bey'in Sandukası.....	86
4.6.4. Melike Hatun'un Sandukası.....	92
4.6.5. Şemseddin Mehmet'in Sandukası.....	97
4.6.6. Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Ailesinden Olduğu Düşünülen Kişinin Sandukası	101
5. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	105
KAYNAKÇA.....	111

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Sayfa-No

Fotoğraf No. 1. Zevvare Cuma Camii Minaresi	8
Fotoğraf No. 2. Barsiyan Cuma Camii, İran, 11. yüzyıl.....	9
Fotoğraf No. 3. 12.yy. Minai Sürahi.....	9
Fotoğraf No. 4. Konya Sırçalı Mescit Mihrap	10
Fotoğraf No. 5. Kubad Abad Büyük Saray Duvar Çinileri	11
Fotoğraf No. 6. Konya Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi'ndeki, Tek Renk Mozaik Çiniler	12
Fotoğraf No. 7. Konya II. Kılıç Arslan Türbesi, Sultan Lahitleri.....	13
Fotoğraf No. 8. Amasya Gök Medrese Camii Türbesinde Sırlı Tuğla ve Tek Renk Sır Kullanımı	14
Fotoğraf No. 9. Konya Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Eyvanı Tek Renk Sırlı Çiniler	14
Fotoğraf No. 10. Konya Tahir ile Zühre Mescidi Mihrabında Tek Renk Sırlı Çiniler...	15
Fotoğraf No. 11. Necmettin Karaarslan Türbesi Dış Cephe Görünümü	19
Fotoğraf No. 12. Necmettin Karaarslan Çinili Sandukası	19
Fotoğraf No. 13. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Dış Cephe Görünümü	23
Fotoğraf No. 14. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Dış Cephe Görünümü	25
Fotoğraf No. 15. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası.....	25
Fotoğraf No. 16. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası.....	26
Fotoğraf No. 17. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası.....	26
Fotoğraf No. 18. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası.....	27
Fotoğraf No. 19. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası.....	27
Fotoğraf No. 20. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası.....	28

Fotoğraf No. 21. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası.....	28
Fotoğraf No. 22. II. Kılıç Arslan Türbesi Dış Cephe Görünüm	31
Fotoğraf No. 23. II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukaları Restorasyon Öncesi	31
Fotoğraf No. 24. II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Ön Görünüm	33
Fotoğraf No. 25. II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Arka Görünüm	34
Fotoğraf No. 26. II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Ön Görünüm	37
Fotoğraf No. 27. II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Ön Görünüm	38
Fotoğraf No. 28. II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Arka Görünüm	39
Fotoğraf No. 29. II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Ön Görünüm	41
Fotoğraf No. 30. II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Ön Görünüm	42
Fotoğraf No. 31. II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Arka Görünüm	42
Fotoğraf No. 32. II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Ön Görünüm	45
Fotoğraf No. 33. II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Arka Görünüm	45
Fotoğraf No. 34. II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Ön Görünüm	47
Fotoğraf No. 35. Cemal Ali Dede (Turut) Türbesi Dış Cephe Görünümü	51
Fotoğraf No. 36. Cemal Ali Dede (Turut) Türbesi Çinili Sandukaları.....	51
Fotoğraf No. 37. Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Dış Cephe Görünümü.....	55
Fotoğraf No. 38. Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi'nin Çinili Sandukası	55
Fotoğraf No. 39. Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi'nin Çinili Sanduka Başucu Kitabesi.....	56
Fotoğraf No. 40. Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Türbe İçi Görünümü.....	60
Fotoğraf No. 41. Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Celale Hatun'un Çinili Sandukası	61
Fotoğraf No. 42. Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Türbe İçi Görünümü.....	65

Fotoğraf No. 43. Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Kadı Taceddin Kızı Melike Hatun'un Çinili Sandukası.....	65
Fotoğraf No. 44. Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Türbe İçi Görünümü.....	69
Fotoğraf No. 45. Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Vacid Çelebi'nin Çinili Sandukası....	69
Fotoğraf No. 46. Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Vacid Çelebi'nin Çinili Sanduka Başucu Kitabesi	70
Fotoğraf No. 47. Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Vacid Çelebi'nin Çinili Sanduka Detayı.....	70
Fotoğraf No. 48. Sahip Ata Türbesi Dış Cephe Görünümü	75
Fotoğraf No. 49. Sahip Ata Fahreddin Ali Çinili Sandukası.....	75
Fotoğraf No. 50. Sahip Ata Fahreddin Ali Çinili Sanduka Başucu Kitabesi.....	77
Fotoğraf No. 51. Taceddin Hüseyin Bey'in Çinili Sandukası	81
Fotoğraf No. 52. Taceddin Hüseyin Bey'in Başucu Kitabesi.....	83
Fotoğraf No. 53. Nasreddin Hasan Bey'in Çinili Sandukası.....	87
Fotoğraf No. 54. Nasreddin Hasan Bey'in Başucu Kitabesi	89
Fotoğraf No. 55. Melike Hatun'un Çinili Sandukası.....	93
Fotoğraf No. 56. Melike Hatun'un Başucu Kitabesi	94
Fotoğraf No. 57. Şemseddin Mehmed Çinili Sandukası	98
Fotoğraf No. 58. Şemseddin Mehmed Başucu Kitabesi.....	98
Fotoğraf No. 59. Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Ailesinden Olduğu Düşünülen Kişinin Çinili Sandukası.....	102
Fotoğraf No. 60. Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Ailesinden Olduğu Düşünülen Kişinin Başucu Kitabesi	102

ÇİZİMLER LİSTESİ

Sayfa-No

Çizim No. 1. Necmettin Karaarslan Türbesi Plan, Kesit ve Görünüş	19
Çizim No. 2. Necmettin Karaarslan'ın Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi	20
Çizim No. 3. Necmettin Karaarslan'ın Çini Sanduka Desen Çizimi.....	20
Çizim No. 4. Necmettin Karaarslan'ın Çini Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri.....	21
Çizim No. 5. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri	29
Çizim No. 6. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Plan Ölçüleri	30
Çizim No. 7. II. Kılıç Arslan Türbesi 3a Çinili Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri.....	35
Çizim No. 8. II. Kılıç Arslan Sultanlar Türbesi Planı.....	36
Çizim No. 9. II. Kılıç Arslan Türbesi 3b Çinili Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri	39
Çizim No. 10. II. Kılıç Arslan Türbesi 3c Çinili Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri.....	43
Çizim No. 11. II. Kılıç Arslan Türbesi 3d Çinili Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri	46
Çizim No. 12. II. Kılıç Arslan Türbesi 3e Çinili Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri.....	49
Çizim No. 13. Cemal Ali Dede (Turut) Türbesi Çini Sanduka Desen Çizimi	52
Çizim No. 14. Cemal Ali Dede (Turut)Türbesi Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi....	52
Çizim No. 15. Cemal Ali Dede Çini Sanduka Başucu Teknik Çizim Ölçüleri	53
Çizim No. 16. Cemal Ali Dede (Turut) Türbesi Planı.....	54
Çizim No. 17. Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi Çini Sanduka Desen Çizimi.....	57
Çizim No. 18. Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi. 58	
Çizim No. 19. Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri	58
Çizim No. 20. Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Planı.....	59
Çizim No. 21. Celale Hatun Çini Sanduka Desen Çizimi	62
Çizim No. 22. Celale Hatun Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi	62

Çizim No. 23. Celale Hatun Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri	63
Çizim No. 24. Melike Hatun Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri	67
Çizim No. 25. Vacid Çelebi'nin Çini Sanduka Desen Çizimi.....	71
Çizim No. 26. Vacid Çelebi'nin Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi	71
Çizim No. 27. Vacid Çelebi'nin Çini Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri.....	72
Çizim No. 28. Sahip Ata Fahreddin Ali Çini Sanduka Desen Çizimi	78
Çizim No. 29. Sahip Ata Fahreddin Ali Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi	78
Çizim No. 30. Sahip Ata Fahreddin Ali Çini Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri	79
Çizim No. 31. Sahip Ata Türbesi Planı	80
Çizim No. 32. Taceddin Hüseyin Bey Çini Sanduka Desen Çizimi.....	84
Çizim No. 33. Taceddin Hüseyin Bey Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi.....	84
Çizim No. 34. Taceddin Hüseyin Bey Çini Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri.....	85
Çizim No. 35. Nasreddin Hasan Bey Çini Sanduka Desen Çizimi	90
Çizim No. 36. Nasreddin Hasan Bey Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi.....	90
Çizim No. 37. Nasreddin Hasan Bey Çini Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri	91
Çizim No. 38. Melike Hatun Çini Sanduka Desen Çizimi	94
Çizim No. 39. Melike Hatun Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi	95
Çizim No. 40. Melike Hatun Çini Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri	96
Çizim No. 41. Şemseddin Mehmet Bey Çini Sanduka Desen Çizimi.....	99
Çizim No. 42. Şemseddin Mehmet Bey Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi	100
Çizim No. 43. Şemseddin Mehmet Bey Çini Sandukası Teknik Çizim Ölçüleri.....	100
Çizim No. 44. Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Ailesinden Olduğu Düşünülen Kişi Çini Sanduka Desen Çizimi.....	103
Çizim No. 45. Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Ailesinden Olduğu Düşünülen Kişi Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi	103

Çizim No. 46: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Ailesinden Olduğu Düşünölen Kişi Çini Sandukası Teknik Çizim Ölçöleri.....	104
--	-----

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Tanımı Amacı ve Önemi

Çini Sanatı, asıl büyük ve sürekli gelişmesini Anadolu Türk mimarisinde göstermiştir. Çeşitli tekniklerle zenginleşen bu Türk Süsleme Sanatları hep mimariye bağlı kalmış, renkli bir atmosfer yaratarak mekân etkisini arttırmıştır. Bu bağlamda “*Konya Merkez’deki Selçuklu Üslubunda Yapılmış Çini Sandukalar*” isimli bu çalışma kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde, Necmettin Karaarslan’ın Sandukası, Sırçalı Bedreddin Muslih Medresesi Türbesi’ndeki Sandukalar, II. Kılıç Arslan Türbesi (Sultanlar Türbesi’ndeki Sandukalar), Mevlâna Dergahı Manzumesi’ndeki Çini Sandukalar, Sahip Ata Türbesi’ndeki sandukaların Anadolu Selçuklu dönemine ait olduğu tespit edilmiştir, Cemal Ali Dede Türbesi’ndeki Sandukalar ise Osmanlı döneminde tarihlenmekte fakat Selçuklu dönemi üslubuyla yapılmıştır.

Selçuklu dönemi, birçok sanat alanında zengin örnekler vermiş, Konya bir başkent olarak bu örneklerin çoğuna ev sahipliği yapmıştır. Günümüze gelen eserler incelendiğinde, Selçuklu döneminin ince zevk ve sanat anlayışını yansıtır biçimde bize yol göstermektedir. Ata el sanatlarından biri olan çini sanatı, Selçukluların ince sanat zevkini en iyi yansıtan alanlardan bir tanesi olmuştur. Bu çerçevede Konya’da Selçuklu dönemi eserleri arasında çini tekniği ile üretilen çeşitli evaniler ve mimari unsurların yanında çinili sandukalarda dikkat çekici bir öneme sahiptir. Bu sandukalar, şehrin farklı mekânlarında bulunmakla birlikte, araştırma kapsamında ele alındığında, çini tekniği ve süslemeleri bakımından büyük önemli bir yere sahiptir.

Sanduka; İslamiyet’te daha çok seçkin kişilerin devlet yöneticileri ile din büyüklerinin mezarları üzerine yerleştirilen tahta, mermer, harçlı ve çinili mezarlardır. Selçuklular döneminde geniş bir uygulama alanı bulmuş olan sandukalı mezarlar Anadolu’da XIV. yüzyılın ikinci yarısına kadar uygulama alanı bulmuştur (Bakırcı, 1999, s. 202). Bu çerçevede sandukaları incelememizin ana sebeplerinden biri de Mevleviliğin yanı sıra dönemin Sultanlar gibi ileri gelenlerinin de mezar yapılarının tespit edilerek bilim ve sanat dünyasının ufkuna bir nebze de olsa katkı sağlama düşüncesidir.

Karaarslan Türbesi'nde bir adet sanduka yer almaktadır ve Necmeddin Karaarslan'a aittir. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesinde üç adet sanduka bulunup, üç sandukadan ikisinin çinili olduğu tespit edilmiştir. II. Kılıç Arslan (Sultanlar) Türbesi'nde, sekiz adet sanduka bulunmaktadır, bunların üçü alçı, beşi ise çinilidir. Cemal Ali Dede (Turut) Türbesi'nde yedi adet sanduka tespit edilip bunların yedisinin de çinili olduğu tespit edilmiştir. Sahip Ata Türbesi'ndeki altı adet çinili sanduka, Mevlâna Müzesi'nde beşi kadın olmak üzere altmış beş sanduka bulunmaktadır. Bunların dördünün çinili olup, Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi, Kadı Taceddin Kızı Melike Hatun ve Celale Hatun, Vacid Çelebi'ye ait olduğu bilinmektedir. Diğer sandukaların biri ceviz, altısı mermer kalan elli dört sandukanın ise ahşap olduğu tespitlidir.

Çalışmada mezar kültürü açısından ele aldığımız sandukalar hakkında daha önce Naciye BAYIK *Konya ve Çevresindeki Selçuklu ve Beylikler Dönemi Sandukaları* isimli yüksek lisans tezi (1995, Bayık). Dr. Naci BAKIRCI *İç Anadolu Bölgesi'ndeki Mevlevi Mezar Taşlarında Görülen Dekoratif San'atlar ve Semboller* isimli doktora tezi olarak çalışılmıştır (1999, Bakırcı) ve bu tez çalışması ise son dönem restorasyonların akabinde yapılan en son şekli ile değerlendirildiği için diğer çalışmalardan farklılık arz etmektedir.

Mevlâna Dergâhı günümüzde müze haline getirilmiş, günlük hayatta kullanılan birçok kıymetli eşya dönemin özelliğini yansıtacak şekilde sergilenmektedir. Bu eşyalar arasındaki çini sandukalar ise önemli bir yere sahiptir.

Tez konusu dâhilinde incelenen Karaarslan Türbesi'ndeki Necmeddin Karaarslan'ın, Sahip Ata Fahreddin Ali'nin, Sahip Ata Fahreddin Ali'nin kızı Melike Hatun'un, Sahip Ata Fahreddin Ali'nin ailesinden olduğu düşünülen, Nasreddin Hasan Bey'in sandukaları kabartma, renkli sır ve mozaik teknikleri, Sahip Ata Fahreddin Ali'nin ailesinden olduğu düşünülen kişi, tek renk renkli sır tekniği, Muzafferiddün Emir Alim Çelebi'nin sandukasında, mozaik ve kabartma teknikleri, Kadı Taceddin Kızı Melike Hatun'un sandukasında, sıraltı çini, tek renk çini ve kabartma teknikleri, Vacid Çelebi, Cemal Ali Dede, Sahip Ata Fahreddin Ali'nin torunu Şemseddin Mehmet Bey ve Celale Hatun'un sandukasında ise mozaik tekniği ve renkli sır tekniği kullanılmıştır.

Türk sanatlarından olan çini, genellikle mimari yapıların, cami, köşk, saray ve benzeri yapıların iç ve dış süslemelerinde kullanılmıştır. Duvar çinileri (kâşi) ve evani (tabak, vazo, kupa, kâse, sürahi, bardak) ve benzeri seramik türleri olarak iki grupta görülen çini sanatı eserleri sandukalarda da süsleme detayları ile dikkat çekmektedir. Bu kapsamda ilgili araştırmada incelenen çini örneklerinin teknik, dönem ve restorasyon açısından incelenmesi ve ilgili literatür için bir kaynakta toplanması önemlidir.

1.2. Konunun Sınırları

Tez konusu '*Konya Merkez'deki Selçuklu Üslubunda Yapılmış Çini Sandukalar*' olarak belirlenmiştir. Bilindiği üzere çini sanatı asıl büyük ve sürekli gelişmesini Anadolu Türk mimarisinde göstermiştir. Araştırmayı Konya Yöresinde bulunan sandukalar, olarak seçmemizin nedeni, Selçuklu döneminin ihtişamını yansıtmaları açısından önemlidir. Çalışmamız toplam 25 çinili sanduka ile sınırlandırılmıştır.

Anadolu Selçuklu devletinin başkenti olan Konya'da Mevlâna Manzumesi Dergah'ı, Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi, Sahip Ata Türbesi, II. Kılıç Arslan Türbesi, Cemal Ali Dede (Turut) Türbesi, Karaarslan Türbesi, Selçuklu çiniciliği bakımından zengin örnekler sunmaktadır. Araştırmada 25 çini sanduka incelenmiştir. İncelenen sandukalar, Necmeddin Karaarslan, Sırçalı Bedreddin Muslih, II. Kılıç Arslan, I. Gıyaseddin Keyhüsrev, II. Rükneddin Süleyman Şah, III. Kılıç Arslan, Alaeddin Keykubat, II. Gıyasettin Keyhüsrev, IV. Kılıç Arslan, III. Keyhüsrev, Cemal Ali Dede, Sahip Ata Türbesi sandukaları, Mevlâna Manzumesi Dergahındaki Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi, Kadı Taceddin kızı Melike Hatun, Vacid Çelebi ve Celale Hatun'a aittir. Bu sandukaların en erken tarihlisi 1277 M. Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi'ye en geç tarihlisi ise 1330 M. Kadı Taceddin kızı Melike Hatun'a ait çinili sandukalardır.

1.3. Kullanılan Materyal ve Yöntem

Araştırmada ‘Konya Merkez’deki Selçuklu Üslubunda Yapılmış Çini Sandukalar’ incelenmiştir.

Çalışma başlığı, “Konya Merkez’deki Selçuklu Üslubunda Yapılmış Çini Sandukalar” şeklinde belirlendikten sonra bir literatür taraması yapılmıştır. Literatür çalışması sonucunda bir gözlem formu oluşturulmuş daha sonrasında çalışma bünyesine alınan eserleri incelemek üzere saha çalışmasına çıkılmıştır. Saha çalışmasında gözlem formları doldurulmuş detaylı fotoğrafları çekilmiştir. Saha çalışması sonrasında da görseller dijitale aktarılmış ve dosyalanmıştır.

Sanduka çizimleri bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır. Bu süreçte orijinal fotoğraf üzerinden ana hatlar eskize aktarılmış ve sonra detay çizimleri tamamlanmıştır. Türbe ve Müzelerde gerçekleştirilen alan çalışması ile sandukaların gerçek ölçüleri alınmış, solidworks üç boyutlu modelleme programı ile 1/20 ölçekte ön görünüş ve yan görünüşlerinin çizimleri ve sanduka çizimleri yapılarak çalışma ortamına aktarılmıştır. Çalışmanın sonunda yapılan çizimler ve elde edilen bilgiler ışığında bir değerlendirme yapılmış, eserler ilgili kataloğa göre incelenmiştir.

GÖZLEM FORMU

Örnek No:

Fotoğraf No:

Çizim No:

İnceleme Tarihi:

Eserin Adresi:

Tarihçesi:

Onarım Görüp Görmediği:

Tür-Cins:

Boyutları:

Kullanılan Renkler:

Kullanılan Motifler:

Kullanılan Teknik:

Desen Tasarımı:

Tanım ve Kompozisyon:

1.4. Konu ile İlgili Literatür Özetleri

AYDUSLU, Nevin (2012). *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Çini Mozaik*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Doktora tezinde çini tekniklerinden olan tek renk sır incelenmiştir. Ayrıca tezde diğer çini teknikleri ve genel özelliklerinden de bahsedilmiştir.

BAKIRCI, Naci (2007). *Mevlevi Mezar Taşları*. İstanbul: Rumi Yayınları.

Yayınında, Mevlevi mezar taşları okumalarından bahsetmiştir.

BAKIRCI, Naci (1999). *İç Anadolu Bölgesindeki Mevlevi Mezar Taşlarında Görülen Dekoratif San'atlar ve Semboller*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Tezde, araştırma konusu olan Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi, Kadı Taceddin Kızı Melike Hatun ve Celale Hatun sandukaları incelenmiştir. Ayrıca tez içeriğinde Mevlâna Müzesinde bulunan diğer sandukaların özelliklerinden de bahsedilmektedir.

BAYIK, Naciye (1995). *Konya ve Çevresindeki Selçuklu ve Beylikler Dönemi Sandukaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yüksek lisans tezinde Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi, Kadı Taceddin Kızı Melike Hatun ve Celale Hatun başucu ve ayakucu kitabeleri incelenmiştir. Ayrıca tezde kitabelerin genel özelliklerinden de bahsedilmiştir.

KOMAN, M. Mesut & UĞUR, M. Ferit (1934). *Selçuk Veziri Sahip Ata ve Oğulları'nın Hayat ve Eserleri*. İstanbul: Türkiye Matbaası.

Yazarlar, kitapta Selçuklu veziri Sahip Ata Fahreddin Ali ve ailesinin hayatı, eserleri ve sandukalarını incelemiştir.

KOYUN, Sultan (2013). *Bursa İli Çini Sanatı ve Çini Sanatı Tekniklerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yazar, tezinde çini tekniklerinden söz etmiştir.

ÖNEY, Gönül (1989). Beylikler Devri Sanatı XIV.-XV. Yüzyıl (1300-1453). Atatürk Kültür, Dil Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yazar, kitabında Selçuklu geleneğini sürdüren çini teknik ve renklerinden söz etmiştir.

ÖTER, Nacide (2022). Türk İslam Sanatında Sanduka Gelişimi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 54, 391-404.

Yazarın dergisinde, Türk İslam Sanatlarında sandukanın gelişimi hakkında bilgi verilmiştir.

Yüksek lisans tezinde çini hammaddeleri incelenmiştir. Ayrıca tezde diğer çini hammaddelerinden de bahsedilmiştir.

ŞİMŞİR, Zekeriya & YAVUZYILMAZ, Ahmet (2019). Yeni Bulunan Bir Selçuklu Kitabesi: İç Karaarslan Mescidi Kitabesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 91-103

Yazarlar, ilgili makalede İç Karaarslan türbesi kitabesinden söz etmişlerdir.

YETKİN, Şerare (1964-1965). Türk Çini Sanatı'ndan Bazı Önemli Örnekler ve Teknikleri. Sanat Tarihi Enstitüsü.

Yazarın kitabında, Anadolu Selçuklu mimarisi ile birlikte çini sanatının gelişiminden bahsedilmiştir.

YETKİN, Şerare (1972). *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Yazar kitabında, Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi bânisi ve genel özellikleri hakkında bilgi vermiştir.

2. ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİNDE ÇİNİ SANATI

2.1. Çininin Tarihçesi ve Anadolu Selçuklularında Kullanımı

Osmanlıca bir sözcük olan çini *Çin işi*, *Çin'e ait* anlamına gelmekte ve çini kaynaklarında *Sırlı kap* olarak açıklanmaktadır. Osmanlılar çini kelimesini, kilden yapılan her türlü kap olarak adlandırmışlardır. İngilizcede *porcelain*, *seramik*, *çini*, *nitelikli yemek takımı* gibi anlamları olan *china* (Çin) ifadesi çini de Çin'de üretilmiş porselen sanatını dünyaya tanıtmış Çinlilere dayanarak verilmiş bir isim olduğu bilinmektedir (Atay Yolal, 2007, s. 3). Ayrıca çini kelimesi *duvar kaplaması olarak kullanılan genellikle renkli ve geleneksel motiflerle bezenmiş, kilden yapılmış, pişirilmiş levha* olarak da adlandırılmaktadır (Karabaş, 2015, s. 1). Çini sanatı tanım olarak Çin'e dayandırılrsa da sırlı levhaların İslâmiyet'ten önce Uygurlar tarafından kullanılmış olması bu tekniğin Türk Sanatındaki köklü bir geçmişe sahip olduğunu gösterir (Yetkin, 1993, s. 329).

Türkistan'ın Aşkava bölgesinde çıkan parçalar (MÖ 8000) Türk Seramik Tarihi'nin başlangıcı sayılmaktadır. Geleneksel seramik sanatı mimariye bağlı olarak gelişmiştir. Uygurlar Dönemi ile mimaride kullanılmaya başlanmıştır. Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu Dönemlerinde gelişimini sürdürmüştür. İlk kullanımları sırsız tuğla şeklindedir. Tuğlalar geometrik şekiller oluşturacak şekilde döşenmiştir (Fotoğraf-1) (Arık, 2007, s. 29-69).

Fotoğraf-1: Zevvare Cuma Camii Minaresi ("Sanal-1", 2019).

Sonraki dönemlerde bu uygulamada kullanılan tuğlanın dışa gelecek yüzeyi renkli sır ile kaplanarak üretilmiş, geometrik şekillerin ön plana çıkması sağlanmıştır (Fotoğraf-2).

Fotoğraf-2: Barsiyan Cuma Camii, İran, 11. yy (“Sanal-2”, 2019).

Mimari uygulamanın yanı sıra kullanım eşyası olarak da üretilen ve *evani* olarak adlandırılan seramikler de görülmektedir. Evani grubunda farklı teknik ve dekorlar ön plana çıkmaktadır (Fotoğraf-3).

Fotoğraf-3: 12.yy. Minai Sürahi (“Sanal-3”, 2019).

Çini, Anadolu’ya 1071 Malazgirt Savaşı ile adım atan Selçuklular ile girmiş ve bu dönemde olağanüstü bir gelişim göstermiştir. Konya ve çevresindeki çini örnekleri incelendiğinde; renk, kompozisyon, motif ve teknik bakımından önemli yenilikler getirildiği görülmektedir (Arık, 2007, s. 29-69).

Bu dönemde; sıraltı, lüster, minai, çini mozaik, tek renk sırlı, yıldızlı ve kabartma tekniği olmak üzere çeşitli tekniklerin kullanıldığı bilinmektedir. Özellikle mozaik tekniği çok yaygın kullanılmıştır (Fotoğraf-4).

Fotoğraf-4: Konya Sırçalı Mescit Mihrap ("Sanal-4", 2019).

Mimariye renk katan çini sanatı çeşitli teknik ve motiflerle zenginleşen gelişimini Anadolu Türk mimarisinde göstermiştir. Büyük Selçuklularla gelişmeye başlayan bu sanat genellikle keramik sahasında çeşitli teknikler ortaya koymuştur. 12-13. Yüzyılda Anadolu Selçukluları büyük bir ihtişama ulaşmıştır. İran'da İlhanlılar döneminde, Sultan Olcayto Hüdabende'nin türbesinde mozaik tekniğindeki çini süslemeleri ancak bir yüzyıl gecikmeyle Anadolu Selçukluların mimari eserlerini süsleyen çini dekoru ile yarışabilecek duruma gelebilmiştir (Yetkin, 1964-1965, s. 60). Anadolu Selçuklularının büyük Sultanı Alâeddin Keykubad tarafından yaptırılan Kubad Abad Sarayı'nın, zengin figürlü çinilerle bezendiği görülmektedir. Buradaki çinilerde *Türk oturuşu* olarak adlandırılan bağdaş kurmuş insan figürlerinin yanı sıra çift kartal, çift ejder, balık, tavus kuşu, insan hayvan karışımı mitolojik yaratıklardan oluşan ve sembolik anlamlar ifade eden motifler de bulunmaktadır. Çift başlı kartalın, özellikle I. Alâeddin Keykubad döneminde Selçuklu Devleti'nin ve hanedanın simgesi olarak kullanıldığı bilinmektedir. Kubad Abad Sarayı'nı süsleyen duvar çinileri, duvarlara, belirli bir yüksekliğe kadar yerleştirilmiştir (Karacalar, 2014, s. 27).

Fotoğraf-5: Kubad Abad Büyük Saray Duvar Çinileri (“Sanal-5”, 2019).

Teknik yönden farklı olan bu çiniler, Anadolu’da yaygın olan sır altına renkli boyama tekniğinin en erken örneklerini teşkil etmektedir. Bu teknik İran Selçukluları ve Suriye seramiklerinde görülmemektedir. Bu bakımdan Kubad Abad çinileri İran Selçuklularında kullanılan sır üzerine lüsterle boyanmış çinilerinden ayrılmaktadır (Karacalar, 2014, s. 27). Selçuklu geleneğini sürdüren çiniler ise firuze, mor, kobalt mavisi renklerde sırlı tuğla, çini mozaik ve düz çini plakalar şeklinde kullanılmışlardır. Yapı dışında minare ve dış cephe sırlı tuğla, yapı içinde de kubbe, duvar, eyvan, sanduka gibi daha çok çini mozaik olarak işlenmiştir (Öney, 1989, s. 36).

2.1.1. Kullanılan Hammadde

Öncelikle çininin gövdesini oluşturan hammaddenin, Selçuklu döneminde neler içerdiğine bakmak gerekmektedir. Selçuklu çinilerinin gövdesini oluşturan hammaddeler üzerinde yapılan araştırmalarda; %85-90 silis, %3-5 alümina, %2-5 kireç, %2-5 alkali, olduğu belirlenmiştir. 1301 tarihli Ebû’l Kasım’ın defterinde ise hamur reçetesi şu şekildedir; 10 kısım öğütülmüş çakmak taşı, 1 kısım sırça, 1 kısım beyaz kil. Bu reçetede çakmaktaşı denilen kuvarstır ve silisyumun (Si O_2) bir bileşimidir. Hamura, pişirildiğinde gözeneklilik ve su emme özelliği vermektedir. Hamurdaki silis oranının fazla olması, çini mozaik tekniğinin özelliği olan çinileri

kesme ve yontmada kolaylık sağlamaktadır. Ancak silis oranının yüksek olması hamura bazı özellikler sağladığı gibi bazı özelliklerin de azalmasına sebep olmaktadır. Azalttığı özelliklerden birisi bağlayıcılıktır. Kuvars taneciklerinin büyüklüğü, katkıları, kurutma ve fırınlama ısısı, gövdenin sık ya da gevşek oluşunu etkilemektedir. Selçuklu döneminde hazırlanan çini plakalarda gövde ile sır arasında astar bulunmamaktadır. Bu sebeple hamur yüzeyinin düzgün olabilmesi için mümkün olduğunca itinalı davranılmalıdır (Ayduslu, 2012, s. 26-27).

2.1.2. Kullanılan Teknik ve Desen

Mozaik Tekniği;

Türk İslam sanatında kullanılan en eski tekniktir. Patlıcan moru, lacivert, firuze renklerinde hazırlanan çini plakalar, motiflerin şekillerine göre kesilip, mozaik gibi bir araya getirilerek desenlerin oluşturulmasıyla meydana gelmektedir. Kesilen çinilerin kenar kısımları alt tarafa doğru pahlınlıdır, bunun sebebi çiniler yerleştirilirken aralarındaki boşlukların düzgün olması ve harcın aradan çıkmasını engellemektir. Bu işlemler bittikten sonra mozaik çiniler bir kalıba kompozisyonlarına uygun bir şekilde dizilir ve arkalarına ince bir harç dökülerek sabitlenir. Sonrasında duvara harç çekilir ve kalıptan sökülen tabaka halindeki çini, duvara montaj edilmektedir (Şanlı, 2015, s. 36). Selçuklu devri mimarisinin klasik bir tekniği olan çini mozaik Beylikler ve erken Osmanlı eserlerinde azalır ve sonrasında yok olur. Selçuklu devri çini mozik mihrapları Anadolu'nun İslam mimarisine getirdiği büyük yenilik olarak dikkat çeker (Öney, 1988, s. 89).

Fotoğraf-6: Konya Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi'ndeki, Tek Renk Mozaik Çiniler (Aybike Büşra ÇAKIR kişisel Arşiv, 2023).

Kabartma Tekniği;

Kabartmalı çiniler Selçuklu mimarisinde çok ender görülmektedir. Bunlar özellikle kitabeler, yazılar için kullanılmıştır. Bugüne kalan örneklerin çoğu lahitler üzerinde yer almaktadır. Sivas I. İzzettin Keykâvus Türbesi cephesinde (1219-20), Konya II. Kılıç Arslan lahitlerinde (12.yüzyılın sonu), bu çeşit kabartmalı, sülüs yazılı çiniler kullanılmıştır (Öney, 1988, s. 86).

Bu teknikte, hamur yumuşakken desen aktarılır. Kazıma tekniği ile işlem tamamlanır. Bu işlemden sonra bisküvi pişirimi yapılmış çiniye krem, firuze, lacivert, mor veya yeşil renkteki herhangi bir sırla sırlanarak tekrar pişirilmektedir. Bu türdeki çinilere beyaz astar sürüldükten sonra, kabartma yazılar şeffaf renksiz sır, çukurlar ise lacivert sırla sırlanıp pişirilmektedir. II. Kılıçarslan Türbesi'nde bu tür çinilere rastlanmaktadır. Tek renk kabartmalı çini örnekleri de yine II. Kılıçarslan Türbesi, Konya Sahip Ata Türbesi, Konya Mevlâna Türbesi lahitlerinde görülmektedir (Şanlı, 2015, s. 19).

Fotoğraf-7: Konya II. Kılıç Arslan Türbesi, Sultan Sandukaları ("Sanal-7", 2019).

Tek Renk Sır;

Çini plakaların tek renk sır ile hazırlanmasıyla oluşmaktadır. Çini hamurları plakalar halinde hazırlandıktan sonra ilk pişirimi yapılmaktadır. Sonra tek renkli sırla sırlanır. Uygulanan bu sır örtücü veya şeffaf olabilir. Sır altında ise genellikle astar kullanılmamaktadır. Renkler çoğunlukla firuze, pathıcan moru ve kobalt mavidir. Bu teknikte hazırlanan çiniler, çini mozaiklerde, duvar kaplamalarında (dikdörtgen, kare, altıgen şeklinde) ve sanduka kaplamalarında kesilerek kullanılmaktadır (Ayduslu, 2012, s. 16).

Tek renk sırlı çiniler genellikle duvarların ve lahitlerin kaplamasında görülmektedir. Bazen çeşitli renkte ve formda çiniler büyük geometrik kompozisyonlar oluşturmak üzere birlikte uygulandığı bilinmektedir. Amasya Gök Medrese Camii Türbesi'nde kobalt mavisi ve patlıcan moru kare çiniler bir arada kullanılırken (Fotoğraf-8), Tokat Gök Medrese'de altıgen firuze ve dikdörtgen patlıcan moru çiniler kullanıldığı görülmektedir (Ayduslu, 2012, s. 16).

Fotoğraf-8: Amasya Gök Medrese Camii Türbesinde Sırlı Tuğla ve Tek Renk Sır Kullanımı ("Sanal-8", 2019).

Konya Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Eyvanında, (Fotoğraf-9) ve yine Konya Tahir ile Zühre Mescidi Mihrabında (Fotoğraf-10) firuze renkli çinilerden kalıntılar görülmektedir.

Fotoğraf-9: Konya Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Eyvanı Tek Renk Sırlı Çiniler ("Sanal-9", 2019).

Fotoğraf-10: Konya Tahir ile Zühre Mescidi Mihrabında Tek Renk Sırlı Çiniler (“Sanal-10”, 2019).

Konya Sahip Ata Camii Mihrabında ise altıgen ve üçgen formunda firuze ve patlıcan moru çinilerden geometrik düzenlemeler oluşturulduğu görülmektedir. Konya Karatay Medresesi duvar kaplamasında görüldüğü gibi çok ender olarak üstü yaldızlı firuze çinilere rastlanmaktadır. Buradaki sır üstü uygulanan altın yaldız ikinci defa fırınlandığı bilinmektedir. Bu nedenle zaman içinde bu altın yaldızların aşınmış olduğu görülmektedir (Küçükköroğlu, 2003, s. 37).

2.1.3. Kullanım Alanları

Anadolu Selçuklu mimarisinde çini süslemeler özellikle camilerin mihrap, kubbe, portal, minare bölümlerini, türbeleri, sarayları ve medreseleri süslemektedir. Çini sanatı Osmanlıların erken devir mimari eserlerinde önemli bir süsleme unsuru olmuştur. Osmanlı döneminde çiniler cami, mescit, medrese, türbe, hamam, saray, köşk, kütüphane, çeşme, sebiller ve külliyelerde yaygın olarak kullanılmıştır. Avlular, çeşmeler, pencere alınlıkları, mihraplar, minberler zengin çinilerle süslenmiştir. Çini süslemeler kullanıldıkları yerin özelliğine göre zeminden tavana kadar yoğun olarak bezenmiştir. Mimaride başlıca dekorasyon unsuru çini olmuştur. Cami ve mescitlerde mihraptan son cemaat mahalline kadar bütün yüzeylerde çinili

bezeme unsurları farklı renk ve desenlerle kendini göstermiştir. Çini bezemeler, mimari yapıların dekorunda kullanılmasının yanı sıra vazo, biblo, fincan, tabak, kandil, askı topu gibi günlük hayatımızda yer alan eşyaların süslemesinde de uygulanmıştır (Koyun, 2013, s. 61).

2.2. Sanduka Tanımı

Sanduka, *Türbelerde ölünün gömülü olduğu yerin üzerine yerleştirilen taş ya da ahşap malzemeden yapılmış, üzerine kumaş örtülü tabut şeklindeki ögeye* denir (Sözen ve Tanyeli, 1986, s. 210). Aynı zamanda sanduka Arapçada kutu, sandık anlamındaki sündük kelimesinden gelen tabutla aynı manayı taşımaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre sanduka; *mezarın üzerine yerleştirilmiş tabut büyüklüğünde tahta veya mermer sandıktır* (Sanal-11). Medfen, merkad, kabir, makber gibi çeşitli isimlerle anılan mezarın üzerine yerleştirilen sandukalar mezar yerini belirtir (Bülbül, 2017, s. 1). Farklı türde örnekleri olmakla birlikte sandukalar; bir kaide üzerine, baş ve ayak bölümleri arasında yükseklik ve genişlik farkı olan, üst bölümü iki yana meyilli formuyla Türk mezar mimarisinde uzun süre kullanılmış ve türbe mimarisinin önemli bir unsuru olmuştur (Öter, 2022, s. 391). Kadın sandukaları düz olup erkek sandukalarının baş tarafına bir ahşap konarak üzerine kavuk, taç, sikke gibi sağlığında giydikleri başlık konulurdu (Pakalın, 1993, s. 123).

İslâm dünyasında Babürlüler ve Timurluların kabirlerinde mermerden yapılmış sandukalar bulunmaktadır. Ayrıca, Selçuklu dönemine ait Çelebibağ'da bulunan tarihi mezarlıkta kireç taşından da sandukalı mezarlar bulunmaktadır. Sandukalar mezarlar ve mezarı temsil eden mekânlarda kümbet ve türbelerde yer almaktadır. Türbelerdeki sandukaların çoğunluğu ahşap malzemeden yapılmış büyük tabut görünümündedir. Sandukaların üzerine ölüm, ahiret ve öldükten sonra gidileceğine inanılan cennet mekânı ve hayatıyla ilgili ayetler besmele, lafza-i celal ve kabir sahibinin adının ya da künyesinin işlendiği kitabeler yazılır. Kitabesi olmayan sandukalarda bu işlemler kumaşlar üzerine yazılarak sandukaların üzerine örtülür.

Sandukaların genellikle şahideleri vardır. Şahidesiz olanların başucuna dünya hayatında mevkilerini gösteren kavuk, sikke veya taç gibi başlıkların konulacağı bir ahşap yerleştirilir. Kadınlara ait sandukalarda başlık yerine yazma, baş örtüsü vb.

örtüler yer alır. Kültürümüzde genellikle tabut olarak bilinen sanduka kavuk, sikke veya taç gibi başlıklar da içerir (Sanal-12). Müslüman toplumlarının dini inançlarının etkisi ile ortaya çıktığı düşünülen sanduka geleneği, Selçuklu döneminde yaygın olarak kullanılmıştır.

Sanduka geleneği, Selçuklu dönemi itibariyle yaygın hale gelmiştir (Bozkurt, 2009, s. 103). Sandukaların büyük çoğunluğu bireysel gömü için kullanılmıştır (Yılmaz, 2006, s. 58).

Selçuklu sandukaları Konya’da bulunan bazı tarihi mekanlarda varlığını korumakta ve sergilenmektedir. Bu süslü sandukaların çini özellikleri zaman içinde deformasyona uğramış ve bazıları yapılan tadilatlar sonucu yaşamaya devam etmektedir.

3. KONYA MERKEZ’DEKİ SELÇUKLU ÜSLUBUNDA YAPILMIŞ ÇİNİ SANDUKALAR

3.1. Karaaslan Türbesindeki Sanduka

3.1.1. Necmettin Karaarslan’ın Sandukası

Örnek No: 1

İnceleme Tarihi: 2022

Eserin Adresi: Şems Tebrizi Mahallesi

Eserin Bulunduğu Yer: Karaarslan Türbesi

Tarihi: 631/1233

Fotoğraf No: 11-12

Çizim No: 1-2-3-4

Tür-Cins: Çini plaka

Ölçüleri: 1.91x0.78x0.60 m

Kullanılan Renkler: Kobalt mavi, beyaz

Kullanılan Motifler: Zencerek, çiçek şeklinde kabara motifi

Kullanılan Teknikler: Oyma kabartma tekniği, renkli sır plaka kaplama

Desen Tasarımı: Ulama, serbest, yazılı bezeme

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

Tanım ve Kompozisyon: Mescide yakın bir mesafede bulunan türbesinin kemerli kapısı üzerindeki Selçuk Sülüsüyle iki satırlık Arapça kitabenin Türkçesi şöyledir: “Bu türbe, saîd ve şehîd olan, dinin yıldızı, İslâm’ın direği İbrahim oğlu Necmüddin Karaaslan’ındır. Allah kabrini nurlandırsın” şeklindedir (Şimşir ve Yavuzylmaz, 2019, s. 96). Türbe’nin içinde tek bir sanduka bulunmaktadır, bu sanduka, Selçuklu veziri Necmeddin Karaarslan’a aittir. Sanduka süsleme ve renk itibariyle eşsiz bir Selçuklu eseridir. Sandukanın dört kenarı çini plakalarla çevrilidir. Alt taraftaki plakaların kenarlarında zencerek ortalarında ise dairesel formda çıkıntılı şekillerle

kaplanmıştır. Zemin kobalt mavi ile boyanmış, üzeri şeffaf sırla sırlanmıştır. Zencerekler orijinali kabartma, eksik parçalar ise boyama şeklinde tamamlanmıştır. Sanduka gövdesinin üst tarafında Ayetel Kürsi'nin yazılı olduğu sandukanın etrafını kuşatan bir yazı kuşağı yer almaktadır. Yazı kabartma şeklinde çalışılmış, zemin kobalt mavi ile boyanmıştır. Sandukanın üst tarafı piramit şeklinde kobalt mavi sırlı plakalarla kaplanmıştır.

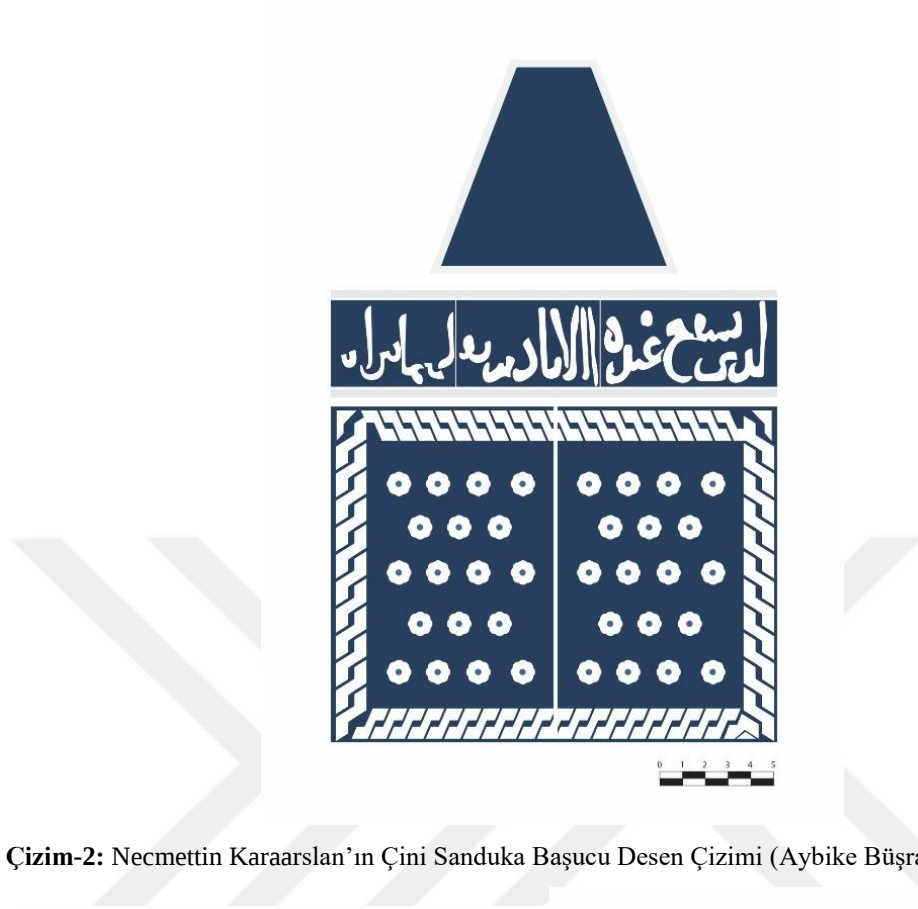
Fotoğraf-11: Necmettin Karaarslan Türbesi Dış Cephe Görünümü (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

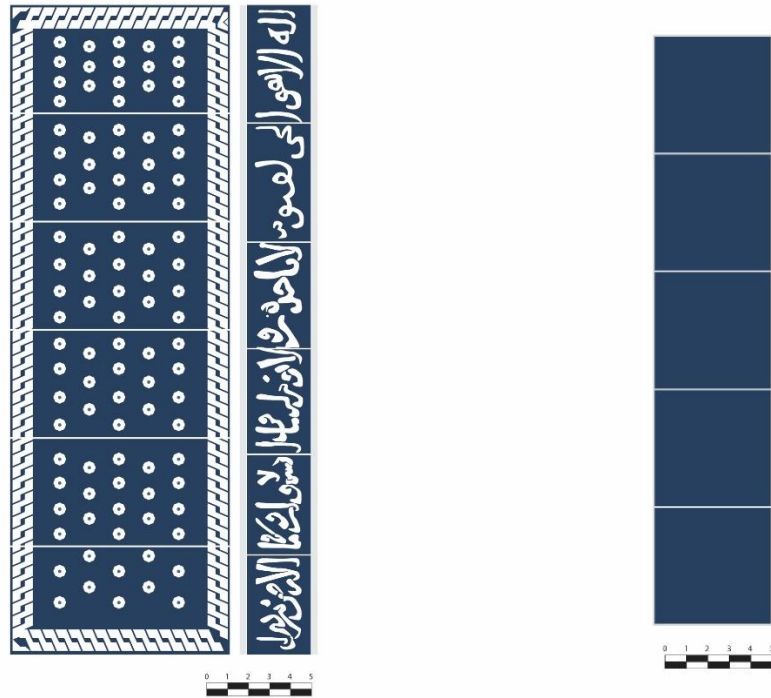
Fotoğraf-12: Necmettin Karaarslan Çinili Sandukası (Kazım KÜÇÜKKÖROĞLU Kişisel Arşiv, 2022).

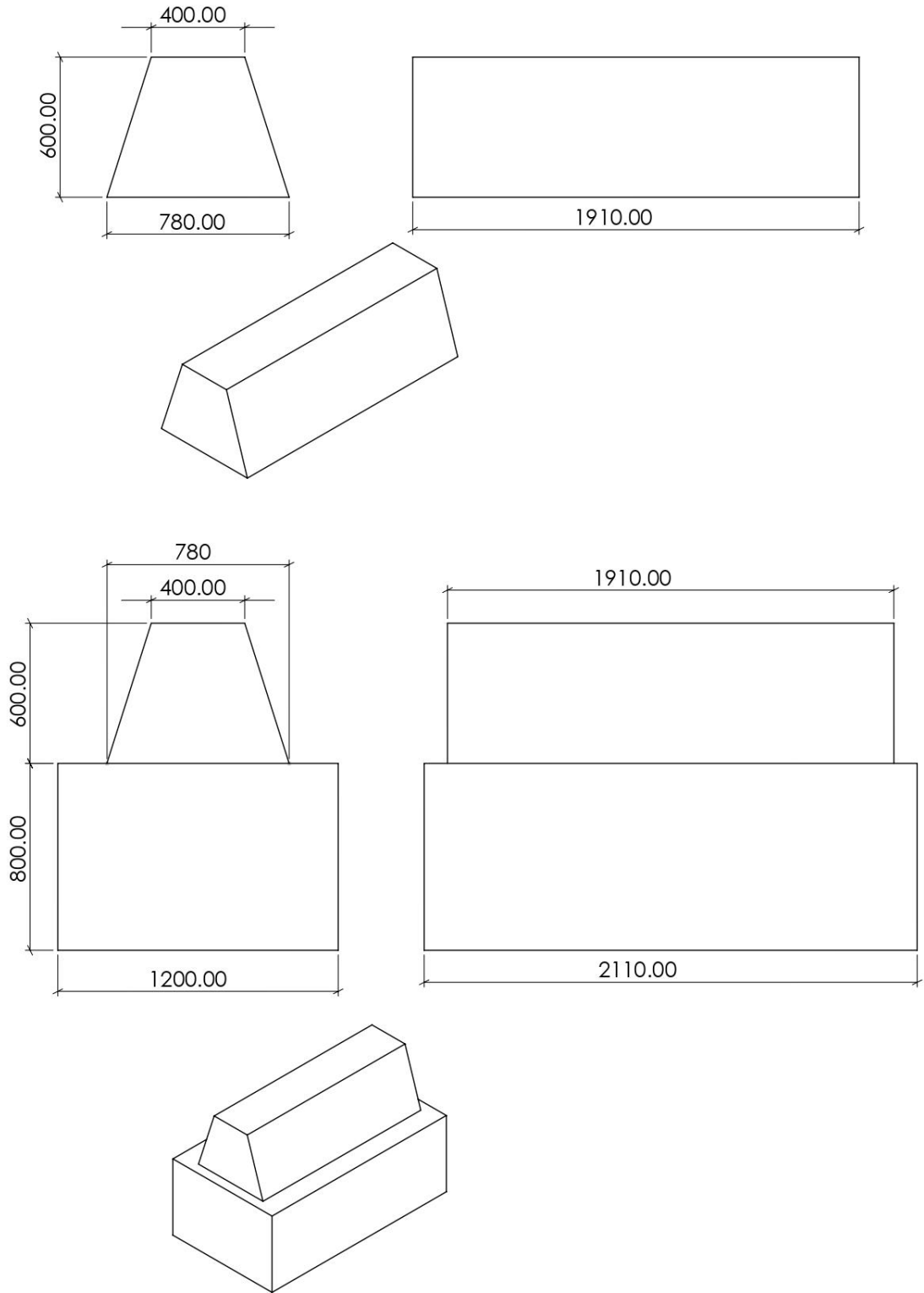
Çizim-1: Necmettin Karaarslan Türbesi Plan Kesit ve Görünüş (Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, 2023).

Çizim-2: Necmettin Karaarslan'ın Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-3: Necmettin Karaarslan'ın Çini Sanduka Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim- 4: Karaarslan Türbesi Necmeddin Karaarslan Çinili Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

3.2. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi'ndeki Sandukalar

3.2.1. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi'ndeki Sanduka

Örnek No: 2a¹

İnceleme Tarihi: 2022

Eserin Adresi: Alemşah Mahallesi

Eserin Bulunduğu Yer: Sırçalı Medrese Bedreddin Muslih Türbesi

Tarihi: 13.yy

Fotoğraf No: 13

Çizim No: 5-6

Tür-Cins: Çini plaka, alçı

Ölçüleri: 2.04x0.67x0.87 m

Kullanılan Renkler: Mor, firuze

Kullanılan Motifler: Altıgen, altı köşeli yıldız

Kullanılan Teknikler: Mozaik tekniği

Desen Tasarımı: Ulama

Günümüzdeki Durumu: Çatlamalara aşınmalara ve yer yer dökülmelere uğradığı görülmektedir.

Tanım ve Kompozisyon: Türbe giriş eyvanının sağ tarafında bulunmaktadır. Ortadaki sanduka çini mozaikle kaplı olup, mozaik araları beyaz renk ince derzlidir. Alçı ile kaplanan sandukada yer yer bu uygulama görülmektedir. Sanduka mor ve firuze renkli çinilerle kaplanmıştır. Firuze renkli altıgen çinilerle mor renkli üçgen çiniler birleştirilerek, altı köşeli yıldız şekli verilmiştir. Bu desenler sandukanın iki yanında da mevcuttur. Herhangi bir kitabeye rastlanmamıştır. Yine renk olarak mor ve firuzenin kullanıldığını görmekteyiz. Mor renkli çiniler dikey, firuze renkli çiniler

¹ Türbede üç sanduka bulunmaktadır, sandukalardan biri II. Alaeddin Keykubat'ın lalası Bedreddin Muslih'e aittir (Birekul, 2018, s.94). Fakat hangi sandukanın Bedreddin Muslih'e ait olduğu bilinmemektedir. İncelenen sanduka türbe girişinin karşısında bulunmakta ve ortada yer almaktadır.

ise hem yatay hem de dikey şekilde yerleştirilerek bu şekilde geometrik bir şekil elde edilmiştir. Bu sandukalar Bedreddin Muslih ve yakınlarına aittir (Oral,1961, s. 358).

Fotoğraf-13: Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Dış Cephe Görünümü (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2023).

3.2.2. Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi'ndeki Sanduka

Örnek No: 2b²

İnceleme Tarihi: 2022

Eserin Adresi: Alemşah Mahallesi

Eserin Bulunduğu Yer: Sırçalı Medrese Bedreddin Muslih Türbesi

Tarihi: 13.yy

Fotoğraf No: 14-15-16-17-18-19-20-21

Çizim No: 5-6

Tür-Cins: Çini plaka, alçı

Ölçüleri: 2.04x0.67x0.87 m

Kullanılan Renkler: Mor, firuze

² Türbede üç sanduka bulunmaktadır, sandukalardan biri II. Alaeddin Keykubat'ın lalası Bedreddin Muslih'e aittir (Birekul, 2018, s.94). Fakat hangi sandukanın Bedreddin Muslih'e ait olduğu bilinmemektedir. İncelenen sanduka türbe girişinin karşısında bulunmakta ve ortada yer almaktadır.

Kullanılan Motifler: Altıgen, altı kollu yıldız

Kullanılan Teknikler: Mozaik tekniği

Desen Tasarımı: Ulama

Günümüzdeki Durumu: Çatlamalara aşınmalara ve yer yer dökülmelere uğradığı görülmektedir.

Tanım ve Kompozisyon: Medreseyi yaptıran Atabey Bedreddin Muslih Selçuklu devri kayıtlarında Lâla, hâdim, hoca gibi unvanlarla tanınır. II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in hâdimi, II. Alaaddin Keykubat'ın lâlasıdır, 1242 yılında öldüğü düşünülmektedir, Sırçalı medrese içindeki türbesine gömülmüştür (Yetkin, 1972, s. 51-52). Giriş eyvanının sağ tarafında bulunan türbe bölümünde yer almaktadır. Asıl mezar hücresi alt kısımda 'cenazelik', 'mumyalık' ve üstte ise kaide ve gövdesiyle sanduka konumlanmaktadır. Türbede üç sanduka bulunmaktadır. Doğu batı doğrultusunda 0.18-0.20 m aralıklarla yan yana yerleştirilmiştir. Türbenin girişinin güneyinde bulunan sandukalardan ilki çinisizdir, Kuzey uçtaki sandukalar çini mozaikle kaplı olup, alçı ile sıvanmıştır. Ortadaki sanduka mor ve firuze renkli çinilerle kaplanmıştır. Firuze renkli altıgen çinilerle mor renkli üçgen çiniler birleştirilerek, altı kollu yıldız şekli verilmiştir. Bu desenler sandukanın iki yanında da mevcuttur. Herhangi bir kitabeye rastlanmamıştır. Yine renk olarak mor ve firuzenin kullanıldığını görmekteyiz. Mor renkli çiniler dikey, firuze renkli çiniler ise hem yatay hem de dikey şekilde yerleştirilerek bu şekilde geometrik bir şekil elde edilmiştir. "Bu sandukalar Bedreddin Muslih ve yakınlarına aittir (Oral,1961, s. 358).

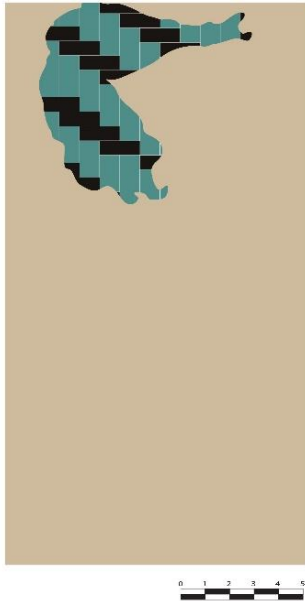
Fotoğraf-14: Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Dış Cephe Görünümü (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2023).

Fotoğraf-15: Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Fotoğraf-16: Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Fotoğraf-17: Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

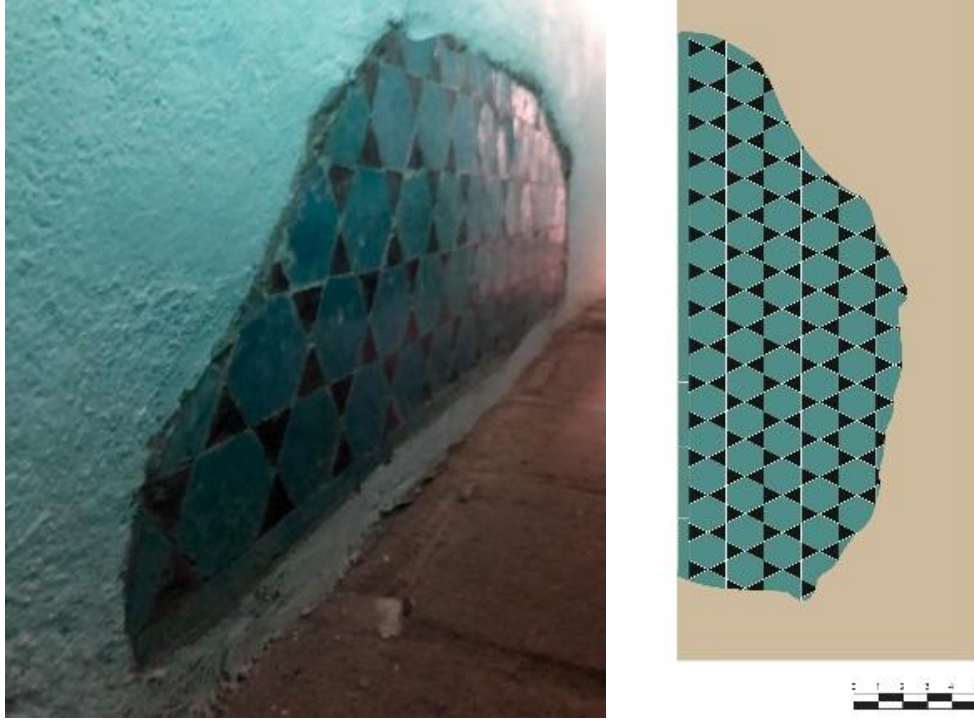
Fotoğraf-18: Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

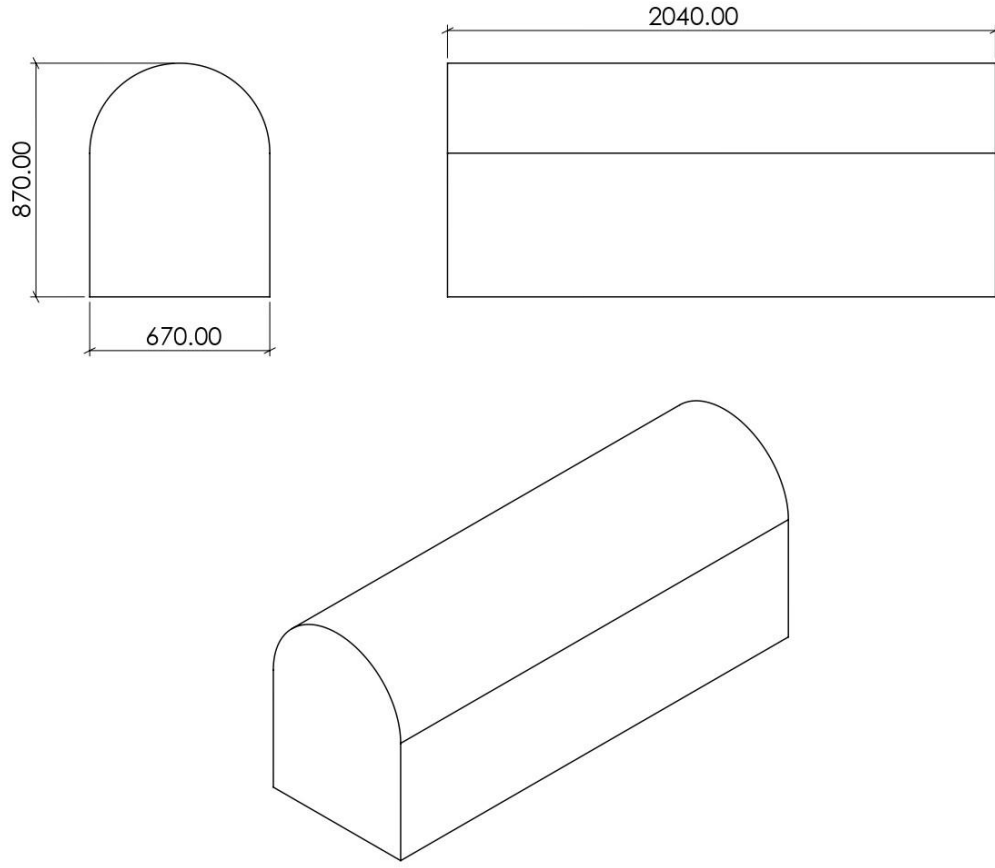
Fotoğraf-19: Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

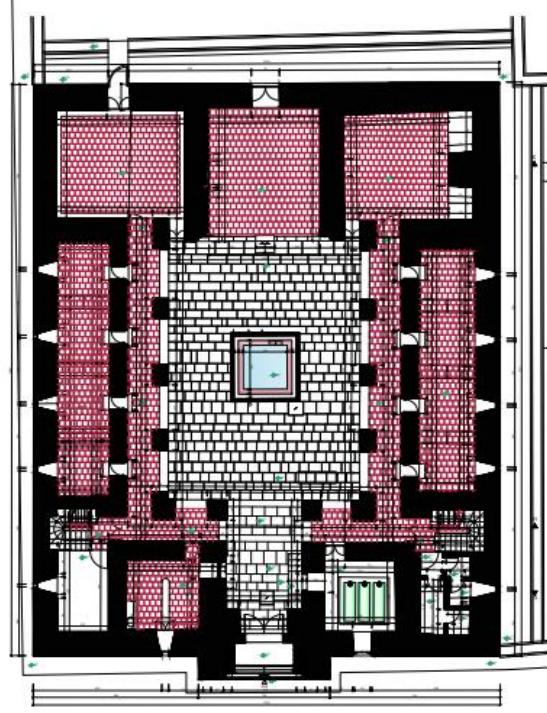
Fotoğraf-20: Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Fotoğraf-21: Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Çizim- 5: Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi Çinili Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

Çizim-6: Sırçalı Bedreddin Muslih Türbe Planı (Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, 2023).

3.3. II. Kılıç Arslan (Sultanlar) Türbesi'ndeki Sandukalar

Anadolu'da ilk çini kullanılan yapılardan biridir (Öney, 2007, s. 31). Ongen prizma gövdenin üzerini örten pramit çatının önceleri çinilerle kaplı olduğu söylenebilir de bugün bir şey kalmamıştır. Doğu cephesinde ise külâh altında iki satırlık kitabe yaptırının II. Kılıç Arslan olduğu yazılıdır (Yetkin, 1972, s. 28). Türbede sekiz adet sanduka bulunmaktadır. Sandukaların beşi çini ile kaplıdır, diğer üçü ise alçı ile kaplı olup, muhtemelen daha öncesinde çini ile kaplıdır. Sandukalarda yer alan çiniler yazı kuşağı şeklinde devam etmektedir. Düz plaka üzerine zemin göçertilerek yazıların kabarık olması sağlanmıştır. Yazılar genellikle Selçuklu sülüsüdür. Zemin kobalt mavi ile boyanıp şeffaf sır ile sırlanmıştır. Bir tanesinin üst kısmındaki yarım dairesel alan firuze renkli sırlarla kaplanmış, herhangi bir yazı ve desen bulunmamaktadır. Kare formatında karolarla kaplanmıştır. Bu bağlamda söz konusu türbede II. Kılıç Arslan (550-551), I. Gıyaseddin Keyhüsrev (587-588/592-593), II. Rükneddin Süleyman Şah (592-593/600-601), III. Kılıç Arslan (600-6001/606-607), I. Alaeddin Keykubat (615-616/634-635), II. Gıyaseddin Keyhüsrev (634-635/643-644), IV. Kılıç Arslan (646-647/654-655) ve III. Keyhüsrev (633-634/680-681)'in sandukaları

bulunmaktadır. İlgili sandukaların beş tanesinin yüzeyi çini ile üç tanesi ise harçla kaplıdır. Harçla kaplı olanlar kataloğa dahil edilmemiştir.

Fotoğraf-22: II. Kılıç Arslan Türbesi Dış Cephe Görünümü (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2023).

Fotoğraf-23: II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukaları Restorasyon Öncesi (Gönül Öney, 2022).

3.3.1. II. Kılıç Arslan Türbesi'ndeki Sanduka

Örnek No: 3a³

İnceleme Tarihi: 2023

Eserin Adresi: Alaaddin Bulvarı

Eserin Bulunduğu Yer: Konya Alaaddin Camii'nin kuzey yönüne bitişiktir.

Tarihi: 13.yy

Fotoğraf No: 22-23-24-25

Çizim No: 7-8

Tür-Cins: Çini plaka

Ölçüleri: 0.55x2.03x0.30 m

Kullanılan Renkler: Lacivert, beyaz

Kullanılan Motifler: Rumi, Palmet

Kullanılan Teknikler: Oyma kabartma, renkli sır tekniği

Desen Tasarımı: Yazılı bezeme, serbest desen

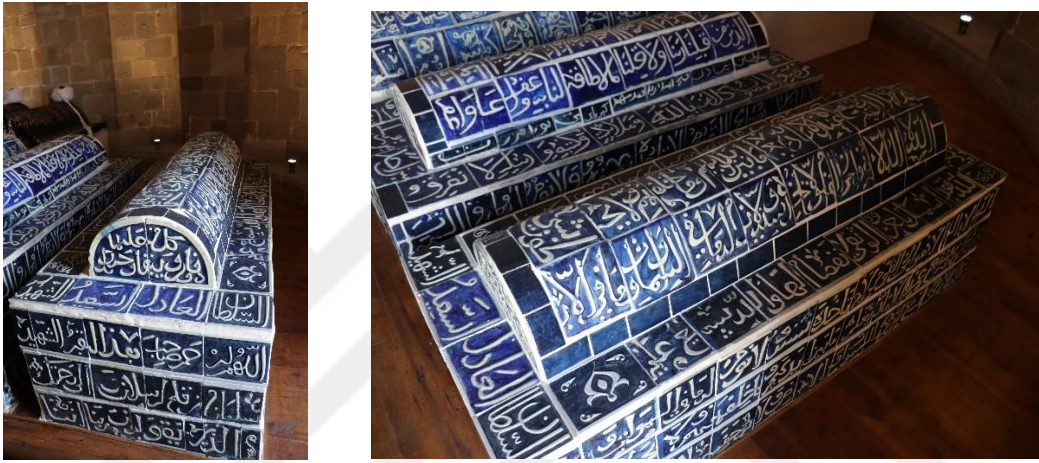
Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

Tanım ve Kompozisyon: Girişin hemen sağındaki birinci sandukanın kuzey duvara olan mesafesi baş tarafta 0.88 m, ayak tarafında ise 0.80 m'dir. Alttaki prizmatik tablanın eni: 1.02 m, boyu 2.50 m, yüksekliği 0.72 m olup yarım silindirik formu üst bölüm daha küçük tutulmuştur. Sandukanın prizmatik alt ve silindirik üst kısımlarının yüzeyleri tamamen plaka çinilerle kaplıdır. Kenar uzunluklar 22 cm olan bu kare plakaların dış yüzlerine lacivert üstüne beyaz ile kabartma olarak birer sıra

³ II. Kılıç Arslan'ın ismi ikinci sandukada olduğuna göre sanduka bu Sultana ait olmayıp, bunun Kılıç Arslan'ın oğlu II. Rükneddin Süleyman Şah'a veya bu sultanın oğlu olan III. İzzeddin Kılıç Arslan'a ait olması gerektiği kanaati oluşmaktadır. Kitabelere yazılan sultan künye sıfatlarının yanında baba ve dedelerinin isimlerinin belirtilmesi bir gelenek olduğu için burada adı geçen iki sultandan Rükneddin Süleyman Şah'ın oğlu III. İzzeddin Kılıç Arslan'ın olduğu anlaşılacağı gibi yine Süleyman Şah'ın babasının adının da Kılıç Arslan olması nedeniyle bu sultana da ait olması mümkündür.

nesih yazı işlenmiş, genişliklerine göre düz ve yuvarlak satırlı olarak harflerin uçları da rûmillerle tamamlanmıştır. Alttaki dikdörtgen prizmanın cephelerinde kabartma yazılı düz plaka çiniler çepeçevre üst sıra teşkil ederken, üstteki silindirik yüzeyde dört sıra halinde fakat yüzeye bağlı olarak kavisli biçimlenmişlerdir. Baş ve ayak tarafın daire şeklinde alınlıkları iki bölüm halinde aynı kabartma yazılı çinilerle bezelidir.

Ön Cephe:

Fotoğraf-24: II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Ön Görünüm (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Kitabe kısmında, ‘Küllü men aleyha fane’ ibaresi bulunmaktadır. Alt kaidenin üstünde yer alan yazı kuşağında ise, ‘Veyebka vechü Rabbüke’ diye başlayan ayeti kelime dolanmaktadır. Bu surenin Rahman suresi 26. Ayet olduğunu anlıyoruz. Devamında, Es Sultan, El Adil, Es Said, Eşşehid yazmaktadır.

Ön baş ucu birinci satır ise şöyledir; ‘Allahümme Lehü Hamd Sahibe, Hazel Kabr Eşşehid’.

İkinci satır; ‘Sultan Kılıç Arslan İla Rahmetike’.

Üçüncü satır; ‘Ellezi Yekulüne Rabbena İnnena’.

Burada da Bakara suresi, 16. Ayet başı yazmaktadır.

Üst sandukada ‘Ayet-el Kürsi’ alt kaidenin üst yan tarafında Bakara suresi 256. ayet yer almaktadır.

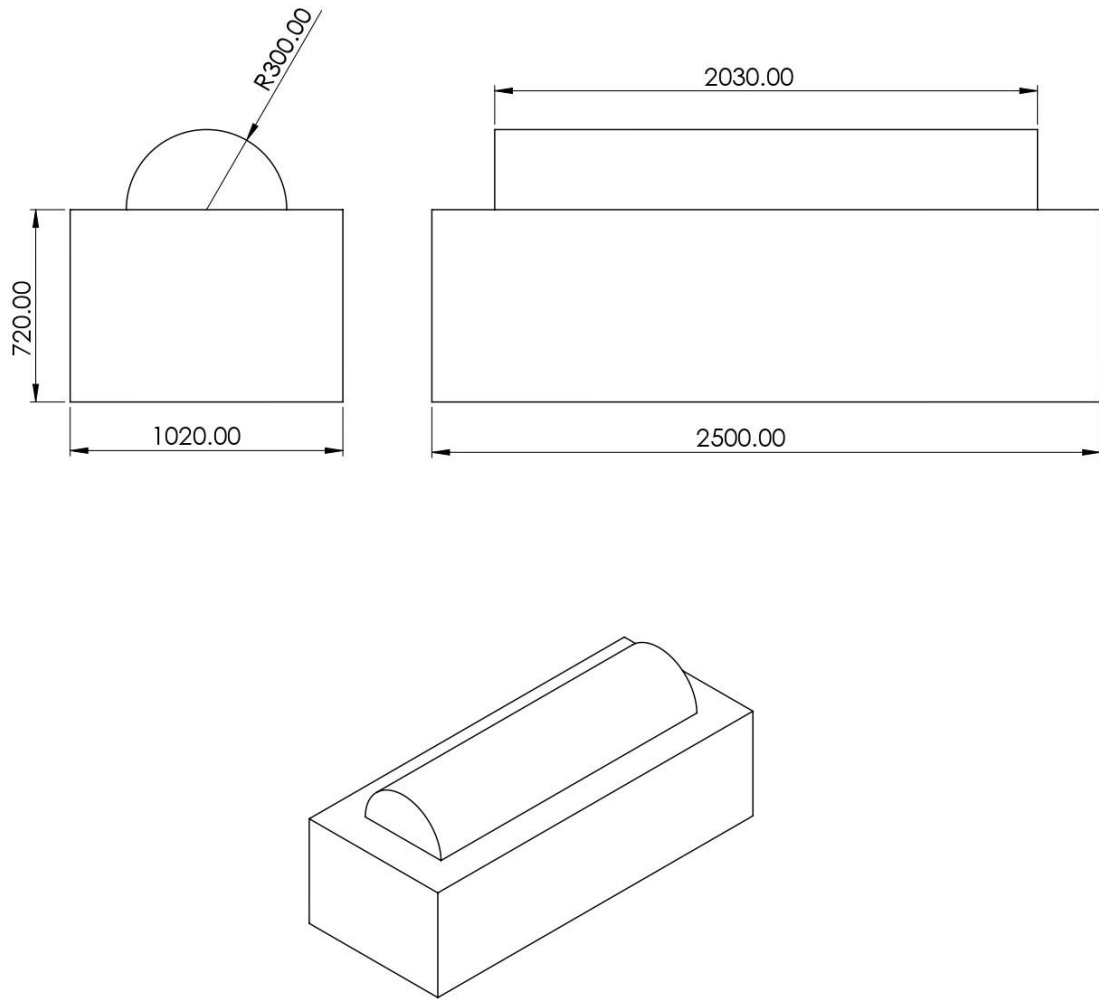
Sandukanın yan aşağı tarafında ise; ‘Ayet-el Kürsi’ yazılıdır.

Arka Cephe:

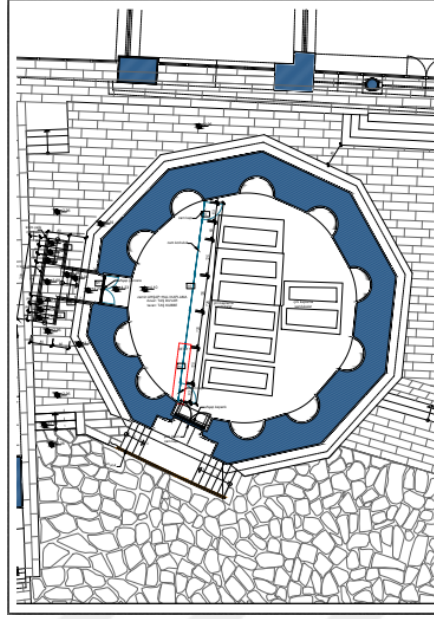

Fotoğraf-25: II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Arka Görünüm (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

İlgili görselin kitabe kısmı okunamamıştır. Alt kaidenin üstünde yer alan yazı kuşağında ise, Bakara suresi 256. Ayet yazılıdır. Alt arka kısmında Ayet-el Kürsi olduğunu düşündüğümüz yazı, karoların birleştirilirken düzenli tasnif yapılamaması nedeni ile okunamamıştır.

Çizim- 7: II. Kılıç Arslan Türbesi 3a Çinili Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

Çizim-8: II. Kılıç Arslan Sultanlar Türbesi Planı (Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, 2023).

3.3.2. II. Kılıç Arslan Türbesi'ndeki Sanduka

Örnek No: 3b

İnceleme Tarihi: 2023

Eserin Adresi: Alaaddin Bulvarı

Eserin Bulunduğu Yer: Konya Alaaddin Camii'nin kuzey yönüne bitişiktir.

Tarihi: 13.yy

Fotoğraf No: 26-27-28

Çizim No: 9

Tür-Cins: Oyma kabartma, renkli sır tekniği

Ölçüleri: 0.55x2.03x0.30 m

Kullanılan Renkler: Lacivert, beyaz

Kullanılan Motifler: Rumi, Palmet

Kullanılan Teknikler: Mozaik tekniği

Desen Tasarımı: Yazılı bezeme, serbest desen

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

Tanım ve Kompozisyon: İkinci sandukanın birinciye uzaklığı baş ve ayak tarafında 18-20 cm. arasındadır. Burada kullanılan çinilerden alttakiler 22x28 cm ile 22.5x29.5 cm arasında değişen hafif dikdörtgen formlu karolar halinde bütün cepheleri kaplarken, üstteki silindirin yüzeyindekiler daha da incelerek kuzey yüzde 12x29 cm, diğer (güney) tarafta ise 6.5x29 cm ölçüleriyle farklılık gösterirler. Yazılarda çinilerin boyutlarına göre değişmekte ve aynı oranda büyüyüp küçülmektedir.

Lacivert üzerinde beyaz kabartma yazıyla bezenmiş çinilerden sandukanın baş tarafındaki nesih kitabe de "Ey tanrım bu türbenin sahibi şehid ve rica eden fetihler babası Kılıç Arslan bin Mesud'u esirge" ibaresinin yer alması bu sandukanın II. Kılıç Arslan'a ait olduğunu göstermektedir.

Silindirik üst bölümün ön ve arkadaki daire şeklindeki alınlıkları ortadan ince bir su (5 cm) ile dikey olarak ikiye ayrılmış, yüzeylerine de yazı kabartılmış, üst bölümün ayak tarafına daha küçük boyutlu yazılı çini levhalar (6.5-7.5 cm) monte edilmiştir.

Alt kısmın baş tarafında farklı bir özellik gösteren ve üçüncü sandukada da aynısı bulunan 10x22 cm ölçüsündeki çini levha iki bölümlü olup, yıldız ve kufi yazı kabartmalı yüzeylerinde sekiz kollu bezemeler lacivert zemine beyaz, lacivert-beyaz, firuze, lacivert-beyazdır. Kufi yazı ise lacivert zemine firûze ve beyaz harfli olup, uçları ince dal ve stilize yapraklarla tezyin edilmiştir.

Ön Cephe:

Fotoğraf-26: II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Ön Görünüm (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Fotoğraf-27: II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Ön Görünüm (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Kitabe kısmında, ‘Küllü nefsin zaikatül mevt’ ibaresi bulunmaktadır (Ankebut suresi 57. Ayet). Alt kaidenin üstünde yer alan yazı kuşağında ise, ‘Amener Rasulü ve Bakara suresinin son iki ayeti yer almaktadır.

Ön baş ucu birinci satır ise şöyledir; ‘Allahümme Lehü Hamd Sahibi Hazihi Türbe’.

İkinci satır; ‘Es Sultan, Eşşehid İla Rahmeti’.

Üçüncü satır; ‘Ebul Feth Kılıç Arslan bin Mesud’.

Üst sandukada ‘Amener Rasulü’ altında ince bir şeritte ‘Es Sultan Kılıç Arslan, Şehid’ yazısı yer almaktadır.

Alt kaidenin üstünde bulunan yazı kuşağında ise; Ayet-el Kürsi yer almaktadır.

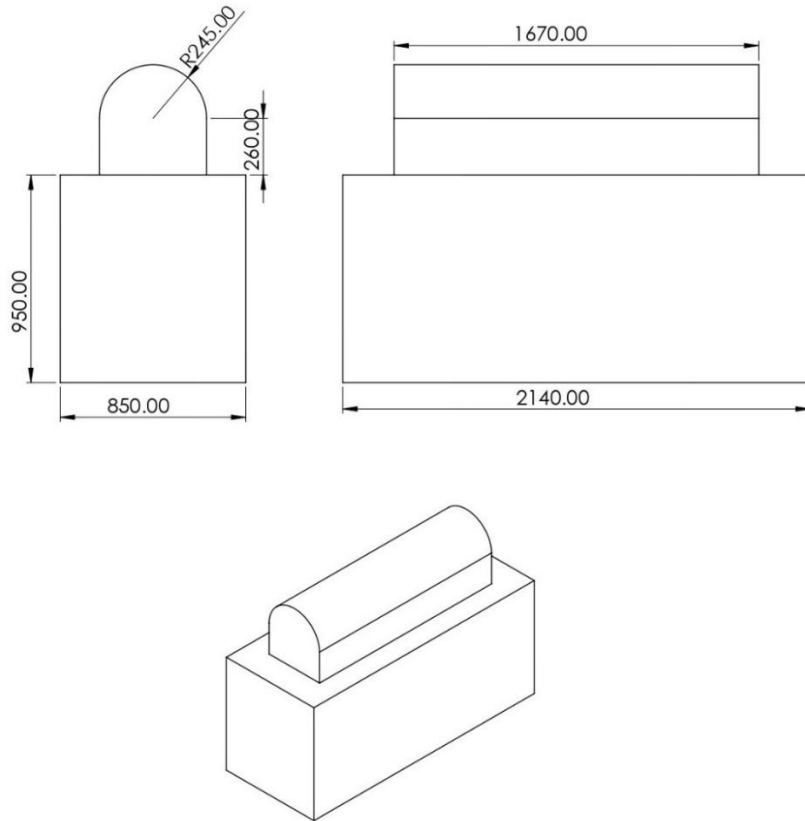
Sandukanın yan aşağı tarafında ise; ‘Ayet-el Kürsi’ yazılıdır.

Arka Cephe:

Fotoğraf-28: II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Arka Görünüm (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Kitabe kısmında, ‘Küllü men aleyha fane’ yazmaktadır. (Ankebut suresi 57. Ayet). Alt kaidenin üstünde yer alan yazı kuşağında ise, Besmele ve Ayetel Kürsi yazılıdır.

Çizim- 9: II. Kılıç Arslan Türbesi 3b Çinili Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

3.3.3. II. Kılıç Arslan Türbesi'ndeki Sanduka

Örnek No: 3c

İnceleme Tarihi: 2023

Eserin Adresi: Alaaddin Bulvarı

Eserin Bulunduğu Yer: Konya Alaaddin Camii'nin kuzey yönüne bitişiktir.

Tarihi: 13.yy

Fotoğraf No: 29-30-31

Çizim No: 10

Tür-Cins: Çini plaka

Ölçüleri: 0.55x2.03x0.30 m

Kullanılan Renkler: Lacivert, beyaz

Kullanılan Motifler: Rumi, Palmet

Kullanılan Teknikler: Oyma kabartma, renkli sır tekniği

Desen Tasarımı: Yazılı bezeme, serbest desen

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

Tanım ve Kompozisyon: Üçüncü sandukanın dikdörtgen prizmatik tabanı önceki ile aynı seviyede ve ortak olup ölçüleri de aynıdır. Ancak silindirik üst kısmı (5 cm) biraz daha uzun ve yüksektir. Yüzeyi tamamen kobalt mavi üzerine beyaz kabartma yazılı çini plaklarla kaplanmıştır. 22x22 cm ölçüsündeki kare çiniler öncekiyle farklılık göstermekte fakat dördüncü sandukanınkiyle benzeşmektedir. Düz ve yuvarlak yüzeyli yazı kuşaklarında biraz daha iç içe geçmiş harflerin arasında dikkati çeken ve hatta yer yer ön plana çıkan bitkisel bezemede, ince kıvrım dal ve stilize yapraklar üçlü, bağlı, yedili dilimler halinde gruplanan lotusa bağlanırken, bazen uçlarına bitişmiş bazen de serbest bağımsız olarak kompoze edilmişlerdir.

Üstteki silindirik yüzeyi kaplayan (25x26 cm) kareye yakın dikdörtgen plaka çiniler yine kavisli olarak şekillenmiş, kobalt mavi üstüne kabartılan beyaz renkli harflerin zemin ve ara boşluklar kıvrım dallı rûmîlerle tezyin edilmiştir. Bazen

harflere birleşen motifler, genellikle ayrı bağımsız olarak boşluklara dağılmış ve daha çok önem kazanmıştır. Baş ve ayak uçlarındaki yarım daire alınlıklar dış kenardan sekiz cm. genişlikteki birer bordürle çerçevelenmiştir. Kompozisyon olarak birbirine benzeyen yüzey tezyinatında yazı ve bitki birlikte değer kazanmaktadır. Dıştaki ince bordürün içinde baş tarafta kûfi karakterli zarif bir yazı dolaşırken harflerin uçları tırfillenmiş, altta kalan küçük dairesel şeklin tabanına kabartma nesih yazı, kavisli üst boşluğuna da karşılıklı simetrik olarak "S" kıvrımlı ince dal ve stilize yapraklar işlenmiştir. Ayak tarafında, yine altta aynı yazı ve bitkiler tekrarlanırken üstteki çerçeve bordüründe ise kûfi yazının yerini süsleme almıştır. Burada, yan yana nöbetleşe sıralanan dilimli lotuslarla daha büyük lotusların ince saplarla birbirine bağlandığı kompozisyonda zemin lacivert, bitkiler kirli beyaz, altta ise tersine olarak kirli beyaz zemine yazı ve motifler lacivert renkle renklendirilmiştir. Yüzeyde kemik rengine yakın bir beyaz dikkati çekmektedir.

Ön Cephe:

Fotoğraf-29: II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Ön Görünüm (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Fotoğraf-30: II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Ön Görünüm (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Kitabe kısmında, '*Küllü nefsin zaikatül mevt*', ibaresi bulunmaktadır (Ankebut suresi 57. Ayet). Alt kaidenin üstünde yer alan yazı kuşağında ise, '*Es-Sultan Arslan*' yazmaktadır.

Ön baş ucu kitabesi şöyledir; '*Ayet-el Kürsi*' yer almaktadır.

Üst silindir gövde de ise; '*Esmâ-ül Hüsna*' yer almaktadır.

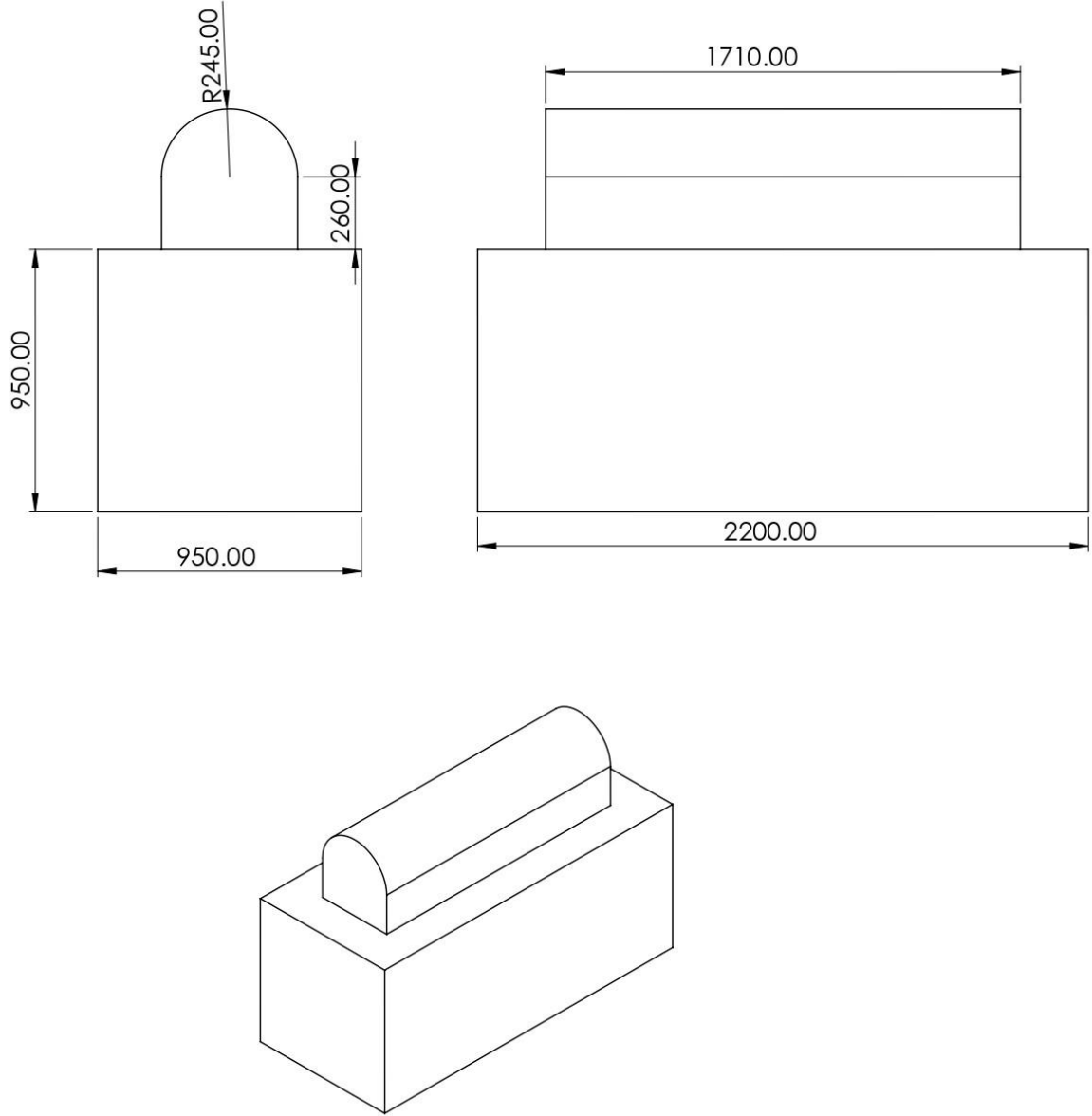
Arka Cephe:

Fotoğraf-31: II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Arka Görünüm (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Sandukanın, arka baş ucu kitabesi beyaz üzerine kabartmalı kıvrım dallı rûmîlerle tezyin edilmiştir. Yazısı okunamamıştır. Alt kaidenin üstünde yer alan

kısmı ise lacivert üzeri şeffaf sır ile sırlanmıştır. Arka alt kısımdaki yazılı çinilerin ise alan darlığından teşhisi mümkün olmamıştır.

Çizim- 10: II. Kılıç Arslan Türbesi 3c Çinili Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

3.3.4. II. Kılıç Arslan Türbesi'ndeki Sanduka

Örnek No: 3d

İnceleme Tarihi: 2023

Eserin Adresi: Alaaddin Bulvarı

Eserin Bulunduğu Yer: Konya Alaaddin Camii'nin kuzey yönüne bitişiktir.

Tarihi: 13.yy

Fotoğraf No: 32-33

Çizim No: 11

Tür-Cins: Çini plaka

Ölçüleri: 0.55x2.03x0.30 m

Kullanılan Renkler: Lacivert, beyaz

Kullanılan Motifler: Rumi, palmet

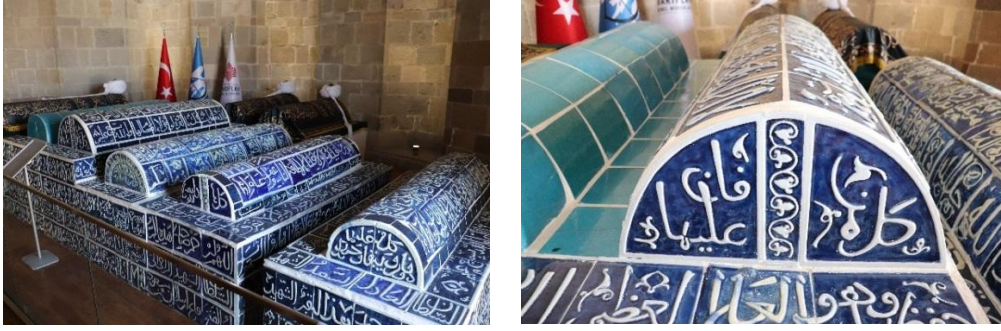
Kullanılan Teknikler: Oyma kabartma, renkli sır tekniği

Desen Tasarımı: Yazılı bezeme, serbest desen

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

Tanım ve Kompozisyon: İki çini sırasında da karoların üstüne lacivert zemine kabartılan yuvarlak satıh beyaz nesih yazı daha yüksek tutulmuş ve plastik etkisi arttırılmıştır. Bu kıvrık dal ve stilize yaprakların inceliği yazıya fon oluşturarak öne çıkarmış katkı sağlamıştır. Tamamen plaka çinilerle kaplı olan prizmatik kaidenin kompozisyonu diğerleri ile aynıdır. Yazıdan daha ince tutulan bitkisel dekorasyonda; helozonik kıvrımlar yaparak uçları lotusla nihayetlenen ince dallarla stilize yapraklar genellikle ara boşlukları doldurmaktadır.

Ön Cephe:

Fotoğraf-32: II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Ön Görünüm (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Kitabe kısmında, ‘Küllü men aleyha fane’, ibaresi yer almaktadır. (Rahman suresi 26. Ayet). Üst sandukada ‘Bakara suresi 256. Ayet’ yer almaktadır. Ön baş ucu kitabesinde ise; ‘Ayet-el Kürsi’ yer almaktadır. Ayet-el Kürsi’nin bittiği yerde ön baş ucu kitabesinde, ‘Hıfzu Huma ve Hüvel Aliyül Aziym’ yazmaktadır. Alt kaidenin üstünde yer alan yazı kuşağında ise, ‘Es Sultan, El Adil, Eş şehid’ yazdığı görülmektedir.

Arka Cephe:

Fotoğraf-33: II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası Arka Görünüm (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Kitabe kısmında, ‘Küllü nefis zaikatül mevt’ yazmaktadır. Alt kaidenin üstünde yer alan yazı kuşağında ise, Ayet-el Kürsi yazılıdır.

3.3.5. II. Kılıç Arslan Türbesi'ndeki Sanduka

Örnek No: 3e

İnceleme Tarihi: 2023

Eserin Adresi: Alaaddin Bulvarı

Eserin Bulunduğu Yer: Konya Alaaddin Camii'nin kuzey yönüne bitişiktir.

Tarihi: 13.yy

Fotoğraf No: 34

Çizim No: 12

Tür-Cins: Çini plaka

Ölçüleri: 0.55x2.03x0.30 m

Kullanılan Renkler: Lacivert, beyaz

Kullanılan Motifler: Rumi, palmet

Kullanılan Teknikler: Oyma kabartma, renkli sır tekniği

Desen Tasarımı: Yazılı bezeme, serbest desen

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

Tanım ve Kompozisyon: Yüzeyde lacivert zemine düz satırlı beyaz kabartma yazılı çini plakaların varlığı dikkati çekmektedir. Üstteki silindirin yüzeyi de yine yeşile çalan tek renk (firûze) çinilerle kaplıdır. Ancak bunlar altıgen değil 22x23.5 cm ile 22x24 cm arasında değişen ölçüleri ile kareye yakın dikdörtgen parçalıdır.

Ön Cephe:

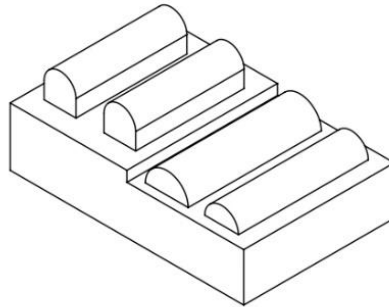
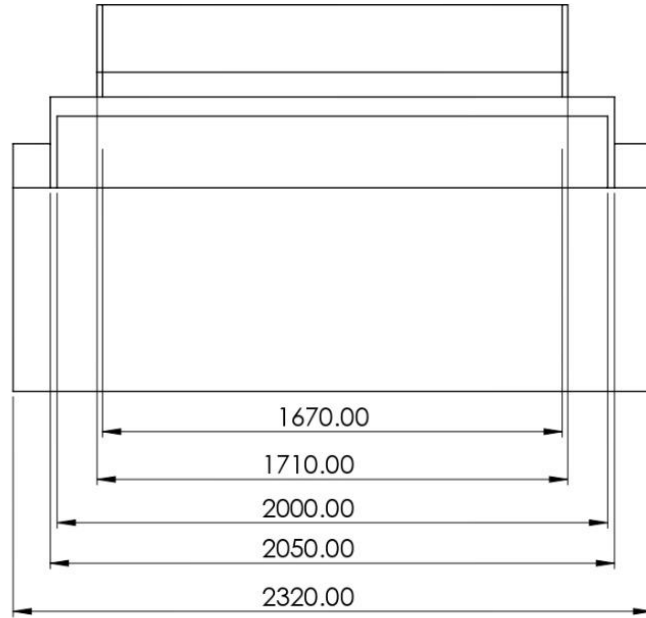
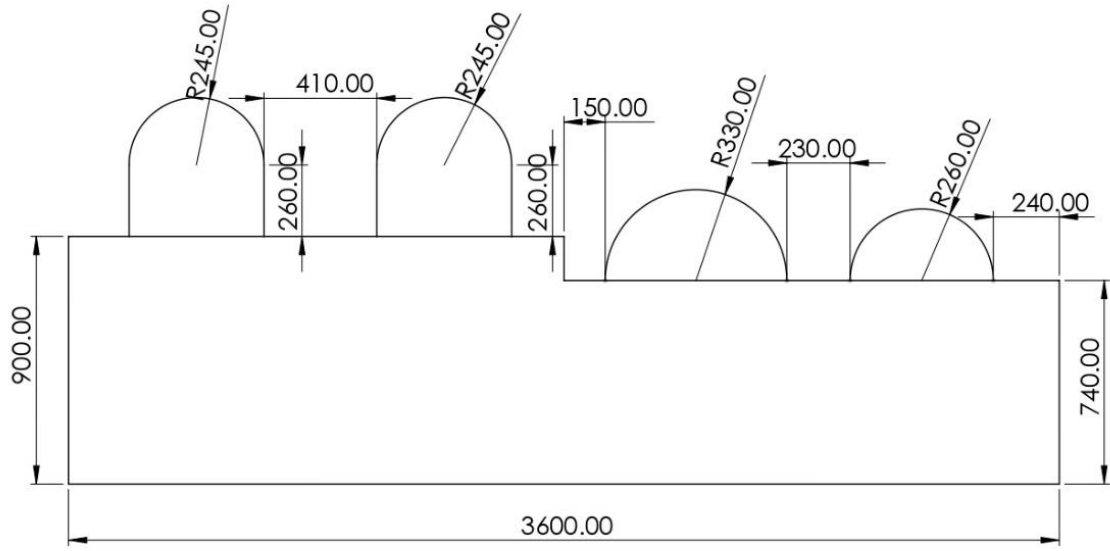
Fotoğraf-34: II. Kılıç Arslan Türbesi Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Kitabe kısmında herhangi bir yazı bulunmamaktadır. Düz firuze çini plakalarla kaplıdır. Alt kaidenin üstünde yer alan yazı kuşağında ise, ‘Es Sultan ül Adi Es Said’ yazısı yer almaktadır. Alt kaidenin üstünde bulunan yazı kuşağında ise; Ayet-el Kürsi yer almaktadır. Ayet-el Kürsi’nin bittiği yerde ön baş ucu kitabesinde, ‘Hıfzu Huma ve Hüvel Aliyül Aziym’ yazmaktadır. Alt kaidenin üstünde yer alan yazı kuşağında ise, ‘Es Sultan, El Adil, Eşşehid’ yazmaktadır. Dördüncü ve beşinci sandukanın yazılarının birbiriyle bütünlük sağladığını da söyleyebiliriz.

Arka cephesinde:

Bakara suresi 256. Ayet yazılı olduğu gözlemlenmektedir.

İlgili sandukanın son restorasyonu 2021 yılında Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Görevlisi Dr. Kazım KÜÇÜKKÖROĞLU tarafından yapılmıştır. Restorasyon sonrası tüm eksiklikleri tamamlanmış şekildedir.

Çizim- 12: II. Kılıç Arslan Türbesi 3e Çinili Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

3.4. Cemal Ali Dede (Turut) Türbesi'ndeki Sandukalar

3.4.1. Cemal Ali Dede (Turut) Türbesi'ndeki Sanduka⁴

Örnek No: 4

İnceleme Tarihi: 2022

Eserin Adresi: Meram ili, Selam Mahallesi

Eserin Bulunduğu Yer: Cemal Ali Dede (Turut) Türbesi

Tarihi: 673/1366

Fotoğraf No: 35-36

Çizim No: 13-14-15-16

Tür-Cins: Çini plaka

Ölçüleri: 1.15x0.71x0.60 m⁵

Kullanılan Renkler: Kobalt, mavi, yeşil

Kullanılan Motifler: Rumi, Palmet

Kullanılan Teknikler: Renkli sır

Desen Tasarımı: -

Günümüzdeki Durumu: Birçok yerinde kırık parçalar derz ile doldurulmuştur. Bazı çini parçaları ise kobalt mavi ve yeşil sırlıdır. Bu da bize restorasyon esnasında eldeki parçaların rast gele yerleştirildiği izlenimini vermiştir.

Tanım ve Kompozisyon: Sanduka türbe girişinin karşısında yer almaktadır. Sandukanın üstü dikdörtgen formunda firuze renkli sırlı çinilerle kaplanmıştır. Çini plakalarının renkleri ve boyutları farklıdır. Bu da sonradan restorasyonla toplanmış veya ilk yapılda elde kalmış farklı çinilerin birleştirilmesiyle oluşturulmuş

⁴ Biçimsel olarak birbiriyle benzerlik gösteren sandukalardan türbe kapısına yakın olan sanduka incelenip kataloğa dâhil edilmiştir.

⁵ Türbe içerisinde aynı ölçülerde ve aynı teknikle yapılmış yedi sanduka bulunmaktadır. Sandukalar kitabsız olup tek renk plaka çinilerden oluşmaktadır. Bu sandukaların Cemal Ali Dede'ye, karısına, kızına ve aşçısına ait olduğu düşünülmektedir. Türbenin herhangi bir yerinde kitabe bilgisine rastlanılmamıştır (Konyalı, 2007, s. 503).

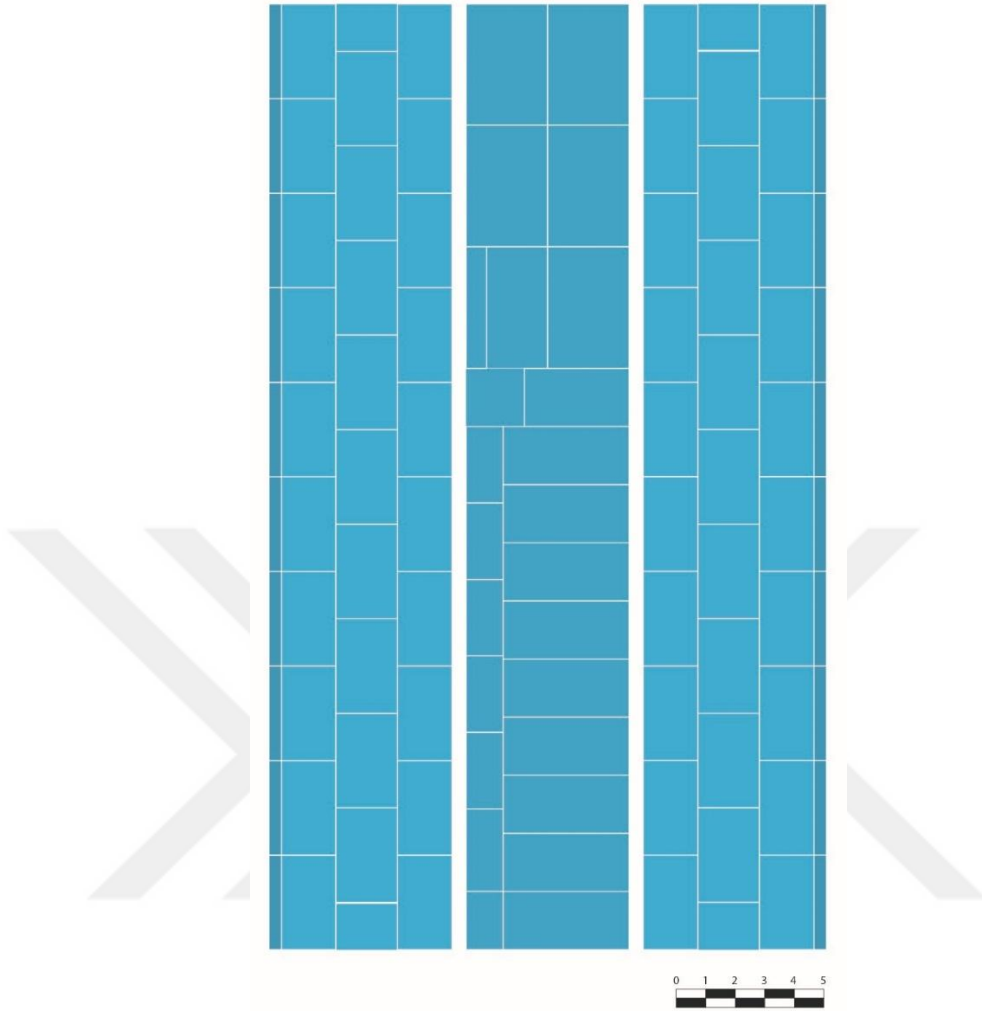
olabileceğini göstermektedir. Sandukaların ön ve arka yüzeylerinde çini plaka bulunmamaktadır.

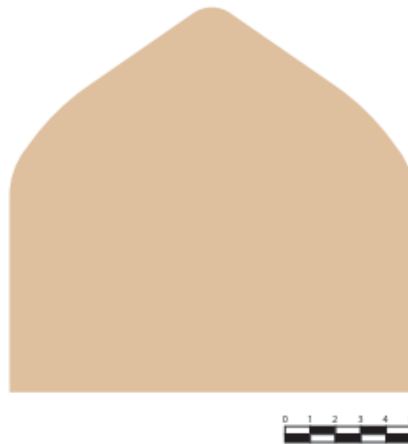
Fotoğraf-35: Cemal Ali Dede (Turut) Türbesi Dış Cephe Görünümü (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2023).

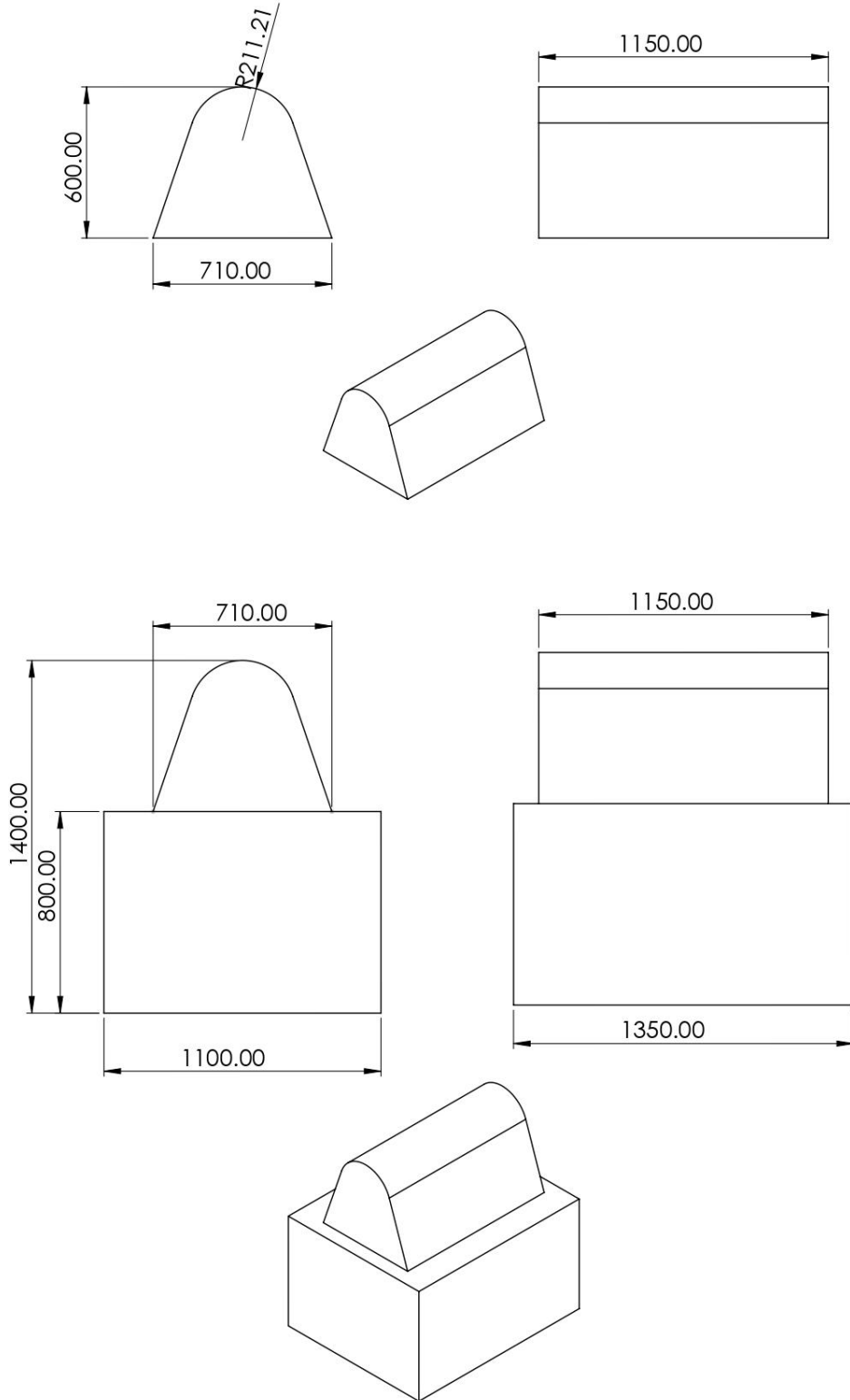
Fotoğraf-36: Cemal Ali Dede (Turut Türbesi) Çinili Sandukaları (Kazım KÜÇÜKKÖROĞLU Kişisel Arşiv, 2022).

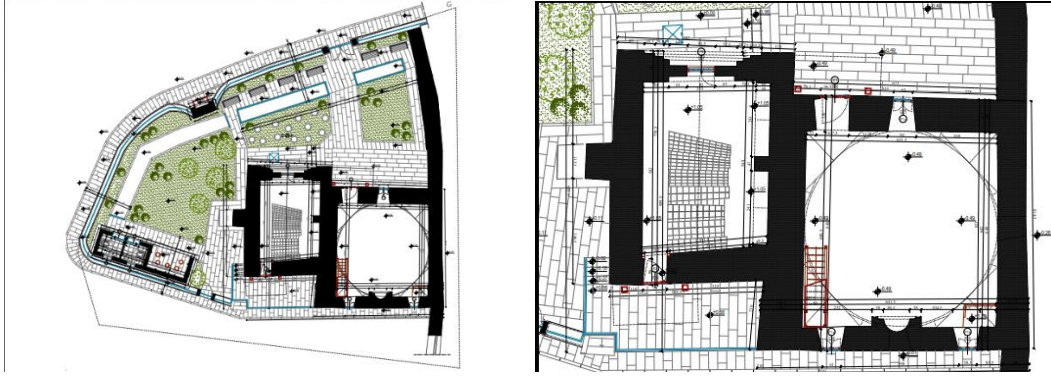
Çizim-13: Cemal Ali Dede (Turut Türbesi) Çini Sanduka Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-14: Cemal Ali Dede (Turut Türbesi) Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-15: Cemal Ali Dede Çini Sanduka Başucu 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

Çizim-16: Cemal Ali Dede (Turut) Türbesi Plan (Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, 2023).

3.5. Mevlâna Manzumesi Dergah'ındaki Çini Sandukalar

3.5.1. Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi Sandukası

Örnek No: 5a

İnceleme Tarihi: 2021

Eserin Adresi: Aziziye Mahallesi, Mevlâna Caddesi

Eserin Bulunduğu Yer: Mevlâna'nın sandukasının batı tarafında bulunmaktadır.

Tarihi: 676/1277

Fotoğraf No: 37-38-39

Çizim No: 17-18-19-20

Tür-Cins: Çini mozaik

Ölçüleri: 2.33 x 0.85 x 0.15m

Kullanılan Renkler: Mor, firuze, lüster

Kullanılan Motifler: Rumi, altı köşeli yıldız

Kullanılan Teknikler: Kabartma, mozaik tekniği

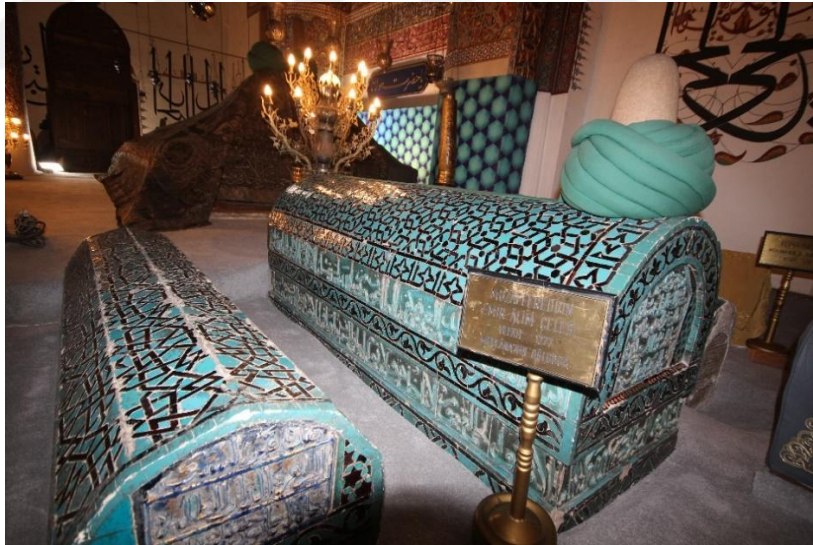
Desen Tasarımı: Yazılı bezeme, geometrik geçmeler

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

Tanım ve Kompozisyon: Sanduka, Mevlâna Celâleddin Rumi'nin oğlu Muzafferiddün Emir Âlim Çelebiye aittir. Dikdörtgen kaideli yarım silindirik formdadır.

Fotoğraf-37: Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Dış Cephe Görünümü (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2023).

Fotoğraf-38: Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Muzaferreddün Emir Âlim Çelebi'nin Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2021).

Kaide kısmının alt kuşağında mozaik tekniğinde firuze, mor çini mozaikler bulunmaktadır. Kaidenin üst kısmı ise, Celi sülüs kabartma hat ile kaplanmıştır. Sandukanın başlangıç kısmında zemini firuze rûmi mozaik vardır. Rumi kısmı mor, zemin firuze renkli sırlıdır. Bir üstteki kuşakta zemini firuze celi sülüs hat kabartma kullanılmıştır. Hat kuşağının üstünde mozaik tekniği ile ma'kili yazı kuşağı bordür

şeklinde uygulanmıştır. Yazı kuşağı aralarında ise lüster kullanılmıştır. Sandukanın üst kısmında ise altı köşeli yıldızın oluşturduğu geometrik süsleme tamamlamıştır. Süslemeler mor renkli sırlı, zemin ise firuze renkli sırlıdır.

Fotoğraf-39: Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi'nin Çinili Sanduka Başucu Kitabesi (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2021).

Sandukanın ön kısmında rûmi mozaik şeklinde bordür kullanılmıştır. Tam ortasında kabartma yazı ile kitabesi bulunmaktadır. Kitabenin her iki yanında da altı köşeli yıldızın kullanıldığı mozaikle kaplanmıştır. Sandukaların tamamına mor ve firuze renkli mozaik çiniler hâkimdir. Sandukanın başucunda erkek olduğunu belirtmek için sarık(destar) kullanılmıştır. Baş tarafta bulunan kitabede: “*Haza türbe-i Şems meşarikul meali tac-i mefanikül ali muzafferiddün emir-i âlim bin Mevlâna Sultan'ül mahbubiyn Celal'ül hak ved-din Mehmet bin el Hüseyin*” ayak tarafında bulunan kitabe de: “*El-belehî kaddesallahü sırziül evvel sene sitte ve sebain ve sitte mae gaferallahüli müshibehüm*” yazılıdır (Bakırcı, 2007, s. 18-19).

هذه نوبة شمس

مشارق المعالى تاج مفارق الاعالى

مظفر الدين امير عالم بن

مولانا سلطان المحبوبين جلال

الحق والدين محمد بن محمد بن الحسين

البلخي قدس

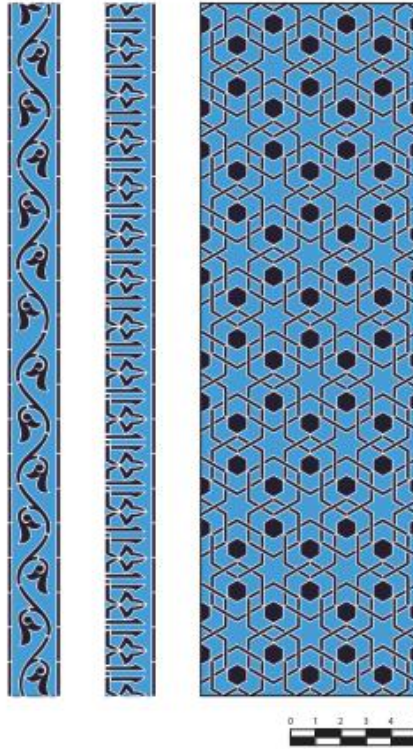
الله سرهم نقله من دار الغرور

الى دار السرور في سادس جمادى

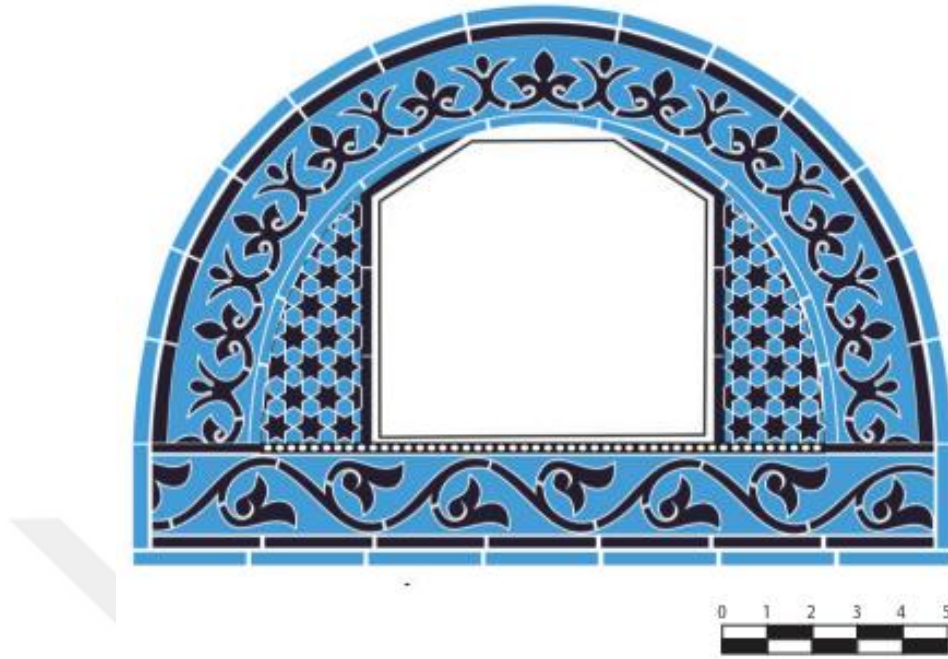
الاول سنة ست وسبعين

وستمايه غفر الله لمحبتهم

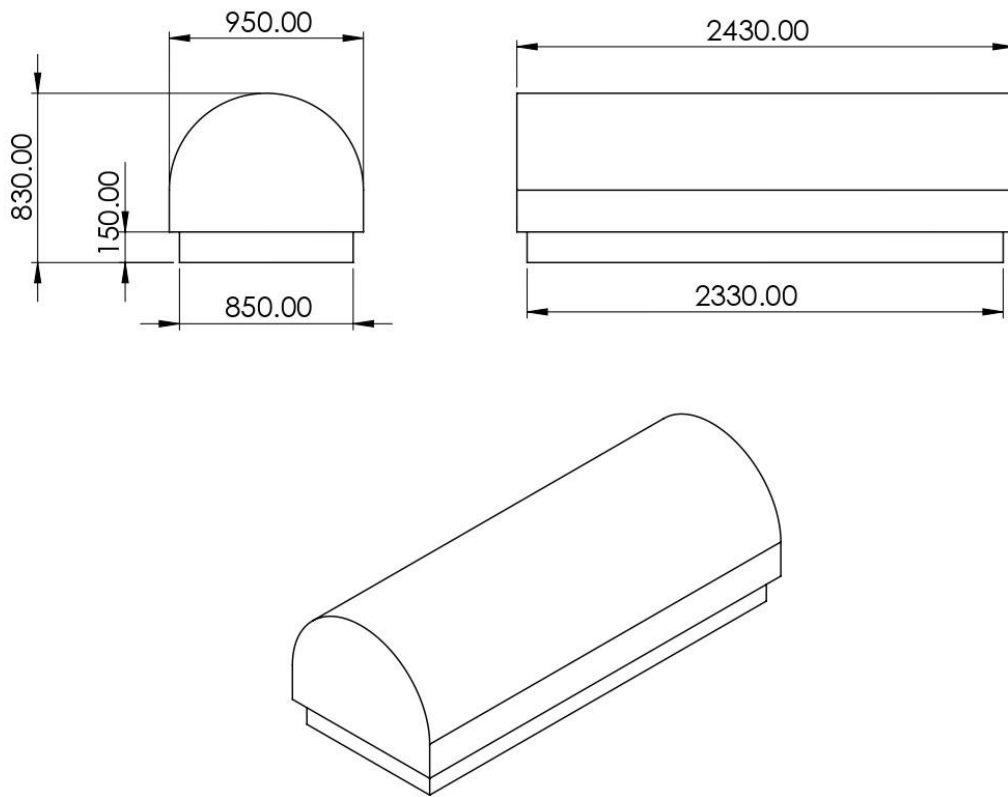
Muzafferüddin Emir Âlim Çelebi başucu ve ayakucu kitabesi

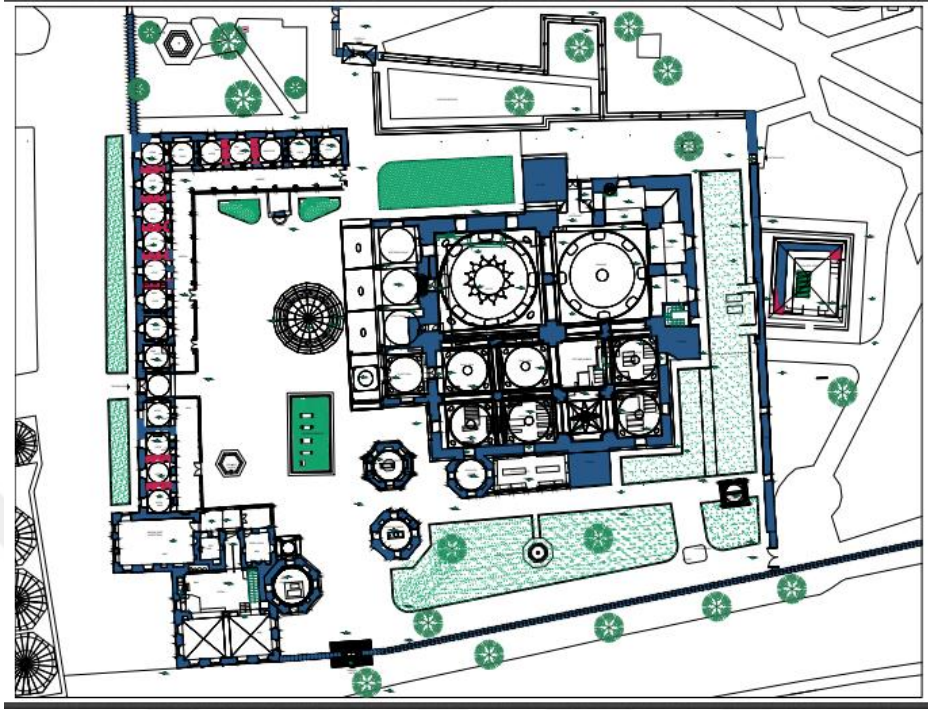
Çizim-17: Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi Çini Sanduka Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2021).

Çizim-18: Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2021).

Çizim-19: Muzafferiddün Emir Âlim Çelebi Alt Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

Çizim-20: Mevlâna Manzumesi Dergâhı Planı (Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, 2023).

3.5.2. Celale Hatun Sandukası

Örnek No: 5b

İnceleme Tarihi: 2021

Eserin Adresi: Aziziye Mahallesi, Mevlâna caddesi

Eserin Bulunduğu Yer: Emir Alim Çelebi'nin solunda bulunmaktadır.

Tarihi: 682/1283

Fotoğraf No: 40-41

Çizim No: 21-22-23

Tür-Cins: Çini mozaik

Ölçüleri: 195x0.56x0.61 m

Kullanılan Renkler: Mor, firuze, lacivert

Kullanılan Motifler: Rumi, altı köşeli yıldız

Kullanılan Teknikler: Kabartma, mozaik tekniği

Desen Tasarımı: Yazılı bezeme, geometrik geçmeler

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

Tanım ve Kompozisyon: Sandukanın tamamı çinilerle kaplıdır. Sanduka, silindir ve çokgen formdadır. En alt kısmında kabartma tekniği ile yapılmış Celi sülüs hat kuşağı vardır. Üst kısmında ise mozaik tekniği ile rûmi motifi çevrelenmiştir. Sandukaların üst kısmı ise, yine mozaik tekniği ile kaplanmıştır. Zemin rengi firuze, motif renkleri ise mordur. Her iki uygulamada da tek renk sır uygulanmıştır.

Fotoğraf-40: Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Türbe İçi Görünümü (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2023).

Fotoğraf-41: Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Celale Hatun'un Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2021).

Sandukanın başucunun ortasında kabartma tekniği kullanılarak yapılan Celi sülüs kitabe bulunmaktadır. Kitabe lacivert renkli sır ile kaplanmıştır. Kitabenin sağ tarafı altı köşeli yıldız ile tamamlanmış, sol tarafında ise muhtemelen dökülme sonrası firuze renkli plaka kullanılmıştır. Sandukanın üst kısmı ana motif olarak sekiz köşeli yıldız ve tamamlayıcı kollardan oluşmaktadır. Kitabesinde şöyle yazılıdır: “*Haze kabrül set el zahirettü Celale Hatun Hafide Sultan*”, ayakucunda ise; “*El Ulema vel muhakki-kiyn celalül- lahu veledin kaddes'allahu rühümma fi gurre ti muharrem senetü isni ve semaniye ve sitte mac*” yazılıdır (Bakırcı, 2007, s. 19).

العلماء المحققين جلال الملة

هذه قبرالست

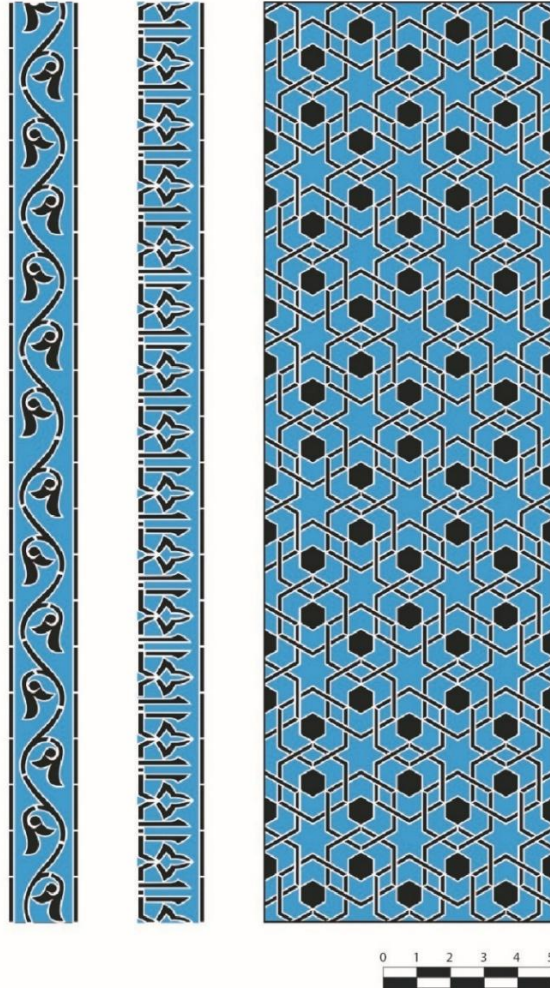
والدين قدس الله روحهما

الزهرة الذات الطاهرة

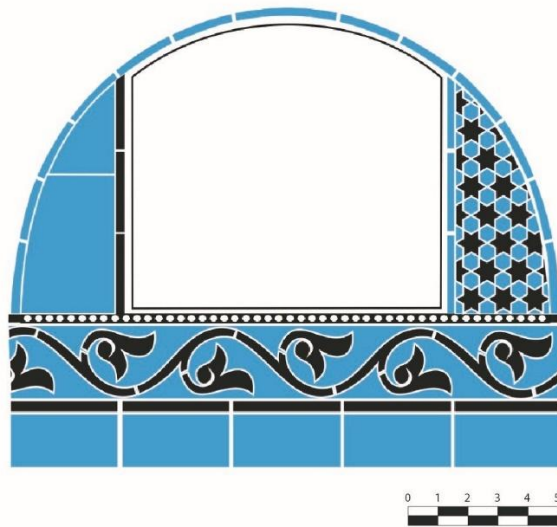
في غرة محرم سنة اثني وثمانين وستمائه

جلال خاتون حفيدة السلطان

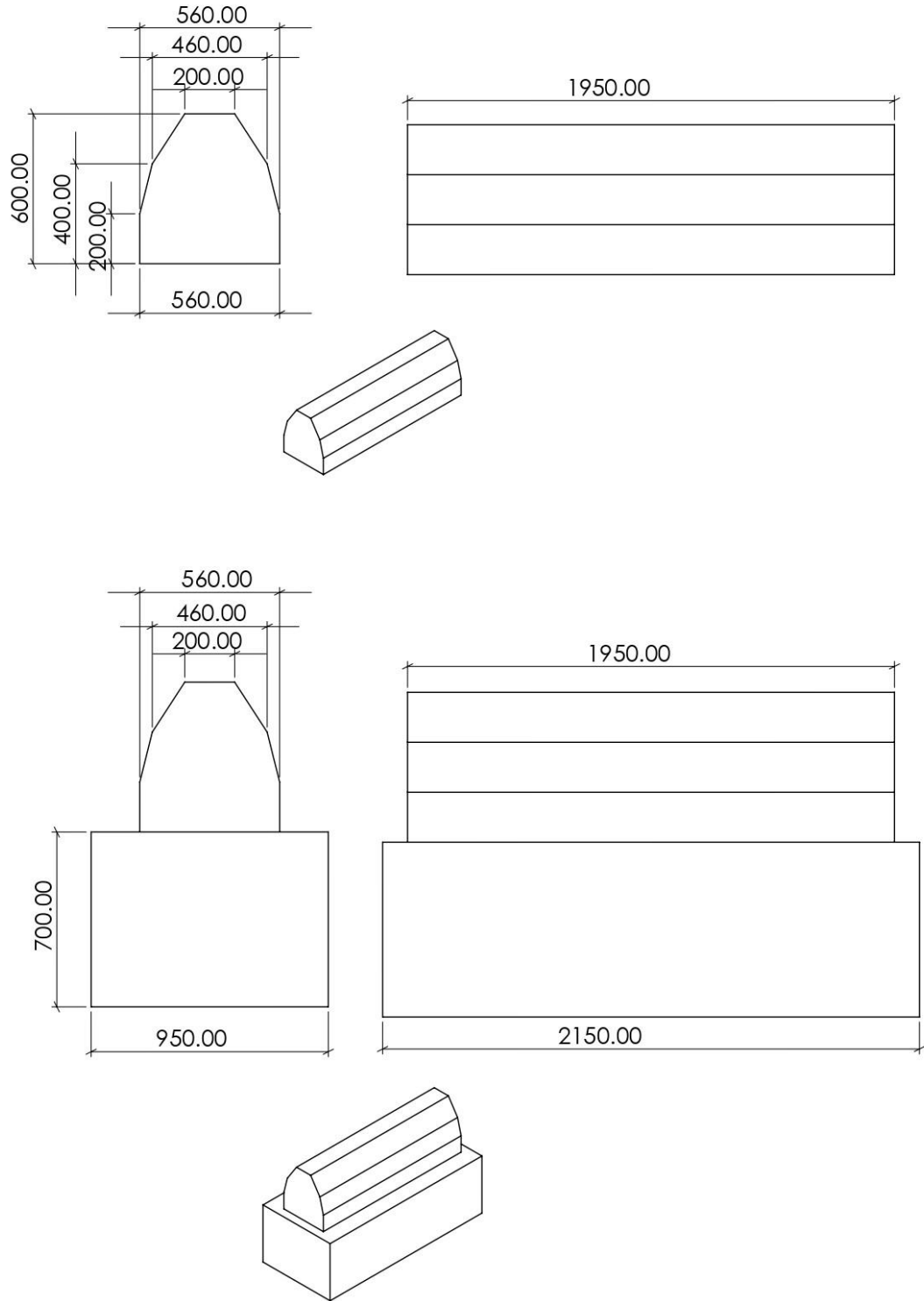
Celale Hatun başucu ve ayakucu kitabesi

Çizim-21: Celale Hatun Çini Sanduka Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2021).

Çizim-22: Celale Hatun Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2020).

Çizim-23: Celale Hatun Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

3.5.3. Melike Hatun Sandukası

Örnek No: 5c

İnceleme Tarihi: 2021

Eserin Adresi: Aziziye Mahallesi, Mevlâna caddesi

Eserin Bulunduğu Yer: Emir Alim Çelebi'nin sandukasının güneyinde bulunmaktadır.

Tarihi: 730/1330

Fotoğraf No: 42-43

Çizim No: 24

Tür-Cins: Çini mozaik, tuğla, mermer

Ölçüleri: 1.97x0.56x0.58 m

Kullanılan Renkler: Fırze, lacivert

Kullanılan Motifler: -

Kullanılan Teknikler: Mozaik tekniği

Desen Tasarımı: -

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

Tanım ve Kompozisyon: Sanduka, Kadı Taceddin kızı Melike Hatun'a aittir. Tuğla, mermer ve çini tekniklerinin kullanıldığı sandukanın işleniş tekniği ise sıraltı çini ve kabartmadır. Sanduka, tek renk sır tekniği ile üretilen çinilerle kaplanmıştır.

Fotoğraf-42: Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Türbe İçi Görünümü (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2023).

Fotoğraf-43: Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Kadı Taceddin Kızı Melike Hatun'un Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2021).

Silindir gövdeli sanduka altı köşelidir. Gövde, kare firuze renkli çinilerle kaplanmıştır, orta kısmında lacivert renkli çiniler bulunmaktadır. Lacivert çini plakaların sonradan konulduğu tahmin edilmektedir. Sandukanın kaidesi yoktur. Ön

kısımında mermer üzerine Celi sülüs kabartma ile yazılmış bir kitabe konulmuştur. Kitabenin kenarında yer alan boşlukta herhangi bir uygulama görülmemektedir. Diğer sandukalara bakılarak buradaki çinilerin döküldüğü söylenebilir. Bazı kaynaklarda çinilerin üzerinde altın yaldızla yapılmış bitkisel bezemelerden söz edilmekte fakat mevcut çinilerin üzerinde bu uygulama görülmemektedir. Eksik çini parçalarının yerleri dolgu malzemesi ile tamamlanmıştır.

Kitabesi; “Allah baki, rahmetli, mazlum, kutlu, şehid ve erenler makbulu, perde ehlinin baş tacı, namusluların iftihar Tanrı faziletlerini daim etsin, kadıların en doğru hükmeden, şeriat ve dinin tacının kızı Melike Hatun, 730 yılı Cemaziyel ahirinin Onaltıncı Çarşamba geces, gurur yurdundan sürur yurduna göçtü. Tanrı yattığı yeri nurlandırsın” tamir görüldüğünden yer yer simetrisi bozulmuştur (Bakırcı, 2007, s. 20-21).

الله الباقي

انتقلت الست المرحومه المظلومه السعيدة

الشهيدة مقبولة الاوليا تاج للمخدرات افتخار

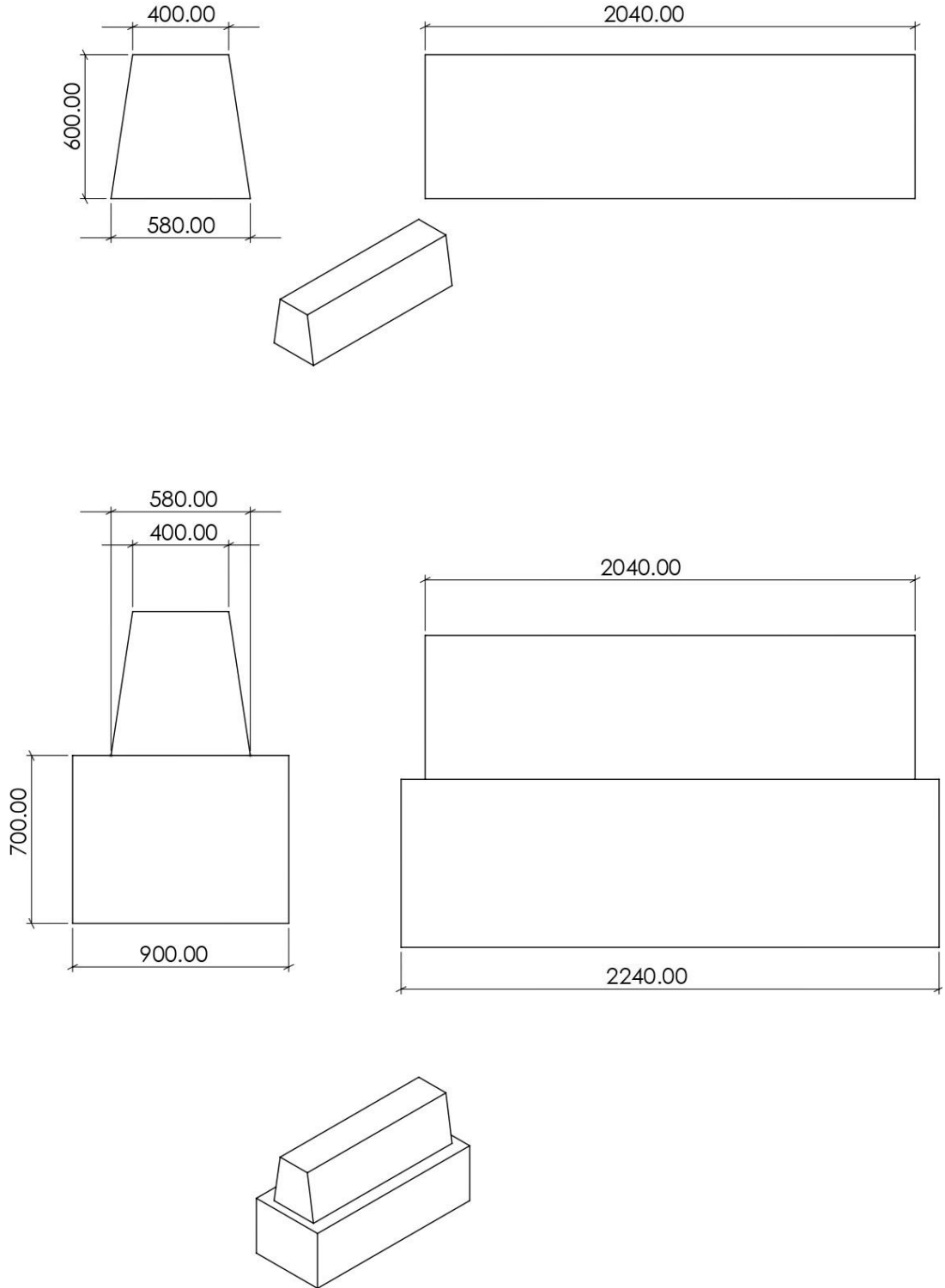
المستورات ملكه خاتون نور الله ضريحها

ابنة اقضى القضاة مولانا تاج الملة والدين

ادام الله فضا ثله من دار الغرور الى دار السرور

ليلة الاربعاء سادس عشر جميد الاخر سنة احدى وثلثين وسبعمانه

Melike Hatun başucu kitabesi

Çizim-24: Melike Hatun Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

3.5.4. Vacid Çelebi'nin Sandukası

Örnek No: 5d

İnceleme Tarihi: 2021

Eserin Adresi: Aziziye Mahallesi, Mevlâna Caddesi

Eserin Bulunduğu Yer: Mevlâna'nın mezarının doğusunda bulunmaktadır.

Tarihi: 742-743 /1342

Fotoğraf No: 44-45-46-47

Çizim No: 25-26-27

Tür-Cins: Çini mozaik

Ölçüleri: 1.95 x 0.56 x 0.61m

Kullanılan Renkler: Mor, firuze, yeşil

Kullanılan Motifler: Zencerek, rumi, altıgen plakalar,

Kullanılan Teknikler: Lüster, mozaik tekniği

Desen Tasarımı: Geometrik geçmeler

Günümüzdeki Durumu: Çok fazla yıpranmış ve bakıma muhtaçtır.

Tanım ve Kompozisyon: Sanduka Sultan Veled'in oğlu Vacid Çelebi'ye aittir. Sanduka altıgen formatında yapılmıştır. Baş tarafından ayak ucuna doğru eğimli inşa edilmiştir. Yan tarafların alt kısmı eğimi kaybedecek şekilde firuze sırlı altıgen çinilerle kaplanmıştır. Yanların üst tarafı ise iki şerit halinde zencereklerle tamamlanmıştır. Zencerekler, birbirini kesen çift rûmi şeklinde uygulanmıştır. Rumiler, mozaik olarak kesilmiş mor ve firuze renkle sırlanmıştır. Ara boşluklar ise derz ile doldurulmuştur. Sanduka'nın üst kısmındaki üç yüzeyin renkli çinilerle kaplandığı görülmektedir. Üzerindeki mevcut çinilere bakıldığında altıgen ve üçgen formatında çinilerle kaplandığı görülür. Ancak, çok fazla yıpranmış ve sonradan farklı parçalarla tamamlanmıştır. Mevcut çinilerde firuze, mor ve yeşil tonlarında parçalar görülmektedir. Sandukanın önünde, kenarları dolaşan bir bordür bulunmaktadır. Mozaik şeklinde firuze ve mor çinilerden oluşmaktadır. Kitabe kısmı

mermer ile kaplıdır. Herhangi bir yazıya rastlanmamıştır. Sandukanın ayak ucun ise, firuze ve mor renkli mozaik çinilerle kaplanmıştır. Eksik olanlar derz ile tamamlanarak boş bırakılmıştır. Sandukanın üst tarafında sandukaya ait olmadığı düşünülen lüster tekniğiyle yapılmış bir çini parçası mevcuttur. Lüster tekniğiyle yapılmış olan bu parça, Kılıç Arslan Köşkü, Keykubadiye Sarayı, Kubad Abad Saray çinileriyle benzerlik göstermektedir.

Fotoğraf-44: Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Türbe İçi Görünümü (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2023).

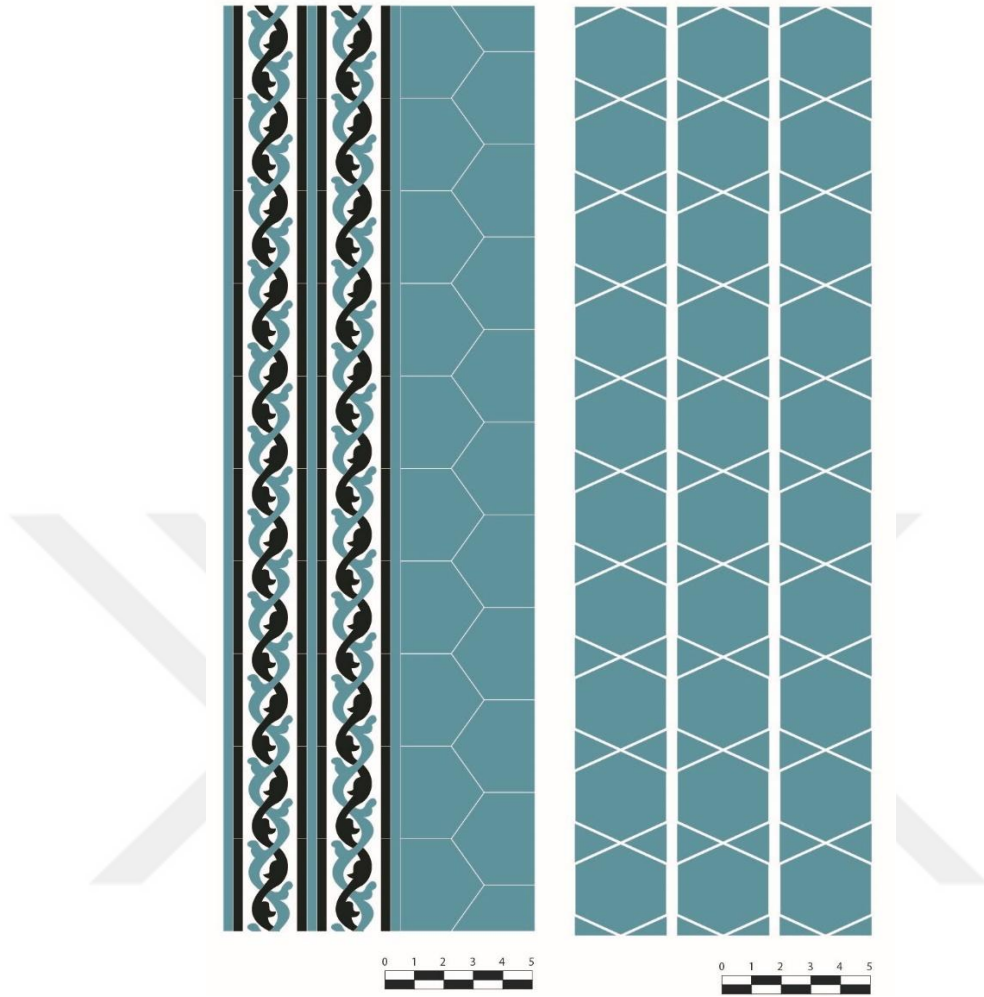
Fotoğraf-45: Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Vacid Çelebi'nin Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

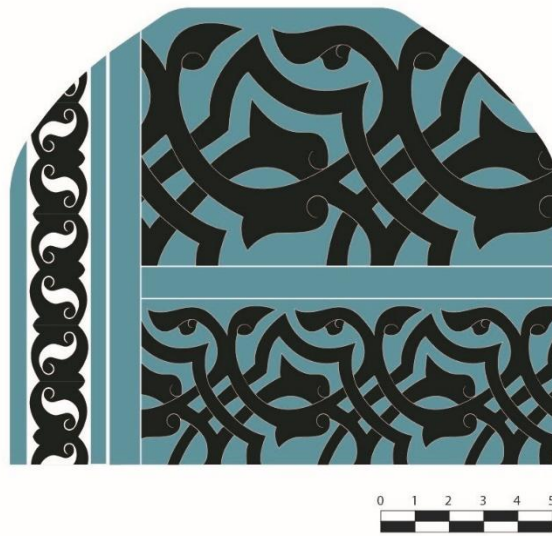
Fotoğraf-46: Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Vacid Çelebi'nin Çinili Sanduka Başucu Kitabesi (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

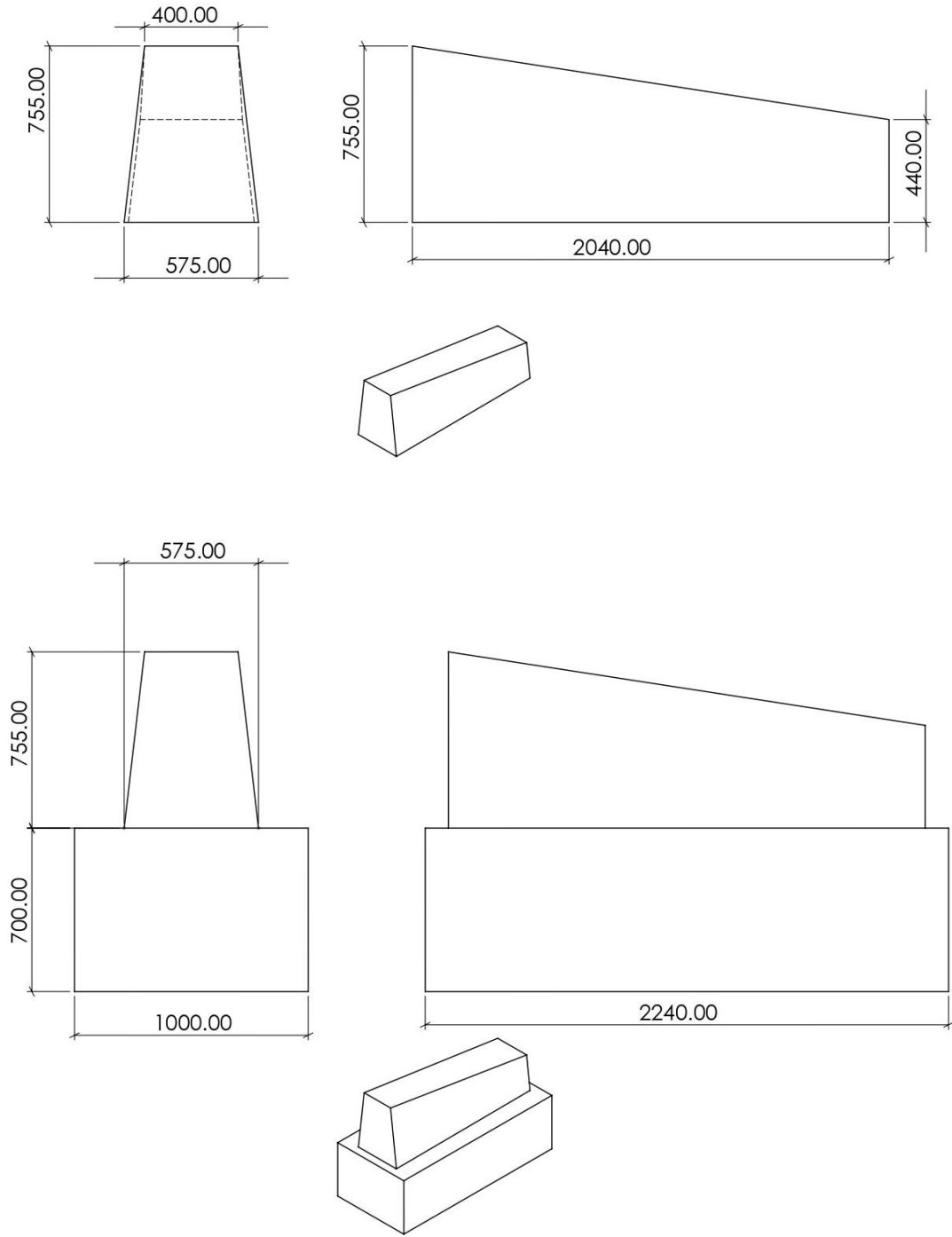
Fotoğraf-47: Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Vacid Çelebi'nin Çinili Sanduka Detayı (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Çizim-25: Vacid Çelebi'nin Çini Sanduka Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-26: Vacid Çelebi'nin Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-27: Vacid Çelebi'nin Çini Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

4.6. Sahip Ata Türbesi Sandukaları

4.6.1. Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Sandukası

Örnek No: 6a

İnceleme Tarihi: 2022

Eserin Adresi: Sahip Ata Mahallesi

Eserin Bulunduğu Yer: Sahip Ata Türbesi.

Tarihi: 742-743/1342

Fotoğraf No: 48-49-50

Çizim No: 28-29-30-31

Tür-Cins: Çini mozaik, kabartma tekniği

Ölçüleri: 2.01x0.84x0.71 m

Kullanılan Renkler: Kobalt mavi, mangan moru, firuze

Kullanılan Motifler: Zencerek, rûmi, altıgen plakalar

Kullanılan Teknikler: Lüster, mozaik tekniği

Desen Tasarımı: Geometrik geçmeler

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

Tanım ve Kompozisyon: Hankah'ın içindeki bir kapıdan türbeye geçen galeriye girilir. Galeriye girdikten sonra diğer bir kapıdan türbe koridoruna çıkılır. Kapı kemerinin üstündeki mavi zeminli levha üzerine siyah mine ve sülüs yazı ile şu ayeti kelime yazılmıştır;

قال الله سبحانه وتعالى كل من عليها فان ويبقى وجه ربك ذو الجلال والاكرام

(Koman ve Uğur, 1934, s. 1). Veziri Sahip Ata burayı bir aile türbesi olarak külliyesi içine yaptırmıştır. Kemerini çevreleyen yeşil zeminli, enli bir pervaz üzerine siyah sülüsle şu ayet ve hadisler ile türbenin tarihi ve restorasyonu yazılmıştır (Yetkin, 1972, s. 53-77).

قوله سبحانه وتعالى لاتحسبن الذين قالوا لي سبيل الله امواتاً بل احياء عند ربهم يرزقون
فرحين بما اتهم الله من فضله ويستبشرون بالذين لم يلحقوا بهم من خلفهم لاخوفون عليهم
ولا هم يحزنون

(سورة ال عمران) Ali İmran sursi 169-170. Ayetleri.

Tercümesi şu şekildedir; Fisebilillah muharebe ederken maktul düşenleri öldü zannetmeyiniz. Onlar Allah'ın nezdinde yaşarlar, rızıklarını Allah'tan alırlar. O şüheda Allah'ın ihsan ettiği faziletler ile ferah bulduğu halde kendilerinin gayelerini takip edipte henüz naili maksut olmayanları nazarı memnuniyetle görüyorlar. Çünkü bunlar havf ve hüzünden azadedirler (Yetkin, 1972, s. 53).

وقال ومن يخرج من بيته مهاجراً إلى الله ورسوله ثم يدركه الموت فقد وقع على الله وكان
الله غفوراً رحيماً

(سورة النساء) Nisa suresi 100. Ayet.

Tercümesi şu şekildedir; Allah ve resülü için evinden çıkıp göç eden kimseye ölüm erişirse anın ecrü mükâfatı Allah yanında sabit olur. Allah gafururrahimdir (Yetkin, 1972, s. 53-54).

Kubbeyle örtülü kare mekânda üçü önde, üçü arkada olmak üzere altı sanduka bulunmaktadır. En büyük ve yüksek sanduka türbeyi yaptıran Sahip Ata Fahreddin Ali'ye aittir ve tamamen çini ile kaplıdır. Dikdörtgen kaide üzerine oturtulan sanduka, iki bölümden oluşmaktadır. Kaidenin alt kısmı alttan ve ortadan firuze renkli bordürlerle çevrelenmiştir. Bordürlerin arası baklava dilimi şeklindeki kobalt mavi çinilerle kaplanmıştır. Kaideden 0.16 m kadar içerisine sanduka yerleştirilmiştir. Kaidenin üst kısmında bir yazı kuşağı görülmektedir. Yazılar, kabartma ve kobalt mavi sırlıdır. Yazıların üstü kobalt mavi bordürle tamamlanmıştır. Sandukanın her iki yanının alt tarafı kare kobalt ve mangan moru sırlı karolarla kaplanmıştır. Her iki yanın üst iki diliminde yazı kuşağı bulunmaktadır. İki yazı arasında firuze renkli bordür kullanılmıştır. Yazılar kabartma

ve kobalt mavi sırla kaplıdır. En üstteki dilim ise düz kobalt mavi çinilerle tamamlanmıştır.

Sandukanın başucu kitabe alanında üç bordür kullanılmıştır. Dış bordür kobalt mavi, orta kısım mangan moru, içteki bordür ise firuze renkli sırlıdır. Kitabede kabartma ve kobalt mavi sır kullanılmıştır. Üst tarafta eksik olan yer sıva ile doldurularak yakın bir renge boyanmıştır. Sandukanın diğer ucunda, aynı şekilde kabartma yazılı küçük bir parça mevcuttur. Eksik olanlar sıva ile tamamlanıp yazı rengine yakın bir renkle boyanmıştır. Yazının kenarlarında firuze renkli tek bordür kullanılmıştır.

Fotoğraf-48: Sahip Ata Türbesi Dış Cephe Görünümü (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2023).

Fotoğraf-49: Sahip Ata Fahreddin Ali Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Ayakucu Kitabe kısmında;

يدعوله

قال النبي عليه السلام اذا مات

ابن ادم انقطع عمله الا عن ثلاث

صدقة جاريه وعلم ينتفع به وولد صالح

“Yed’u lillah, Ka’le en nebiyu Aleyhisselam iza mate, İbn-i Âdem in kakata’a amelühü illa anselasin, Sadakatün cariyetün ilmün yüntefe’ü bihi ve veledin salihün” ibaresi yer almaktadır. Hemen altında besmele başlayıp “Allahüla’ ile Ayet-el kürsi alt sandukayı dolanmaktadır.

Başucu Kitabe kısmında;

.....

ألفنا الى دار البقا صاحب المعظم

فخر الدين علي بن الحسين نور الله مثواه

في اواخر شوال منذ اربع وثمانين وستمائه

“El-fe’na illa dari’l – beka es sahibül aza, Fahreddün Ali bin Hüseyin nevver Allahü, fi evarihî Şevval sene erbaun ve semanin ve sittemaye” ibaresi yer almaktadır.

Hemen altında, “Yühütune mişen” ve Ayet-el kürsi yer almaktadır. Üst kısmında ise, Bakara suresinin son iki ayeti, amene rasulü yer almaktadır.

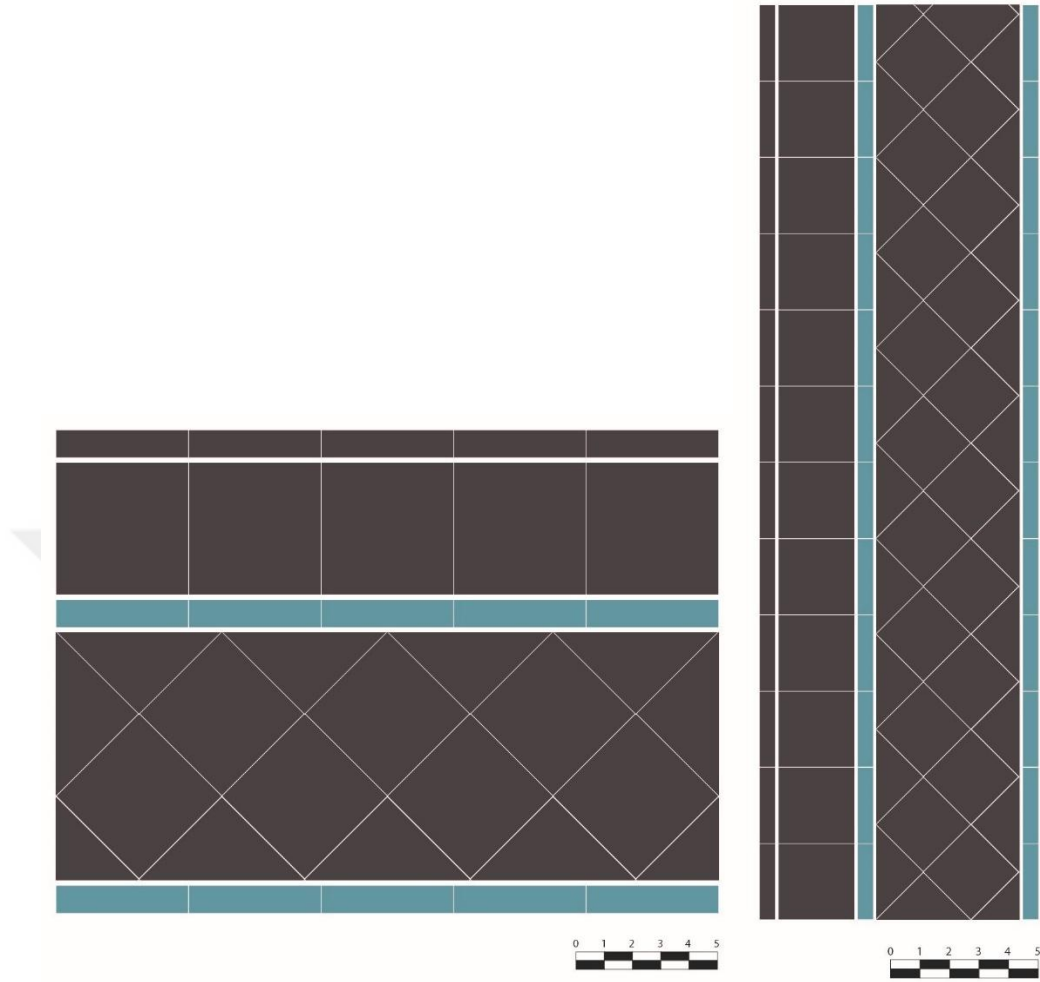
Bu kitabelerin tercümeleri şu şekildedir; Ona dua edilsin. Peygamber aleyhisselam, insan oğlu öldüğü zaman ameli kesilir. Devam eden sadakası, istifade edilen ilmi ve hayırlı oğlu olanlar müstesnadır buyurdu. Hüseyin oğlu büyük Sahip Fahrettin Ali 684 senesi şevvalinin sonlarında fena evinden baka evine göçtü. Allah meskenini nurlandırın (Koman ve Uğur, 1934, s.57).

Başucundaki kitabe yazısının altında besmele ile başlayan (سورة البقرة) sure-i bakaradan (آية الكرسي) ayetel kürsi 256. Ayetin sonuna kadar sandukanın etrafını dolaşır ve bittiği yerden yine sure-i bakaradan (امن الرسول) Amenarasülü ayeti başlar ve bu da 286. Ayetin nihayetine kadar devam eder. Ayetlerin hitam buldukları yerde şu dua vardır (Koman ve Uğur, 1934, s.57);

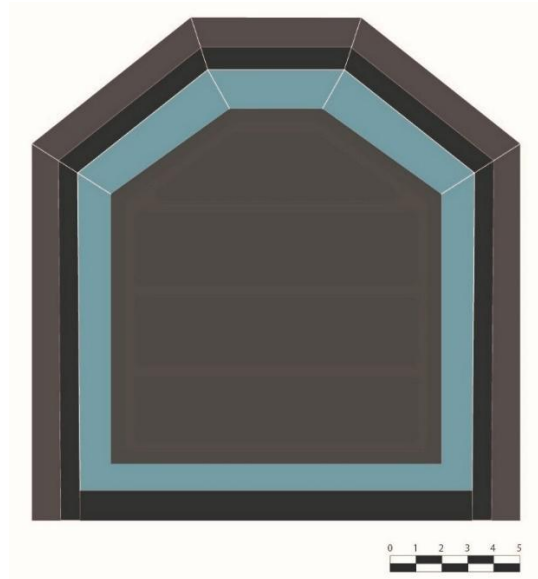
ربنا اغفر لي ولوالدي وللمؤمنين يوم يقوم الحساب

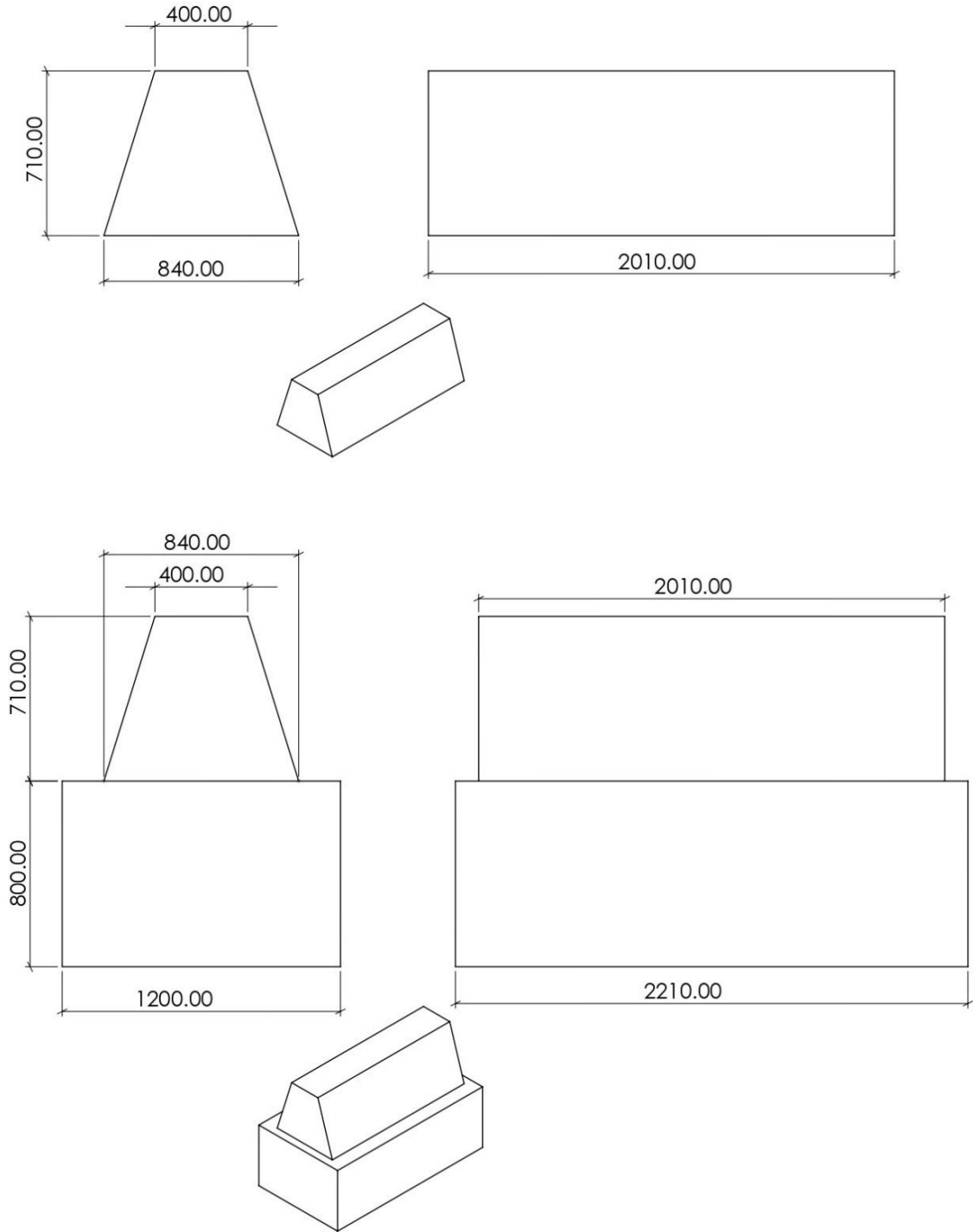
Fotoğraf-50: Sahip Ata Fahreddin Ali Çinili Sanduka Başucu Kitabesi (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

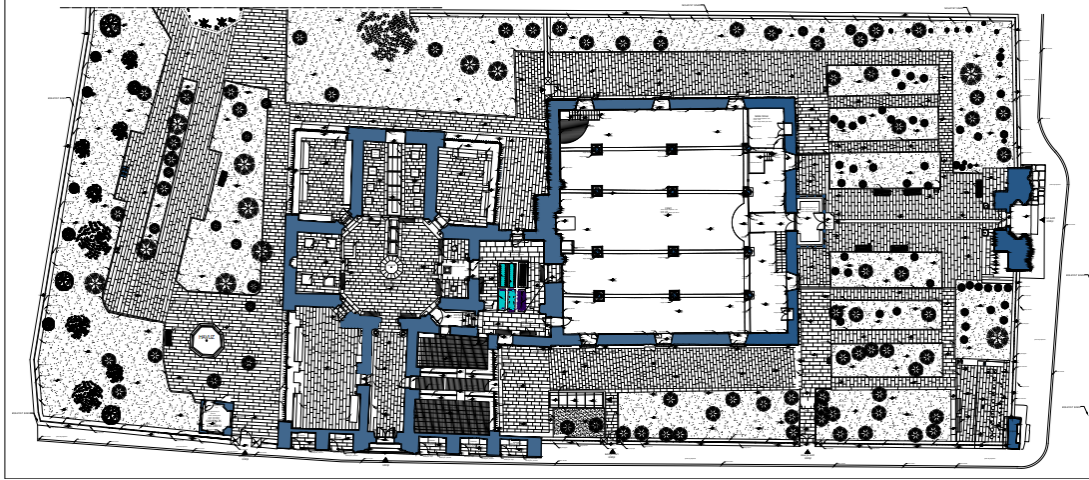
Çizim-28: Sahip Ata Fahreddin Ali Çini Sanduka Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-29: Sahip Ata Fahreddin Ali Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-30: Sahip Ata Fahreddin Ali Çini Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

Çizim-31: Sahip Ata Türbesi Planı (Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, 2023).

4.6.2. Taceddin Hüseyin Bey'in Sandukası

Örnek No: 6b

İnceleme Tarihi: 2022

Eserin Adresi: Sahip Ata Mahallesi

Eserin Bulunduğu Yer: Sahip Ata Türbesi.

Tarihi: 675/1276-1277

Fotoğraf No: 51-52

Çizim No: 32-33-34

Tür-Cins: Çini mozaik, kabartma tekniği

Ölçüleri: 1.15x0.71x0.60 m

Kullanılan Renkler: Kobalt mavi, firuze

Kullanılan Motifler: Altıgen plakalar

Kullanılan Teknikler: Mozaik tekniği

Desen Tasarımı: Yazılı bezeme, geometrik geçmeler

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen kaide üzerine yerleştirilmiştir. Kaide iki bölümden oluşturulmuştur. Alt ve orta kısımda firuze renkli çini bordürler

kullanılmıştır. Bordürlerin ortası eşkenar dörtgen şeklinde kobalt mavi sırlı çinilerle kaplanmıştır. Kaideden 0.13 m kadar içerisine sanduka yerleştirilmiştir. Kaidenin üst kısmında komple dönen bir yazı kuşağı vardır. Yazı kuşağı kobalt mavi renkli sırla sırlanmıştır. Yazının üst kısmı ve kaidenin köşeleri kobalt mavi bordür ile tamamlanmıştır. Kaide ile sandukanın arasında kalan boşluklara yarım daire şeklinde yirmi dört adet çıkıntılar verilmiştir. Bu alanda kobalt mavi sır ile kaplanmıştır. Sandukanın başucu kitabesinin alt kısmı mevcuttur. Düz plaka kabartma şeklinde yapılmış ve kobalt mavi sır ile kaplanmıştır. Eksik kalan üst tarafı ise alçı ile doldurulup boyanmıştır. Kitabe alanının kenarı firuze renkli bordür ile tamamlanmıştır. Sandukanın uzun kenarının altları kare kobalt mavi sırlı plakalarla kaplanmıştır. Üst iki dilimde kabartma yazılı, kobalt mavi sırla kaplı çinilerle tamamlanmıştır. Yazı türü sülüstür. En üst dilimde ise kobalt mavi sırlı düz plakalarla kaplanmış olduğu görülmektedir. Sandukanın diğer ucunda kabartmalı, kobalt mavi sırlı parçalar mevcuttur. Eksik yüzeyler alçı sıva ile doldurulup boş bırakılmıştır.

Fotoğraf-51: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Büyük Oğlu Taceddin Hüseyin Bey'in Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Ayakucu Kitabe kısmı alçı ile sıvanıp mevcut çinilerin rengine boyanmıştır sol alt köşede küçük bir kitabe yer alır ve şu şekildedir.

.....

.....

.....

.....الله يغفر له

Hemen altında besmele başlayıp “Allahüla’ ile Ayet-el kürsi alt sandukayı dolanmaktadır.

Başucu Kitabe kısmı alçı ile sıvanıp mevcut çinilerin renginde boyanmıştır sol alt köşede küçük bir kitabe yer almaktadır burada; “civar, Allahü bigufranihi yazmaktadır. Yazı şu şekildedir;

.....

.....

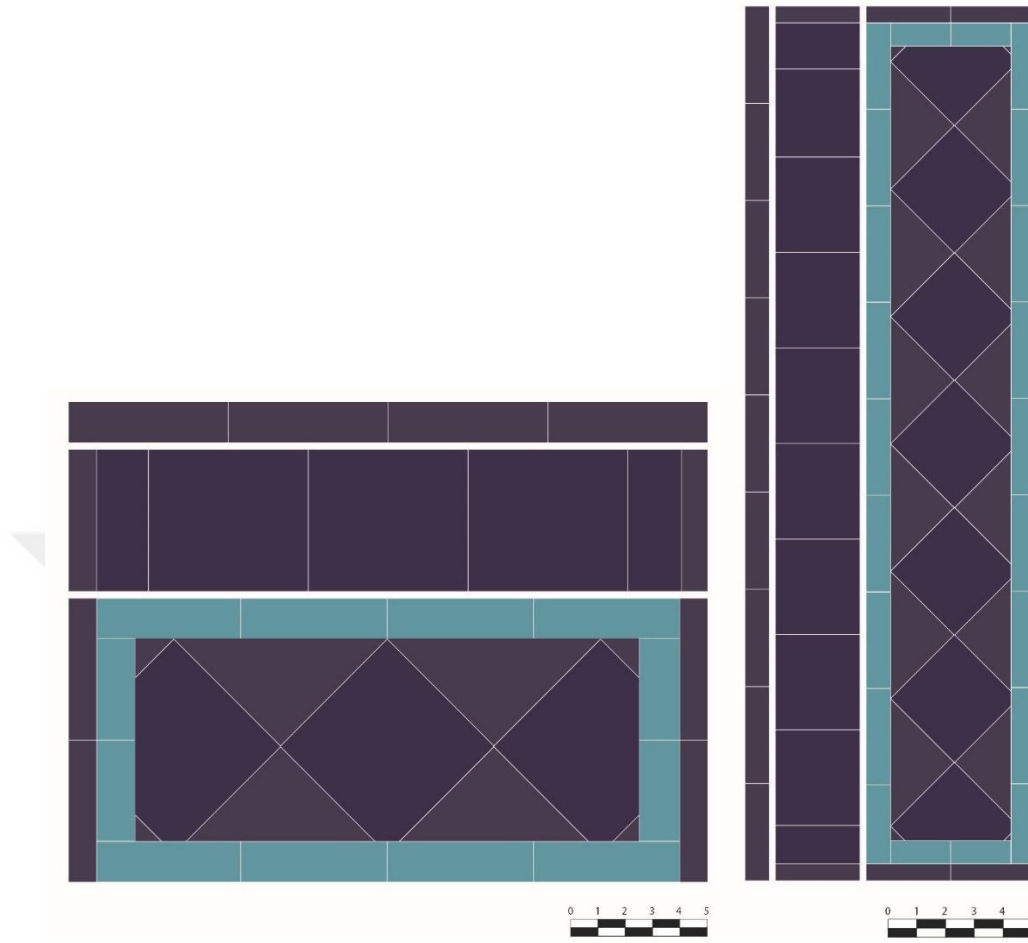
.....

جعل الله الجنة مثواه

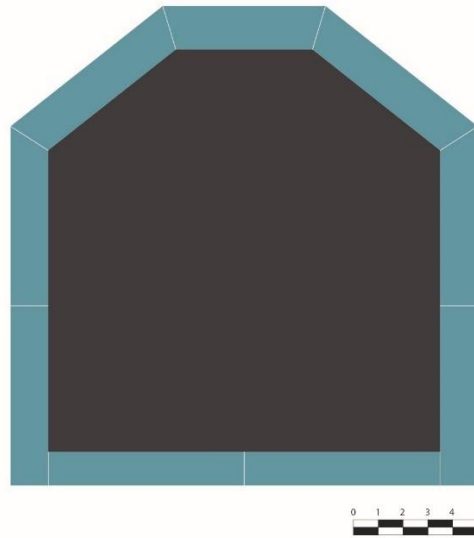
Hemen altında, Ayet-el Kürsi yer almaktadır. Üst sanduka Nisa suresi 100. Ayet, altında Al-i İmran suresi ve Bakara suresinin son iki ayeti, amene rasulü yer almaktadır.

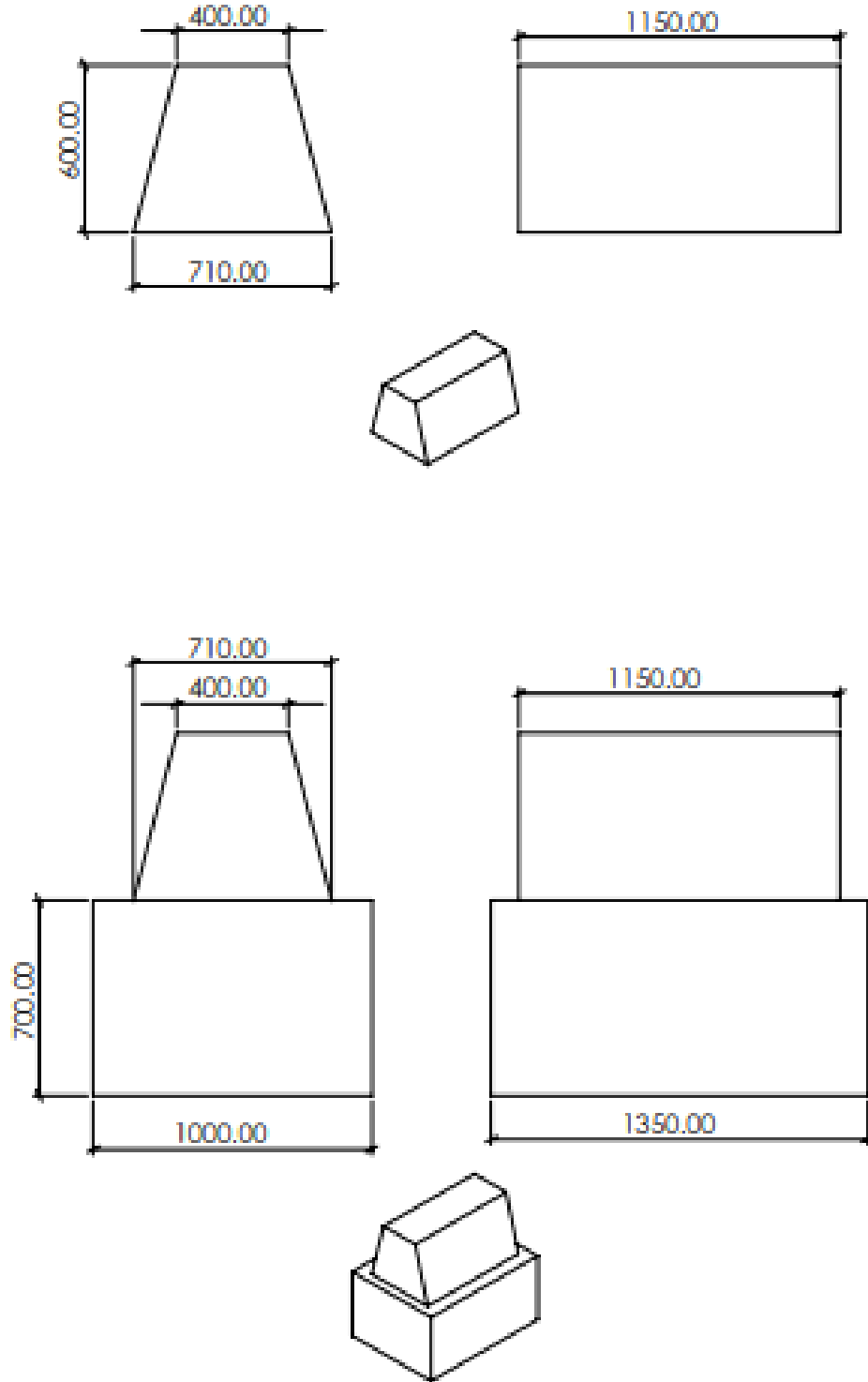
Fotoğraf-52: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Büyük Oğlu Taceddin Hüseyin Bey'in Başucu Kitabesi
(Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2021).

Çizim-32: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Taceddin Hüseyin Bey Çini Sanduka Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 202).

Çizim-33: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Taceddin Hüseyin Bey Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-34: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Taceddin Hüseyin Bey Çini Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

4.6.3. Nasreddin Hasan Bey'in Sandukası

Örnek No: 6c

İnceleme Tarihi: 2022

Eserin Adresi: Sahip Ata Mahallesi

Eserin Bulunduğu Yer: Sahip Ata Türbesi.

Tarihi: 675/1276-1277

Fotoğraf No: 53-54

Çizim No: 35-36-37

Tür-Cins: Çini mozaik, kabartma tekniği

Ölçüleri: 1.15x0.71x0.60 m

Kullanılan Renkler: Kobalt mavi, firuze

Kullanılan Motifler: Altıgen plakalar

Kullanılan Teknikler: Mozaik tekniği

Desen Tasarımı: Yazılı bezeme, geometrik geçmeler

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen kaide üzerine yerleştirilmiştir. Kaide iki bölümden oluşturulmuştur. Alt ve orta kısımda firuze renkli çini bordürler kullanılmıştır. Bordürlerin ortası eşkenar dörtgen şeklinde kobalt mavi sırlı çinilerle kaplanmıştır. Kaideden 0.13 m kadar içerisine sanduka yerleştirilmiştir. Kaidenin üst kısmında komple dönen bir yazı kuşağı vardır. Yazı kuşağı kobalt mavi renkli sırla sırlanmıştır. Yazının üst kısmı ve kaidenin köşeleri kobalt mavi bordür ile tamamlanmıştır. Kaide ile sandukanın arasında kalan boşluklara yarım daire şeklinde yirmi dört adet çıkıntılar verilmiştir. Bu alanda kobalt mavi sır ile kaplanmıştır. Sandukanın başucu kitabesinin alt kısmı mevcuttur. Düz plaka kabartma şeklinde yapılmış ve kobalt mavi sır ile kaplanmıştır. Eksik kalan üst tarafı ise alçı ile doldurulup boyanmıştır. Kitabe alanının kenarı firuze renkli bordür ile tamamlanmıştır. Sandukanın uzun kenarının altları kare kobalt mavi sırlı plakalarla

kaplanmıştır (bezenmiştir). Üst iki dilimde kabartma yazılı, kobalt mavi sırla kaplı çinilerle tamamlanmıştır. Yazı türü sülüstür. En üst dilimde ise kobalt mavi sırlı düz plakalarla kaplanmış olduğu görölmektedir. Sandukanın diğer ucunda kabartmalı, kobalt mavi sırlı parçalar mevcuttur. Eksik yüzeyler alçı sıva ile doldurulup boş bırakılmıştır.

Fotoğraf-53: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Küçük Oğlu Nasreddin Hasan Bey'in inili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Ayakucu Kitabe kısmında;

يوم الجمعة

الحادي والعشرون ذي

الحجه سنة خمس وسبعين

وستمانه الى جوار الحق

تغمده الله بغفرانه

675 senesi zilhicce ayının 21. Günü civarı hakka intikal eylediği beyan edilen zat, müverrihlerin aynı tarihte vukuunu yazdıkları Kozaağaç hadisesinde şehid olan Nasreddin Hasan’dır. Sandukasının etrafındaki ayetler ikinci kabrin sandukasının etrafındaki ayetlerin aynısıdır (Koman ve Uğur,1934, s. 59).

“El- azam Fahreddün Ali bin, El Hüseyin ce’al Allahü el cennete mesvahü” ibaresi yer almaktadır. Hemen altında besmele başlayıp “Allahüla’ ile Ayet-el kürsi alt sandukayı dolanmaktadır.

Başucu Kitabe kısmında;

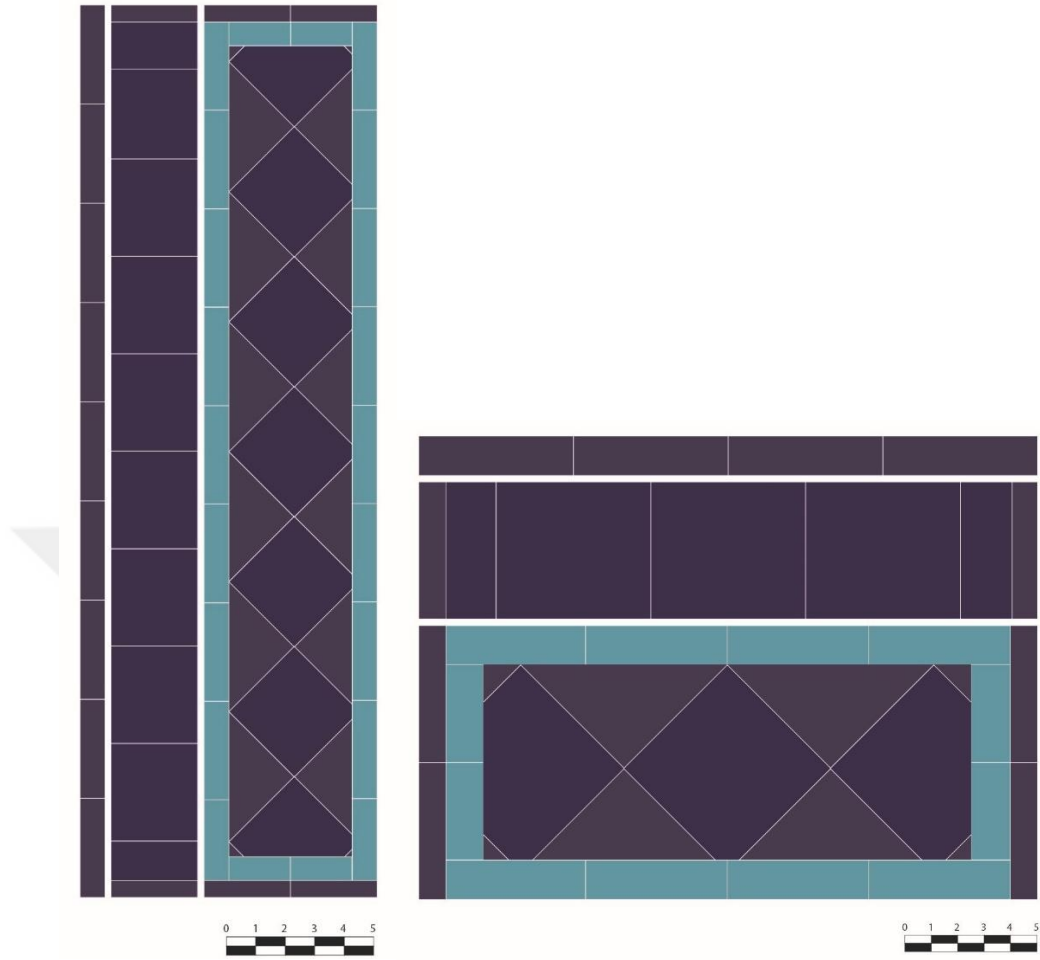
.....
.....
الاعظم فخر الدين علي بن

الحسين جعل الله الجنة مثواه

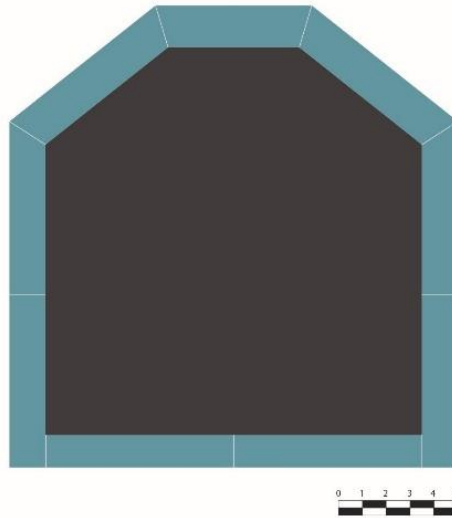
“Yevmül Cum’a, El-hadi velişrun zilhiçce, sene hamsun ve seb-i ve sittemaye ila civar el-hak, teammeda Allahü bigufranihi” ibaresi yer almaktadır. Hemen altında, besmele ve Allahüla ile başlayan Ayet-el kürsi yer almaktadır. Üst kısımda ise, Nisa suresi 100. Ayet, Al-i imran suresi 18. ve 19. Ayeti ve Ayet-el Kürsi yer almaktadır.

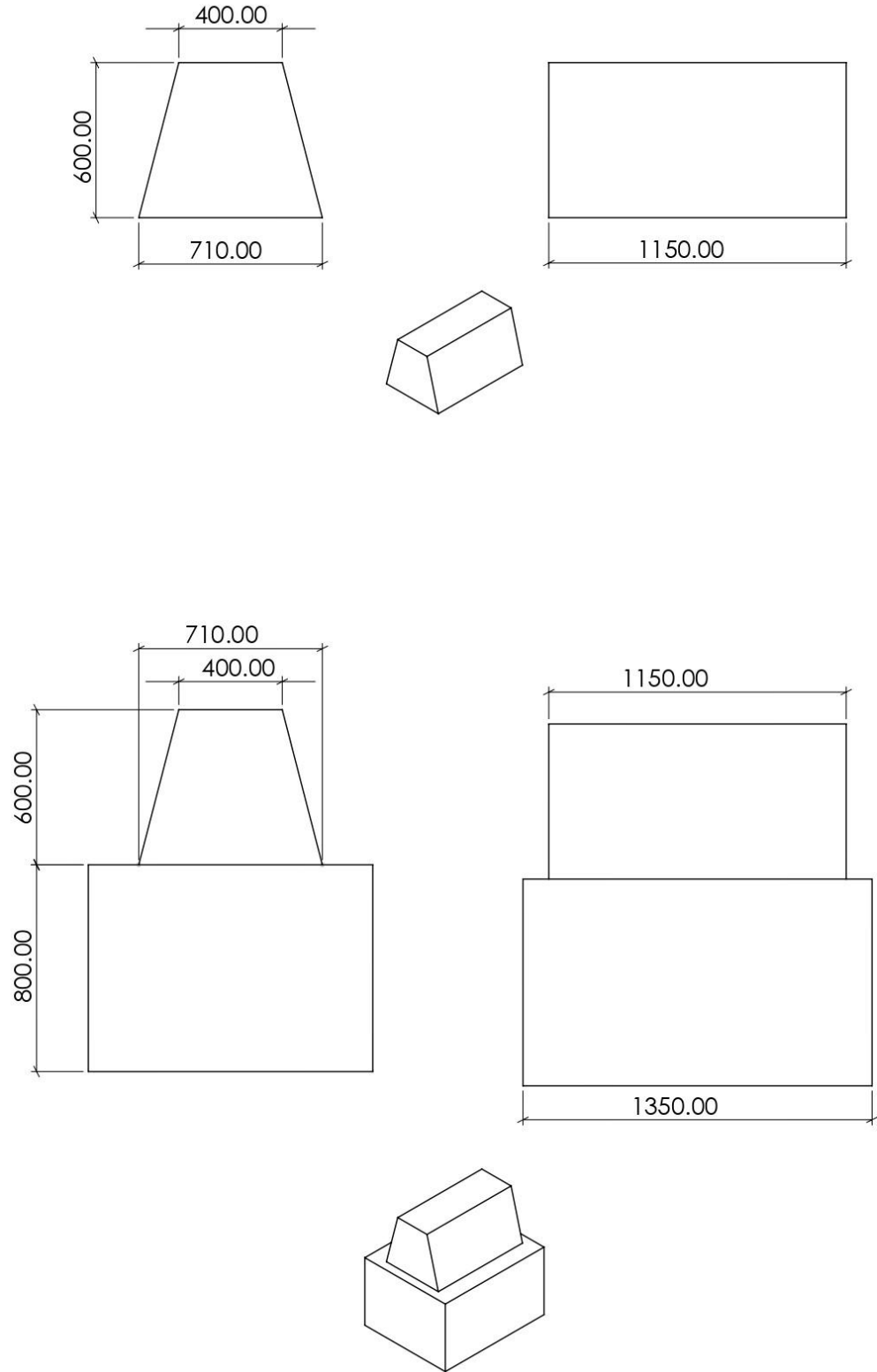
Fotoğraf-54: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Küçük Oğlu Nasreddin Hasan Bey'in Başucu Kitabesi (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Çizim-35: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Nasreddin Hasan Bey Çini Sanduka Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2021).

Çizim-36: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Nasreddin Hasan Bey Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-37: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Nasreddin Hasan Bey Çini Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

4.6.4. Melike Hatun'un Sandukası

Örnek No: 6d

İnceleme Tarihi: 2022

Eserin Adresi: Sahip Ata Mahallesi

Eserin Bulunduğu Yer: Sahip Ata Türbesi.

Tarihi: 691/1291-1292

Fotoğraf No: 55-56

Çizim No: 38-39-40

Tür-Cins: Çini

Ölçüleri: 2.04x0.58x0.60 m

Kullanılan Renkler: Firuze, mangan moru, kobalt mavi

Kullanılan Motifler: Rumi, sekiz kollu yıldız

Kullanılan Teknikler: Kabartma, mozaik, düz plaka

Desen Tasarımı: Geometrik geçmeler, ulama desen

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen prizma şeklindeki kaide üzerine beş köşeli sanduka yerleştirilmiştir. Kaidenin alt tarafı rûmi ve geometrik geçmeli mozaiklerle kaplanmıştır. Kaidenin alt ve orta kısmında ince rûmi bordür kullanılmıştır. Sandukadan önce kaidenin üst kısmında firuze çiniler mevcuttur. Orijinallerinde kabartma yazılı olduğu görülmektedir. Yazı tam anlaşılamadığı için restorasyon sırasında eksik parçalar düz firuze olarak tamamlanmıştır. Sandukanın kaide ile birleştiği noktadaki boşluklar rûmi mozaik ile tamamlanmıştır. Sandukanın her iki yanı yüzey kaplaması geometrik motif, sekiz köşeli yıldızın oluşturduğu bir kompozisyonla tamamlanmıştır. Sandukanın üst dilimi düz bordür içinde rûmi motif kullanılmıştır. Sandukanın başında ve sonunda rûmi bordür mevcuttur. Hem kaide hem sandukadaki mozaik süslemelerde firuze ve mangan moru kullanılıp, alın tarafında da kabartma şeklinde kitabesi bulunmaktadır. Bu kabartmalı çiniler kobalt mavi

renkli sır ile sırlanmıştır. Kitabe mor ve firuze renkli tek renk bordürlerle tamamlanmıştır. Sandukanın diğer tarafında ise firuze renkli düz plakalarla kaplanmıştır. Kaidenin üst kısmında çini görüntüsü alçı üzerine firuze renk boya ile tamamlandığı görülmektedir.

Fotoğraf-55: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Kızı Melike Hatun'un Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Ayak ucu Kitabe kısmında;

(هـ) ذالقبر الست

لمعصومه ملك خاتون بنت صاحب

الاعظم علي بن الحسين نور الله قبر

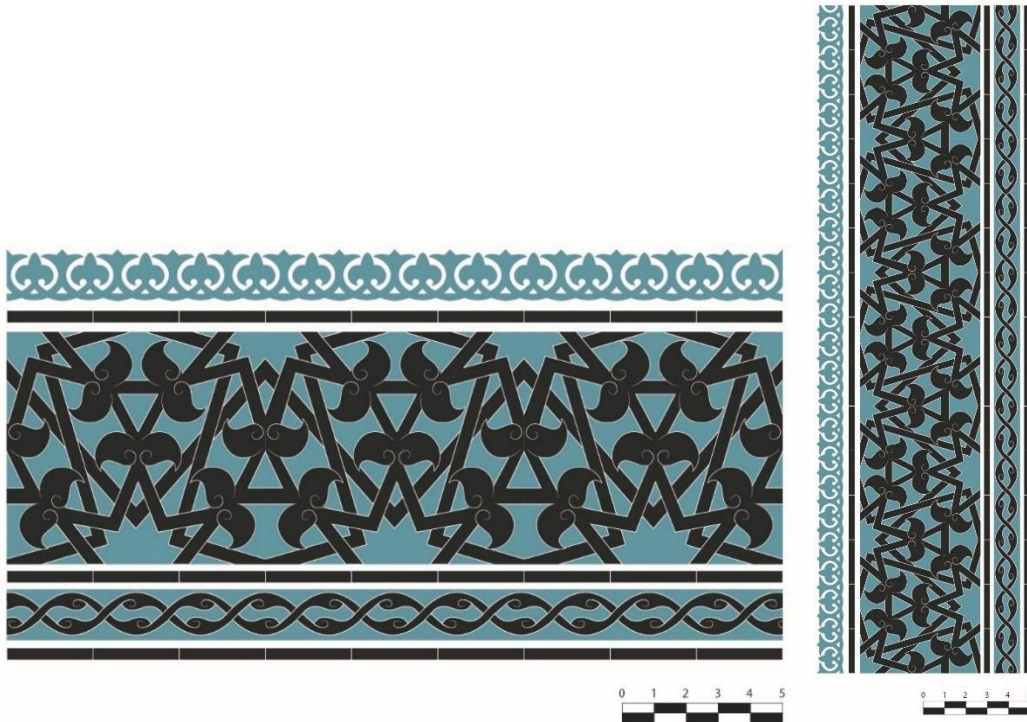
هما في منتصف شعبان سنة احد وتسعين وستمائه

“Haza kabr, el-nisbe el- masume, Melike Hatun binti es sahib, azam Ali bin hayr, nevvera, Allahü kabr, fi nısf-ı şaban sene ihda tis'in sittemaye” ibaresi yer almaktadır. Hemen altında ise “Halfühüm vela” Ayet-el kürsi'nden bir parça yer almaktadır.

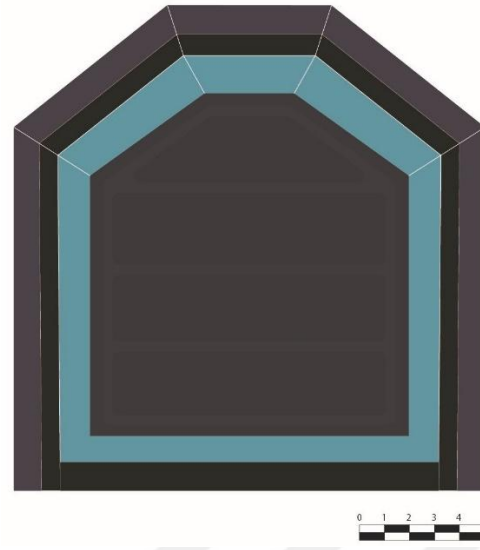
Kitabenin açılımı şu şekildedir; Bu kabir 691 senesi şabanının ortasında ölen Hüseyin oğlu büyük Sahip Ali'nin kızı Seyyide ve Masume Melike Hatun'dur. Allah ikisinin kabrini de pür nur eylesin (1291 M) (Koman ve Uğur, 1934 s. 59).

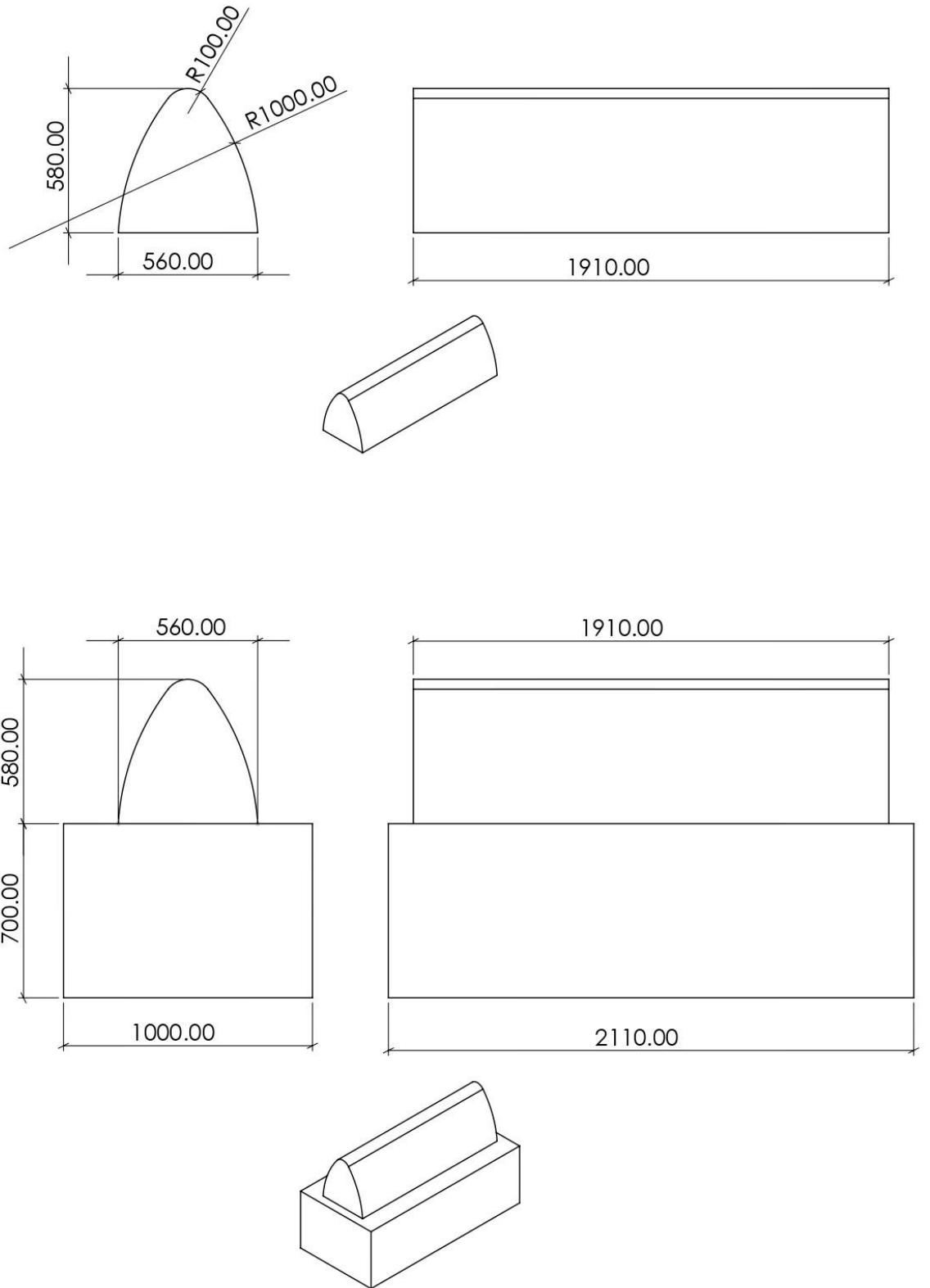
Fotoğraf-56: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Kızı Melike Hatun'un Başucu Kitabesi (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Çizim-38: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Kızı Melike Hatun Çini Sanduka Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-39: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Kızı Melike Hatun Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-40: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Kızı Melike Hatun Çini Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

4.6.5. Şemseddin Mehmet'in Sandukası

Örnek No: 6e

İnceleme Tarihi: 2022

Eserin Adresi: Sahip Ata Mahallesi

Eserin Bulunduğu Yer: Sahip Ata Türbesi.

Tarihi: 689/1290-1291

Fotoğraf No: 57-58

Çizim No: 41-42-43

Tür-Cins: Çini

Ölçüleri: 2.03x0.66x0.60 m

Kullanılan Renkler: Kobalt mavi, firuze, mangan moru

Kullanılan Motifler: Geometrik motifler

Kullanılan Teknikler: Çini plaka

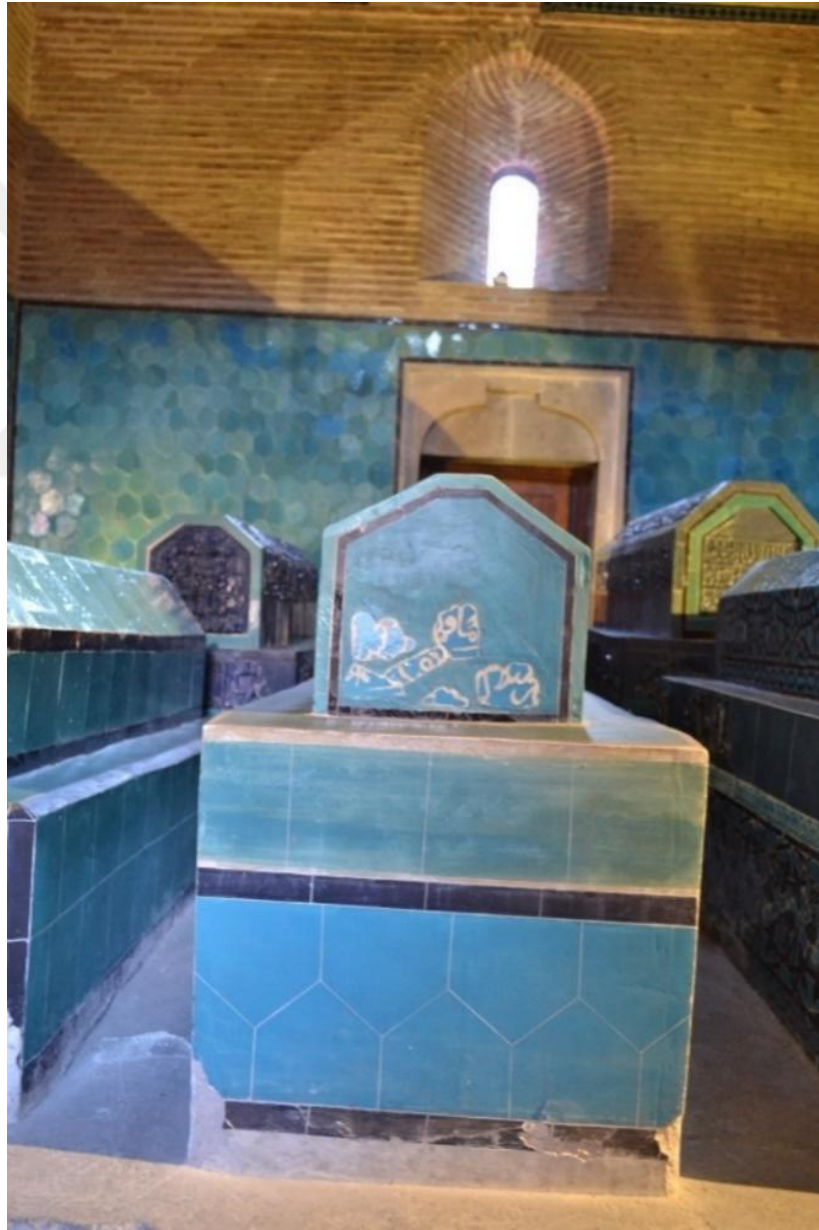
Desen Tasarımı: Geometrik geçmeler

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

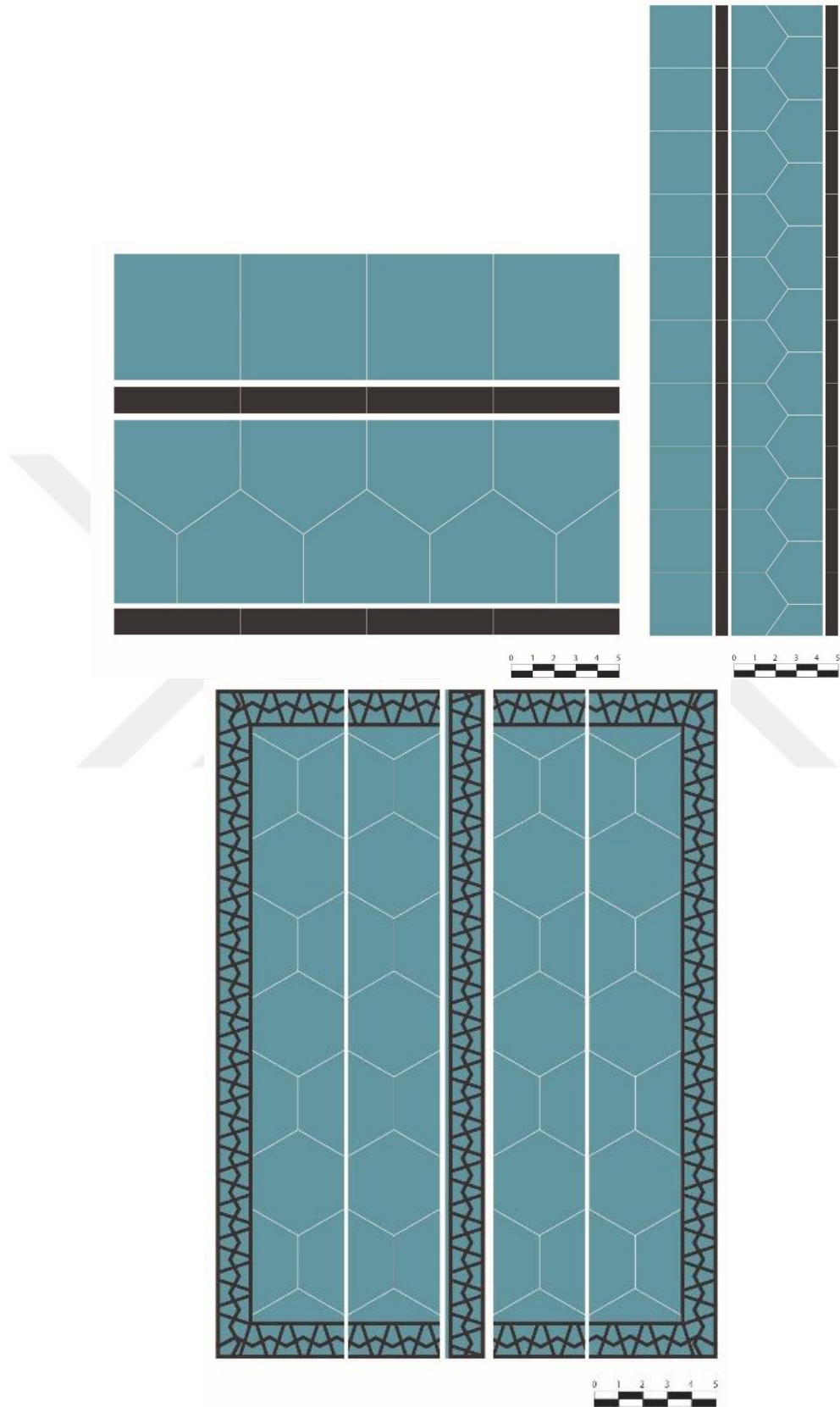
Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen kaide üzerine konumlandırılan sanduka, iki bölümden oluşmaktadır. Alt kısımdaki alt ve ortada kobalt mavi bordürlerin arasına altıgen karolar uçları kesilmiş bir şekilde yerleştirilmiştir. Orta bordürün üstü ise kare, firuze renkli çinilerle tamamlanmıştır. Kaideden 0.13 m kadar içerisine sanduka yerleştirilmiştir. Sandukanın kenarı boyunca bordür şeklinde mozaikler yerleştirildiği görülmektedir. Sandukanın boş alanı ise altıgen firuze renkli çinilerle tamamlanmıştır. Sandukanın başucundaki kitabe alnındaki çinilere ulaşılammıştır. Şu anki mevcut yazılardan kitabenin olduğu fakat yazının tamamlanamadığı görülmektedir. Eksik kalan alanın alçı ile tamamlandığı tahmin edilmektedir. Bu alanda firuze renge boyanmıştır. Sandukanın en üstündeki dilimde, yanlarda kullanılan geometrik motifin devam ettiği görülmektedir. Bordürlerde mangan moru ve firuze rengi kullanılmıştır.

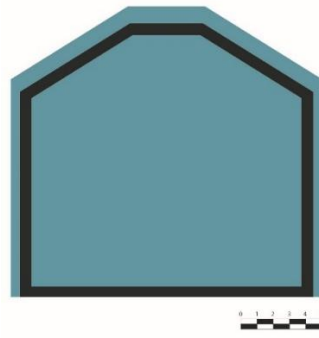
Fotoğraf-57: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Hasan Bey'in Oğlu Şemseddin Mehmed Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

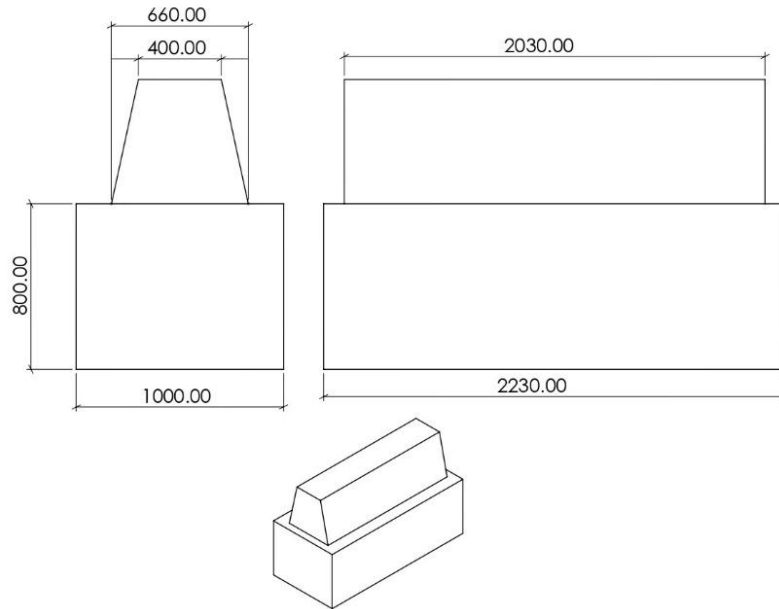
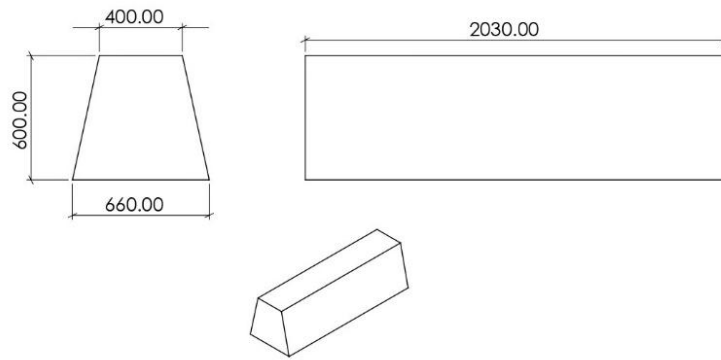
Fotoğraf-58: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Hasan Bey'in Oğlu Şemseddin Mehmet Başucu Kitabesi (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Çizim-41: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Hasan Bey'in Oğlu Şemseddin Mehmet Bey Çini Sanduka Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-42: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Hasan Bey'in Oğlu Şemseddin Mehmet Bey Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-43: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Hasan Bey'in Oğlu Şemseddin Mehmet Bey Çini Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

4.6.6. Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Ailesinden Olduğu Düşünülen Kişinin Sandukası

Örnek No: 6f

İnceleme Tarihi: 2022

Eserin Adresi: Sahip Ata Mahallesi

Eserin Bulunduğu Yer: Sahip Ata Türbesi.

Tarihi: -

Fotoğraf No: 59-60

Çizim No: 44-45-46

Tür-Cins: Çini

Ölçüleri: 1.91x0.61x0.66 m

Kullanılan Renkler: Fırzuze, mangan moru

Kullanılan Motifler: -

Kullanılan Teknikler: Çini plaka

Desen Tasarımı: -

Günümüzdeki Durumu: Sağlam durumdadır.

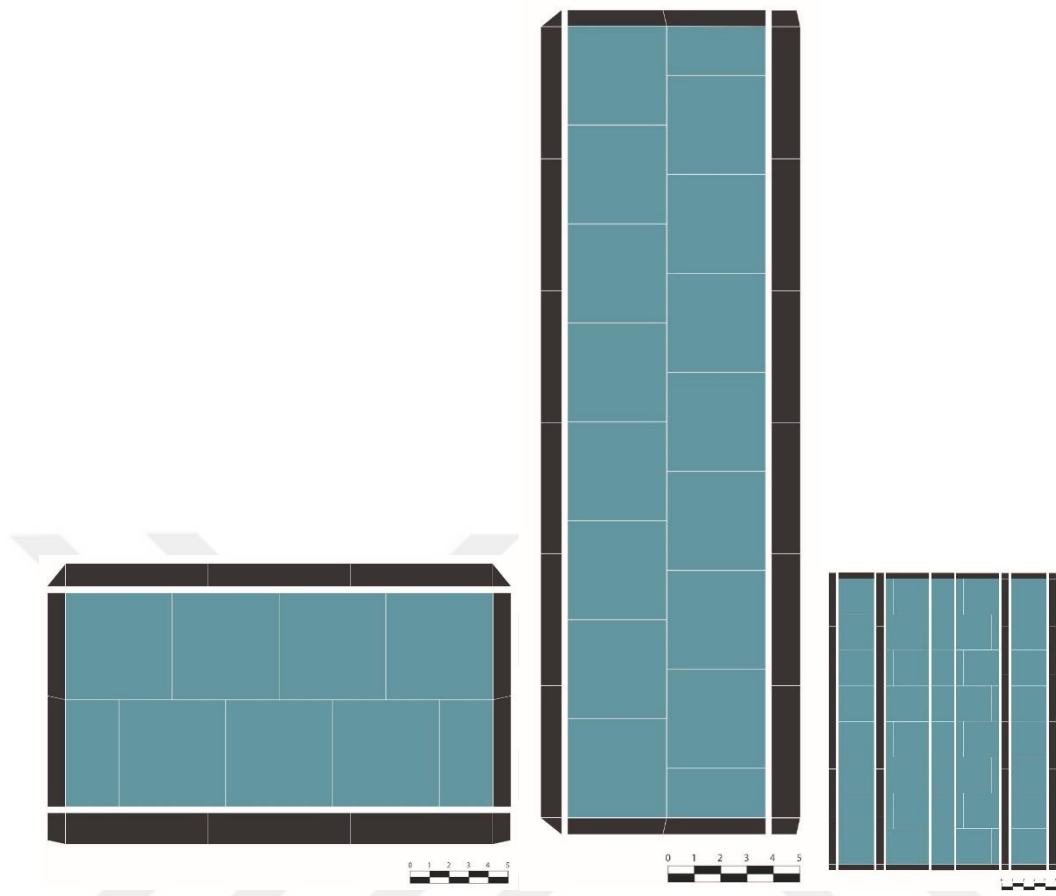
Tanım ve Kompozisyon: Bu kabrin kime ait olduğunu bilinmemektedir. Acaba altıncı kabir Paris nüshası Selçuknamede Duhter zade-i güçkin Sahip Ata kızının oğlu mu gömölüdür (Koman ve Uğur, 1934, s. 60). Dikdörtgen kaide üzerine yerleştirilen kaide, iki bölümden oluşmaktadır. Her iki kısımda da kare plakaların yerleştirilerek tek renk fırzuze ve mangan moru ile sırlanmış olduğu gözlenmektedir. Kitabenin yer aldığı bölümde herhangi bir ibare olmadığı gibi kare tek renk fırzuze sirla sırlanmış bordürlerin yer aldığı görölmektedir.

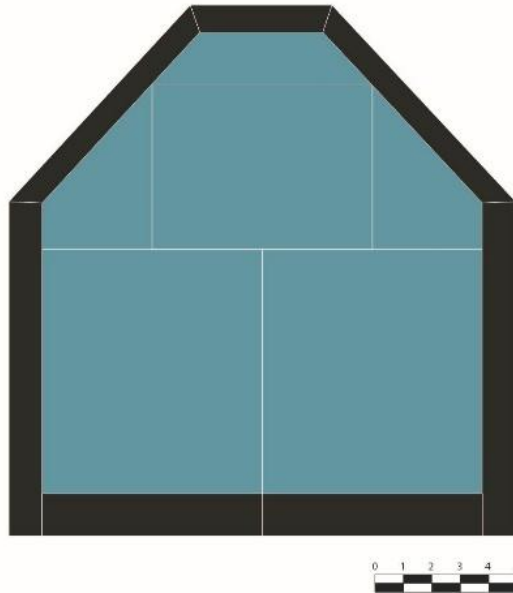
Fotoğraf-59: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Ailesinden Olduğu Düşünülen Kişinin Çinili Sandukası (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

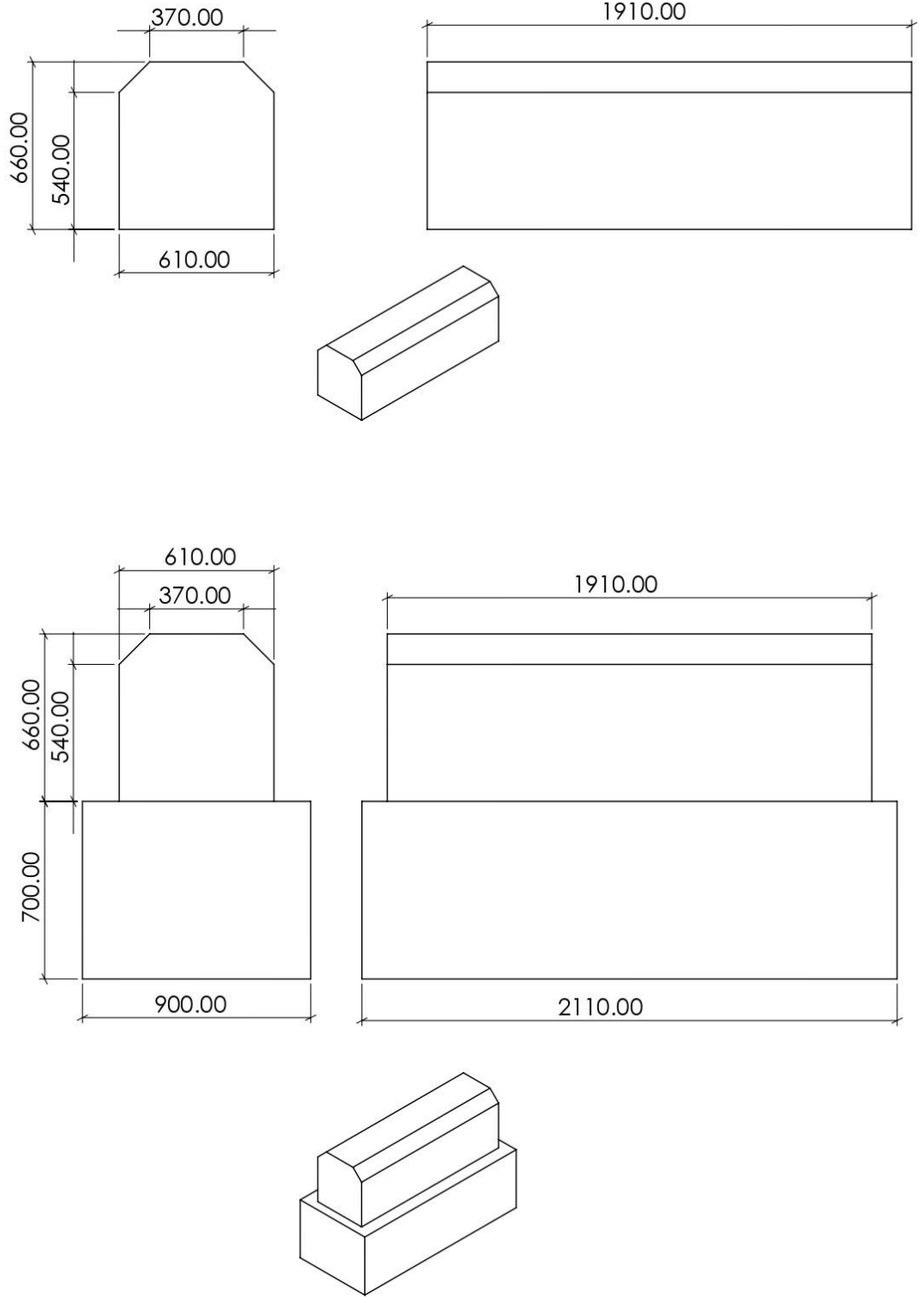
Fotoğraf-60: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Ailesinden Olduğu Düşünülen Kişinin Başucu Kitabesi (Aybike Büşra ÇAKIR Kişisel Arşiv, 2022).

Çizim-44: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Ailesinden Olduğu Düşünülen Kişi Çini Sanduka Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-45: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Ailesinden Olduğu Düşünülen Kişi Çini Sanduka Başucu Desen Çizimi (Aybike Büşra ÇAKIR, 2022).

Çizim-46: Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Ailesinden Olduğu Düşünülen Kişi Çini Sandukası 1/20 Ölçekli Teknik Çizim Ölçüleri (Aybike Büşra ÇAKIR, 2023).

5. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Türk tarihinde mezar geleneği İslam öncesine dayanır. İslamiyet'in kabulünden sonra ise, bu gelenek devam etmiştir. Türk-İslam dünyasında mezarların kültür tarihi ve sanat tarihi açısından taşıdığı değer, hepimizin bildiği bir gerçektir. Bu gelenek, Türk-İslam tarihi açısından da önemli olduğu gibi sandukaların tarihine de ışık tutmaktadır. Son zamanlarda bu konu üzerinde yapılan çalışmalar neticesinde sandukaların önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Bu sebeple yürütülen çalışma sonucunda birtakım verilere ulaşılmıştır. Sandukalar; kime ait olduğu, yeri, üretim tarihi, türü, formu, malzeme ve tekniği, ölçüleri, üzerinde barındırdığı yazı türü, yazı dili ve süslemelerinde kullanılan renk, motif ve süsleme özellikleri açısından incelenmiş ve değerlendirmeye tabii tutulmuştur. Aşağıda araştırma kapsamında ele alınan sandukaların inceleme sonucunda elde edilen bulguları, karşılaştırılmalı tablo halinde sunulmuş, değerlendirme kısmında ise tablonun açıklaması yapılmıştır.

Tablo 1-a: Konya Merkez'deki Selçuklu Üslubunda Yapılmış Çini Sandukaların Karşılaştırmalı Analizi

Kime Ait Olduğu	Necmeddin Karaarslan	Sırcalı Bedreddin Müslîh Türbesi	II. Kılıç Arslan Türbesi	Cemal Ali Dede Türbesi
Yeri	Şems Tebrizî Mahallesi'nde yer almaktadır.	Alaeddin mahallesi sırcalı caddesinde bulunmaktadır.	Konya Alaeddin Cami kuzeyinde bulunmaktadır.	Meram ili, Selam Mahallesindedir.
Tarihi	631/1233	670 /1330	13.yy	673/1361
Türü	Erkek mezarı.	Erkek mezarı.	Erkek mezarı.	Erkek, Kadın Mezarı.
Formu	Dikdörtgen kaide üzerine piramit form.	Silindirik gövdeli form.	Dikdörtgen kaide üzerine yarım silindirik form, Silindirik gövdeli form.	Silindirik gövdeli form.
Malzeme ve Teknik	Çini. Tek renk sır ve kabartma tekniği.	Çini, sıralı tekniği ve alçı sıvama.	Çini. Mozaik, kabartma ve renkli sır tekniği.	Çini, mozaik tekniği kullanılmıştır.
Ölçüsü	1.91 x 0.78 x 0.60	2.04 x 0.67 x 0.87	2.50 x 1.02 x 0.72	1.15 x 0.7 x 0.60
Yazı Türü	Celi stilüs.	Yok.	Celi stilüs.	Yok.
Yazı Dili	Yok.	Yok.	Arapça.	Yok.
Kullanılan Renk	Kobalt mavi	Mor, Fırıze.	Kobalt mavi, Fırıze.	Kobalt mavi, Fırıze
Kullanılan Motif ve Süsleme	Ana motif olarak zencereşek, kabartma beşmele ve ayet-el küre, dairesel çıkıntılar tamamlayıcı unsur olarak kullanılmıştır.	Süsleme yoktur, tek renk çini plakalarla kaplıdır. Kitabesi mermer kabartmadır.	Ana motif olarak Selçuklu stilüsü ve kufi yazı ile yazı kuşağı ve kabartma kitabe, beşmele ve rüni lotuslar kullanılmıştır.	Yanları dik, üst tarafı ise dairesel şekilde tek renk mozaik çinilerle tamamlanmıştır.

Tablo 1-b: Konya Merkez'deki Selçuklu Üslubunda Yapılmış Çini Sandukaların Karşılaştırmalı Analizi

Kime Ait Olduğu	Muzafferiddin Emir Alim Çelebi.	Kadı Taceddin Kızı Melike Hatun.	Celale Hatun.	Vacid Çelebi
Yeri	Mevlâna Manzumesi Dergah'ı, Mevlâna Celaleddin Rumi'nin sandukasının batı tarafında bulunmaktadır.	Mevlâna Manzumesi Dergah'ı, Emir Alim Çelebi'nin sandukasının güneyinde bulunmaktadır.	Mevlâna Manzumesi Dergah'ı, Emir Alim Çelebi'nin sandukasının solunda bulunmaktadır.	Mevlâna Manzumesi Dergah'ı, Mevlâna Celaleddin Rumi'nin sandukasının doğusunda bulunmaktadır.
Tarihi	676 /1277	670 /1330	682 /1283	689 /1291
Türü	Erkek mezarı.	Kadın mezarı.	Kadın mezarı.	Erkek Mezarı.
Formu	Dikdörtgen kaide üzerine yarım silindirik form.	Silindirik gövdeli form.	Dikdörtgen kaide üzerine yarım silindirik form.	Altıgen Formatında yapılmıştır.
Malzeme ve Teknik	Çini. Kabartma ve mozaik tekniği.	Tuğla, mermer, çini. Kabartma ve suralı tekniği.	Çini. Mozaik, kabartma ve tek renk sır tekniği.	Çini, mozaik, kabartma ve lişter tekniği kullanılmıştır.
Ölçüsü	2.33 x 0.85 x 0.15	1.97 x 0.56 x 0.58	1.95 x 0.56 x 0.61	2.04 x 0.57 x 0.75
Yazı Türü	Celi sülüs, ma'kûlî .	Celi sülüs.	Celi sülüs.	Yok.
Yazı Dili	Arapça.	Arapça.	Arapça.	Yok.
Kullanılan Renk	Firuze, mor.	Firuze, lacivert.	Firuze, mor, lacivert.	Mor, firuze ve lişter .
Kullanılan Motif ve Süsleme	Ana motif olarak altı köşeli yıldız ve tamamlayıcı kollar, kitabe altı köşeli yıldız, kabartma kitabe, besmele ve ayet-el kürsî .	Süsleme yoktur, tek renk çini plakalarla kaplıdır. Kitabesi mermer kabartmadır.	Ana motif olarak sekiz köşeli yıldız ve tamamlayıcı kollar, kitabe altı köşeli yıldız, kabartma kitabe ve besmele.	Ana motif olarak zeccarek ve rumî kullanılmıştır. Tek renk çini plakalar mevcuttur.

Tablo 1-c: Konya Merkez'deki Selçuklu Üslubunda Yapılmış Çini Sandukaların Karşılaştırmalı Analizi

Kime Ait Olduğu	Fahreddin Ali Sahip Ata	Fahreddin Ali Sahip Ata'nın Oğlu Taceddin Hüseyin Bey	Fahreddin Ali Sahip Ata'nın Oğlu Nasreddin Hasan Bey	Fahreddin Ali Sahip Ata'nın Kızı Melike Hatun
Yeri	Meram ilçesi, kendi adını verdiği mahallede yer almaktadır.	Meram ilçesi, kendi adını verdiği mahallede yer almaktadır.	Meram ilçesi, kendi adını verdiği mahallede yer almaktadır.	Meram ilçesi, kendi adını verdiği mahallede yer almaktadır.
Tarihi	682 /1283	675	691	691
Türü	Erkek mezarı.	Erkek mezarı.	Erkek mezarı.	Kadın Mezarı.
Formu	Dikdörtgen kaide üzerine yarım silindirik form.	Silindirik gövdeli form.	Dikdörtgen kaide üzerine yarım silindirik form.	Altıgen formatında yapılmıştır.
Malzeme ve Teknik	Çini. Kabartma ve mozaik tekniği.	Tuğla, mermer, çini. Kabartma ve suralı tekniği.	Çini. Mozaik, kabartma ve renkli sır tekniği.	Çini, mozaik, kabartma ve lişter tekniği kullanılmıştır.
Ölçüsü	2.33 x 0.85 x 0.15	1.97 x 0.56 x 0.58	1.95 x 0.56 x 0.61	2.04 x 0.57 x 0.75
Yazı Türü	Celi sülüs, ma'kûlî .	Celi sülüs.	Celi sülüs.	Yok.
Yazı Dili	Arapça.	Arapça.	Arapça.	Yok.
Kullanılan Renk	Firuze, mor.	Firuze, lacivert.	Firuze, mor, lacivert.	Mor, firuze ve lişter .
Kullanılan Motif ve Süsleme	Ana motif olarak altı köşeli yıldız ve tamamlayıcı kollar, kitabe altı köşeli yıldız, kabartma kitabe, besmele ve ayet-el kürsî .	Süsleme yoktur, tek renk çini plakalarla kaplıdır. Kitabesi mermer kabartmadır.	Ana motif olarak sekiz köşeli yıldız ve tamamlayıcı kollar, kitabe altı köşeli yıldız, kabartma kitabe ve besmele.	Ana motif olarak zeccarek ve rumî kullanılmıştır. Tek renk çini plakalar mevcuttur. Kitabesi mermerdir.

Tablo 1-d: Konya Merkez'deki Selçuklu Üslubunda Yapılmış Çini Sandukaların Karşılaştırmalı Analizi

Kime Ait Olduğu	Fahreddin Ali Sahip Ata'nın Oğlu Hasan Bey'in Oğlu Şemseddin Mehmet	Fahreddin Ali Sahip Ata'nın Ailesinden Olduğu Düşünülen Kişi
Yeri	Sahip Ata Türbesi'nde bulunmaktadır.	Sahip Ata Türbesi'nde bulunmaktadır.
Tarihi	689	Yok.
Türü	Erkek mezarı.	Bilinmiyor.
Formu	Dikdörtgen kaide üzerine yarım silindir form.	Silindir gövdeli form.
Malzeme ve Teknik	Tek renk mozaik çini tekniği ve alçı.	Tek renk mozaik çini tekniği.
Ölçüsü	2.03 x 0.66 x 0.60	1.91 x 0.51 x 0.66
Yazı Türü	Yok.	Yok.
Yazı Dili	Yok	Yok.
Kullanılan Renk	Firuze, kobalt mavi, mangan moru	Firuze, mangan moru.
Kullanılan Motif ve Süsleme	Ana motif olarak altıgen karolar, bordür şeklinde geçmeli desen kullanılmıştır.	Süsleme yoktur, tek renk çini plakalarla kaplıdır.

Sandukalar, yapıldığı dönemin inanç, kültür ve dönem sanatı hakkında bilgi verirler. Sandukalar, dönemin en belirgin sanat çalışması olan çini mozaik tekniği ile kaplanmıştır.

631 H./1233 M. Necmeddin Karaarslan (bir erkek mezarı), dikdörtgen kaide üzerine piramit formludur, malzeme ve teknik açısından değerlendirdiğimiz zaman tek renk sır ve kabartma tekniği kullanılmıştır, ölçüleri 1.91x 0.78x 0.60 m'dir, yazı türü celi sülüstür, ana motif olarak zencerek, kabartma besmele ve Ayet-el Kürsi, dairesel çıkıntılar tamamlayıcı unsur olarak kullanılmış ve rengi kobalt mavidir, 670 H./1330 Sırçalı Bedreddin Muslih Türbesi (bir erkek, bir bilinmeyen mezar), silindir gövdeli forma sahiptir, sıraltı tekniği ve alçı sıvama tekniği kullanılmıştır, ölçüleri 2.04 x 0.67 x 0.87 m'dir, herhangi bir yazı, süsleme yoktur tek renk plakalarla kaplıdır, 13.yy II. Kılıç Arslan Türbesi (beş erkek mezarı), dikdörtgen kaide üzerine yarım silindir form ve silindir forma sahiptir, mozaik kabartma ve renkli sır tekniği kullanılmıştır, ölçüleri 2.50 x 1.02 x 0.72 m.'dir, yazı dili Arapça olup, yazı türü ise celi sülüs'tür, ana motif olarak Selçuklu sülüsü, yazı kuşağı ve kabartma kitabe, besmele ve rûmi lotuslar kullanılmıştır, kobalt mavi ve firuze renk kullanılmıştır, 673 H./1366 M. Cemal Ali Dede Türbesi (bir erkek mezarı, altı bilinmeyen), silindir gövdeli forma sahiptir, çini mozaik tekniği kullanılmıştır, ölçüleri 1.15x 0.7x 0.60

m'dir, yazı yoktur, yanları dik üst tarafı ise dairesel şekilde tek renk mozaik çinilerle tamamlanmıştır, kobalt mavi ve firuze renk ile sırlıdır, 676 H./1277 M. Muzafferiddün Emir Alim Çelebi, , dikdörtgen kaide üzerine yarım silindir forma sahiptir, çini kabartma ve mozaik tekniği kullanılmıştır, ölçüleri 2.33 x 0.85 x 0.15 m'dir, yazı dili Arapça olup, yazı türü ise mâkılı ve celi sülüstür, ana motif olarak altı köşeli yıldız ve tamamlayıcı kollar, kitabede altı köşeli yıldız, kabartma kitabe, Ayet-el Kürsi ve besmele yer almaktadır, firuze ve mor renkli sır kullanılmıştır, 670 H./1330 M. Kadı Taceddin Kızı Melike Hatun, , silindir gövdeli forma sahiptir, tuğla mermer, çini kabartma ve sıraltı tekniği kullanılmıştır, ölçüleri 1.97 x 0.56 x 0.58 m'dir, yazı dili Arapça olup, yazı türü ise celi sülüstür, süsleme yoktur, tek renk çini kabartmalarla kaplıdır, kitabesi mermer kabartmalı olup, firuze ve lacivert renkleri kullanılmıştır, 682 H./1283 M. Celale Hatun, dikdörtgen kaide üzerine yarım silindir formudur, çini mozaik kabartma ve tek renk sır tekniği kullanılmıştır, ölçüleri 1.95 x 0.56 x 0.61 m'dir, yazı dili Arapça olup, yazı türü ise celi sülüstür, ana motif olarak sekiz köşeli yıldız ve tamamlayıcı kollar, kitabede altı köşeli yıldız, kabartma kitabe ve besmele yer almaktadır, firuze, mor ve lacivert renkli sır kullanılmıştır, 689 H./1291 M. Vacid Çelebi, altıgen formatında yapılmıştır, çini mozaik, kabartma ve lüster tekniği kullanılmıştır, ölçüleri 2.04 x 0.57 x 0.75 m'dir, yazısı yoktur, ana motif olarak, zencerek ve rûmi kullanılmıştır, tek renk çini plakalar mevcuttur, (iki erkek diğer ikisi kadın mezarı) olduğu bilinmektedir, 682 H./1283 M. Sahip Ata Fahreddin Ali, dikdörtgen kaide üzerine yarım silindir forma sahiptir, çini kabartma ve mozaik tekniği kullanılmıştır, ölçüleri 2.33 x 0.85 x 0.15 m'dir, yazı dili Arapça olup, yazı türü ise celi sülüs ve mâkılı'dır, ana motif olarak altı köşeli yıldız ve tamamlayıcı kollar, kitabede altı köşeli yıldız, kabartma kitabe, besmele ve Ayet-el Kürsi yer almaktadır, firuze ve mor renkleri kullanılmıştır, 675 H. Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Taceddin Hüseyin Bey, silindir gövdeli forma sahiptir, tuğla, mermer, çini kabartma ve sıraltı tekniği kullanılmıştır, ölçüleri 1.97 x 0.56 x 0.58 m'dir, yazı dili Arapça olup, yazı türü ise celi sülüstür, süsleme yoktur, tek renk çini plakalarla kaplıdır, kitabesi mermer kabartmadır, firuze ve lacivert renkleri kullanılmıştır, 691 H. Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Nasreddin Hasan Bey, dikdörtgen kaide üzerine yarım silindir forma sahiptir, çini mozaik ve kabartma ve renkli sır tekniği kullanılmıştır, ölçüleri 1.95 x 0.56 x 0.61 m'dir, yazı dili Arapça

olup, yazı dili ise celi sülüstür, ana motif olarak sekiz köşeli yıldız ve tamamlayıcı kollar, kitabede altı köşeli yıldız, kabartma kitabe ve besmele yer almaktadır, firuze, mor ve lacivert renkleri kullanılmıştır, 691 H. Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Kızı Melike Hatun, altıgen formatında yapılmıştır, çini mozaik, kabartma ve lüster tekniği kullanılmıştır, ölçüleri 2.04 x 0.57 x 0.75 m'dir, yazısı yoktur, ana motif olarak, zencerek ve rûmi kullanılmıştır, Tek renk çini plakalar mevcuttur, kitabesi mermer, renklerinde ise mor, firuze ve lüster kullanılmıştır, 689 H. Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Oğlu Hasan Bey'in Oğlu Şemseddin Mehmet, dikdörtgen kaide üzerine yarım silindir formdadır, mozaik çini tekniği ile tek renk sır ve alçı kullanılmıştır, ölçüleri 2.03 x 0.66 x 0.60 m'dir, yazısı yoktur, ana motif olarak altıgen karolar ve bordür şeklinde geçmeli desen kullanılmıştır, firuze, kobalt mavi ve mangan moru sirla sırlanmıştır, Sahip Ata Fahreddin Ali'nin ailesinden olduğu düşünülen kişi, silindir gövdeli forma sahiptir, tek renk mozaik çini tekniği kullanılmıştır, ölçüleri 1.91 x 0.51 x 0.66 m'dir, süslemesi yoktur, tek renk çini plakalarla kaplıdır, renk olarak firuze ve mangan moru kullanılmıştır, (Bir kadın beş erkek, bir bilinmeyen mezar) ; toplamda 15 erkek üç kadın yedi adet kimliği tespit edilemeyen olup, toplamda 25 adet çinili sanduka incelenmiştir.

Konya merkezdeki Selçuklu üslubunda yapılmış çini sandukalar özelinde yapılan araştırmada; sandukalar malzeme, süsleme ve biçim bakımından incelenmiştir.

Sandukaların bugünkü durumuna bakıldığında; genel itibari ile onarıma ihtiyaç duymadıkları gözlenmiştir. Ancak Sırçalı Bedreddin Muslih (iki adet) ve Mevlâna Manzumesi Dergah'ı Vacid Çelebi sandukasına bakım ve onarım gerekmektedir. Ayrıca Mevlâna Manzumesi Dergah'ı, II. Kılıç Arslan, Sırçalı Bedreddin Muslih, Sahip Ata Türbesi'nin bakım ve onarım kapsamında müzede bulunan uzman ekipler tarafından pasif koruma tarzında temizlik, liberasyon gibi işlemler, belli periyotlarda yapılmaktadır. Sandukaların desen bütünlüğünün de yerinde olduğu gözlenmiştir.

Sonuç itibari ile Selçuklu'nun güzel sanatlara verdiği değer ile estetiğe tanıdığı geniş uygulamayı sandukalarda ortaya koymaya çalıştığı ve sandukalarının Türk kültür ve sanat hayatına büyük katkılar sağladığı söylenebilir. Dönem özelliklerini gerek ham madde gerek süsleme ve gerek çini tekniğinin uygulanması

noktasında günümüze taşıyan bu eserlerin yerinde incelenmesi ve belgelenmesi son derece önemlidir. Bu yönü ile çalışmanın, daha geniş çerçevede yapılabilecek benzer çalışmalara kaynak olması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- ARCASOY, Ateş (1983). *Seramik Teknolojisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- ARIK, Rüçhan & ARIK, Oluş (2007). *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri*. İstanbul: Kale Grubu Kültür Yayınları.
- ATAY YOLAL, Ceren (2007). *Başlangıcından Günümüze Kütahya Çinileri ve Çini Motiflerinin Seramik Yüzeylerde Yorumlanarak Uygulanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- AYDUSLU, Nevin (2012). *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Çini Mozaik*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- BAKIRCI, Naci (2007). *Mevlevi Mezar Taşları*. İstanbul: Rumi Yayınları.
- BAKIRCI, Naci (1999). *İç Anadolu Bölgesindeki Mevlevi Mezar Taşlarında Görülen Dekoratif Sanatlar ve Semboller*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- BAYIK, Naciye (1995). *Konya ve Çevresindeki Selçuklu ve Beylikler Dönemi Sandukaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- BOZKURT, Nebi (2009). Sanduka. *İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 36, 102-104.
- BÜLBÜL, Dilek (2017). *Hadim Mezar Taşları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- KARACALAR, Şule (2014). *13. Ve 14. Yüzyıl Anadolu Selçuklu Dönemi Çini Sanatında Görülen İnsan, Hayvan, Bitki Motifleri ve Günümüz Seramik Sanatındaki Yorumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- KONYALI, İ. Hakkı (2007). *Konya Tarihi*. Konya: Memleket İletişim A.Ş. Baskı Tesisleri.

- KOMAN, M. Mesut & UĞUR, M. Ferit (1934). *Selçuk Veziri Sahip Ata ve Oğulları'nın Hayat ve Eserleri*. İstanbul: Türkiye Matbaası.
- KOYUN, Sultan (2013). *Bursa İli Çini Sanatı ve Çini Sanatı Tekniklerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KÜÇÜKKÖROĞLU, Kazım (2003). *Alaeddin Keykubat I Dönemi Camilerinde Çini Kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ORAL, Zeki (1961). Konya'da Sırçalı Medrese. *Belleten*, 25 (99), 355-396.
- ÖNEY, Gönül (2007). *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- ÖNEY, Gönül (1988). *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ÖNEY, Gönül (1989). *Beylikler Devri Sanatı XIV.-XV. Yüzyıl (1300-1453)*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ÖTER, Nacide (2022). Türk İslam Sanatında Sanduka Gelişimi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 54, 391-404.
- PAKALIN, Mehmet Zeki (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü III*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- SÖZEN, Metin & TANYELİ, Uğur (1986). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ŞANLI, Soner (2015). *Anadolu Selçuklu Dönemi Çini Mihrapları ve Seramik Yüzeylere Yorumlanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- ŞİMSİR, Zekeriya & YAVUZYILMAZ, Ahmet (2019). Yeni Bulunan Bir Selçuklu Kitabesi: İç Karaarslan Mescidi Kitabesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 91-103

YETKİN, Şerare (1965). Türk Çini Sanatından Bazı Önemli Örnekler ve Teknikleri. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 1, 60-102.

YETKİN, Şerare (1972). *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

YETKİN, Şerare (1993). Çini. *İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 8, 329-335.

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

Sanal-1, (2019). Zevvare Pa Minar Camii Minaresi. <http://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/zevvare-pa-mimar-camisi>. Erişim Tarihi: 29.08.2019.

Sanal-2, (2019). Barsiyan Cuma Camii, İran, 11. Yy. <http://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/barsiyan-cuma-camii>. Erişim Tarihi: 29.08.2019.

Sanal-3, (2019). 12.yy. Minai Sürahi. <http://www.selcuklucini.com/urun/siralti-cini-surahi/>. Erişim Tarihi: 29.08.2019.

Sanal-4, (2019). Konya Sırçalı Mescit Mihrap. <http://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/sircali-mescit>. Erişim Tarihi: 29.08.2019.

Sanal-5, (2019). Kubad Abad Büyük Saray Duvar Çinileri. <http://www.habitat.org.tr/insanyerlesimleri/restorasyon/564-kubadabad-sarayi-cinileri.html>. Erişim Tarihi: 27.08.2019.

Sanal-6, (2019). Konya Sırçalı Medrese Eyvanında Tek Renk Mozaik Çiniler. <http://www.selcuklumirasi.com/historical-items-detail/tile-1>. Erişim Tarihi: 29.08.2019.

Sanal-7, (2019). Konya 2. Kılıçarslan Türbesi, Sultan Sandukaları. <http://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/sultan-ii-kilic-arslan-turbesi>. Erişim Tarihi: 27.08.2019.

- Sanal-8, (2019). Amasya Gök Medrese Camii Türbesinde Sırlı Tuğla ve Tek Renk Sır Kullanımı. http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=10816. Erişim Tarihi: 23.08.2019.
- Sanal-9, (2019). Konya Bulgur Tekke Duvarındaki Tek Renk Sırlı Çiniler. <https://www.pinterest.pt/amp/pin/626633735622261182/>. Erişim Tarihi: 28.08.2019.
- Sanal-10, (2019). Konya Tahir ile Zühre Mescidi Mihrabında Tek Renk Sırlı Çiniler. <http://www.selcuklumisirasi.com/architecture-detail/masjid-of-tahir-and-zuhra>. Erişim Tarihi: 30.08.2019.
- Sanal-11, (2021) <https://sozluk.gov.tr> Erişim Tarihi: 02.02.2021
- Sanal-12, (2021) https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sanduka-nedir-sanduka-hakkinda-detayli-bilgiler-41300448_ Erişim Tarihi: 02.02.2021.